

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ

Bölümleri

Doğu Karadeniz Bölgesi, **I.Kıyı kuşağı ve gerisindeki dağlık kuŐak**, **II.Çoruh-Kelkit Oluğu**, **III.Çoruh-Kelkit Oluğu güneyindeki dağlık saha** olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

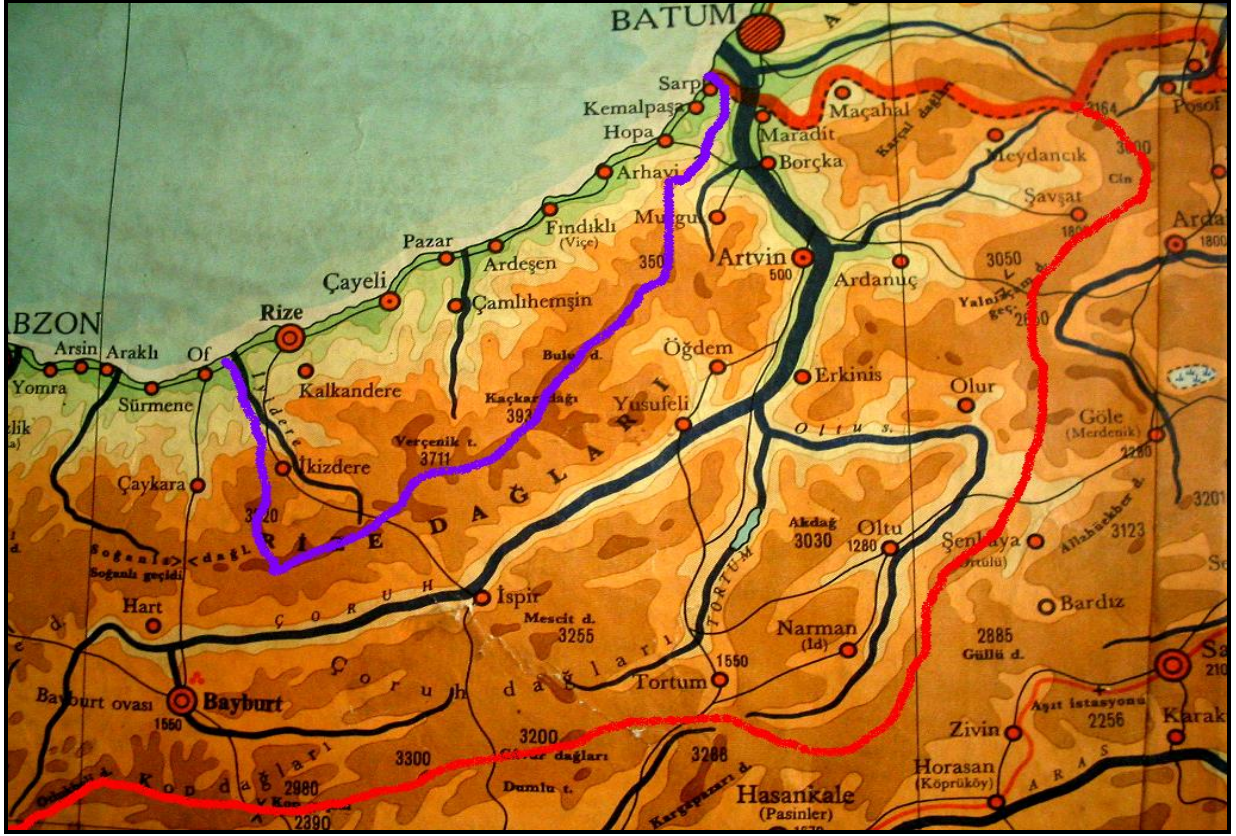

Yöreleri:

1. Rize-Hopa Yöresi
2. Çoruh Oluğu
3. Çoruh Oluğu güneyindeki dağlık saha
4. Bayburt- Gümüşhane Yöresi
5. Trabzon Yöresi
6. Giresun Yöresi
7. Yukarı Kelkit Oluğu
8. Yukarı Kelkit Oluğu Güneyindeki Dağlık Saha

1. RİZE-HOPA YÖRESİ

Bu yörenin Karadeniz kıyısındaki sınırı, doğuda Sarp sınır kapısından başlayıp, batıda Rize-Trabzon il sınırında denize dökülen **İyidere** ağzı arasında sona ermektedir. Yreyi kuzeydoğuda (ok az bir kesimde) Türkiye-Gürcistan devlet sınırı sınırlamakta, doğudan ve güneyden ise oruh Oluğu tarafından kuŐatılmaktadır. Batıdan İyidere ayının vadisi ile sınırlanan Rize Hopa Yöresi'nin oruh oluğu ile olan sınırını ise, kıyı gerisinde yükselen **RİZE DAğLARI (Cimil-Verenek-Kaçkar-Bulut-Altıparmak Dağları)**'nın su bölümü çizgisi oluŐurmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nin en yüksek kesimini oluŐuran **KAÇKAR DAğLARI** (3932 m.) zirve kısımları buzulla kaplı olup, zirve bölümüne yakın alanlarda buzul Şekilleri ve sirk glleri yer almaktadır. 2000 metrenin zerindeki Alpin ayırklar kuşağı ve alt kesimler zengin bir flora (kolŐik flora) ve faunaya sahip olduğu için Milli Park Alanı olarak korumaya alınmıştır.

Harita ? Rize-Hopa Yöresi'nin sınırları

Kaçkar Dağları

KAÇKAR DAĞLARI MİLLİ PARKI

(National Park)

Kaçkar Dağları Milli Parkı 51.550 Hektar Alanı kapsamaktadır. Milli Parkın Büyük bir bölümü Rize İli Çamlıhemşin İlçesi ve bir kısmı da Artvin İli Yusufeli İlçesi sınırları dahilinde kalmaktadır. Kaçkar Dağları Milli Park Sahasına Ulaşım , Rize- Ardeşen Karayolu üzerinde, Fırtına Vadisi güzergahından, Çamlıhemşin İlçesi' ne (18 km) ulaşıldıktan sonra Ayder güzergahından ve Zilkale güzergahından olmak üzere iki ayrı güzergahtan ulaşılmaktadır.

Ayder güzergahından ulaşım; **16 km** uzaklıktaki Ayder Yaylasından başlar. Ayder Yaylasında ülkemizin sayılı kaplıcalarından olan Ayder Kaplıcası bulunmaktadır. Bu yayla Milli Park Sahası içinde olmakla birlikte Turizm Merkezi ve Belediye Mücavir alan kapsamındadır. Yeni gelişmekte olan bir yerleşim birimidir. Bu yaylada yaklaşık küçük büyük 25 adet otel ve pansiyon bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu aile işletmeciliği şeklinde çalışmaktadır.

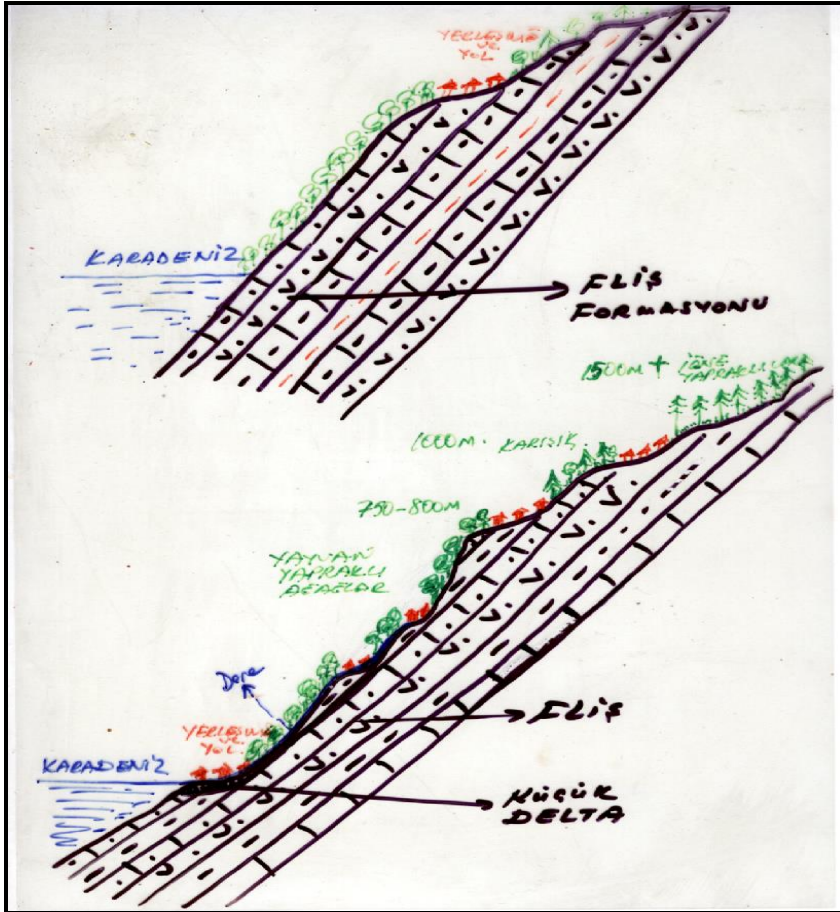
Ayder güzergahından Kaçkar Dağlarına ulaşım:

Ayder Yaylasını takiben Kalegon Mevkiine, Kalegon Mevkiinden Avusor Yaylası ve Galer düzü mevkilerine çıkılır. Galer düzü mevkiinden **Yalancı, Palakçur, Aşağı Ceymakur ve Aşağı Kavron** Yaylalarına çıkılır. A.Kavron Yaylasından araçla Y.Kavron Yaylasına çıkılır. Burada kahve ve pansiyonlar mevcuttur . Buradan yaya olarak Göller Mevkiinden geçerek Serdar'in Sirtına ulaşılır, buradan Kaçkar Dağı Buzulları izlenir. Serdar'in Sirtından zor bir parkur olmasına rağmen mezovit (Öküz Yatağı) Mevkiine inilir. Buradan profesyonel dağcılar buzullardan tırmanarak zirveye çıkabilir. Ayrıca Galer Düzü Mevkiinden A.Ceymakur Yaylası ve Y.Ceymakur Yaylasından Kaçkar Dağına (3932 m) ulaşım, Ceymakur Geçidi aşularak sağlanır. Bu güzergah amatör dağcılar için de uygundur.

Kaçkar Dağına (3932 m) ulaşım, Artvin- Yusufeli İlçesinden de sağlanılabilir. Artvin-Yusufeli İlçesinden araçlarla Hevek (Yaylalar) Köyü' ne (57 km), köyden de Olgunlar mahallesine (3 km) ulaşılır. Buradan yaya olarak Dilberdüzü mevkiine çıkılarak kamp yapılır. Deniz Gölünden geçilerek Kaçkar Dağı zirveye çıkılır. Ancak Kaçkar Dağlarında gezmek isteyen bütün gurup ve ilgililere rehber almaları tavsiye edilmektedir. (Çünkü aniden sis bastırması, hava şartları, patika yollardan yönlerini kaybetme vb. olumsuzluklarla karşılaşılabilir.

Kaçkar Dağlarına ulaşım Zilkale güzergahından da sağlanmaktadır. Çamlıhemşin İlçesinden ulaşım sırası ile Ülkü Köy (Çiñçiva), Zilkale Harabe , Zilkale Köyü , Meydan köy, Çat Köyü, Elevit (Yaylaköy), Trovit yayla, Palovit Yayla, Amlakit Yayla ve Hapivanak Yaylalarına araçla gidilebilir. Bu yaylalardan yaya olarak Samistal Yaylasından geçerek Y.Kavron Yaylasından Kaçkar zirvesine çıkılabilir. Kaçkar Dağları Milli Parkı içinde önemli yeri olan Palovit Vadisi, Zilkale Harabesini geçtikten sonra Palovit yol ayrımından başlar. Sola ayrılan yoldan takriben 3 Km. de Palovit Şelalesi bulunmaktadır. Oldukça güzel bir şelaledir. Bu şelaleden yaya olarak Hazindak Yayla, Pokut ve Sal Yaylalarına yaya olarak çıkılır. Havanın açık olması halinde , Kaçkar Zirve, Kemerli Kaçkar Altıparmak Dağları bir tablo gibi Sal Yaylasında karşınıza çıkar. Ayrıca Hazindak yaylasından yaya olarak Pokut Yayla, Sal Yayla, Samistal Yayla, Amlakit Yayla, Palovit Yayla ve Hapivanak Yaylalarına geçilebilir. Çat Köyünde kalınabilir, birkaç pansiyon bulunmaktadır. Bunlar da aile işletmeciliği şeklinde çalıştırılmaktadır. Çat Köyünden ikinci bir güzergah Verçenik Dağına (3907 m) yönelir. Sırası ile Kaleköy yol ayrımı, Sıraköy, Ortaköy' den sonra Verçenik Dağına giden yol sola ayrılır. Sağ yönde devam edilirse Başköy ve Baldaş' ı aşan yol takip eder. Başköy' den Sol Vadi Çermeşk yaylası ve Çermeşk Gölüne gider. Ortaköy' den Verçenik Yaylasına doğru araçla yola devam edilir (7 km). Verçenik Yaylasından sonra yaya olarak Göller Bölgesi ve Verçenik Dağına çıkılır (3907 m). Kaleköy yol ayrımından Karşıköy ve Kale Köyüne çıkılır.. Kaleköy' de Kale-i Bala (Yüksek kale) harabesi bulunmaktadır. Kale Köy' den Çiçekli Yayla ve Baş yaylaya araçla çıkılabilir. Baş yayladan Hacıvanak Yaylasına yaya inilebildiği gibi, Elevit (Yaylalar) Köyünden de yaya olarak çıkılabilir. Kaçkar Dağlarında oldukça fazla (100 adet) buzul gölleri bulunmaktadır. Ayrıca bitki ve yaban hayvan türlerinden oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) henüz tamamlanmadığından rekreasyon (gezinti) dışındaki faaliyetlere izin verilmemektedir. Kaçkar Dağları Milli Park sahasında 11 Köy ve 44 Yayla bulunmaktadır. Bu Köy ve Yaylara araç ile ulaşım (dolmuşlarla)

Rize İli Pazar İlçesi ve Artvin İli Yusufeli İlçelerinden sağlanmaktadır. Fauna açısından da zengin olan Kaçkar Dağlarında yaban keçisi, kurt, ayı, domuz, tilki, geyik, sansar, çakal, kuşlardan sülün, kartal,doğan, atmaca, şahin, yaban tavuğu vb. yaban hayvanları bulunmaktadır. Her yıl Nisan ve Mayıs aylarında Karadeniz'den ayrılarak Hemsin, Fırtına ve çağlayan dereleri boyunca sadece yumurta bırakmak için seyahat eden deniz alalarının derelerdeki üreme faaliyetlerini görmek ve izlemek dikkate değer bir olaydır. Her yıl yumurtalarını söz konusu derelerin aynı yerlerine bırakan deniz alaları Ağustos ve Eylül aylarında tekrar denize dönmektedirler. Kaçkar Dağları'nda yükseltinin kısa mesafelerde artması yaylacılık etkinliklerine bağlı bir takım geçici yerleşmelerin de kurulmasına doğrudan etkili olmuştur. Ülkemizin önemli zirvelerinden birisine sahip olan Kaçkar Dağları'nda aktüel buzullaşmanın ve diğer doğal değerlerin zenginliği dağcıları, turistleri ve bilim çevrelerini buraya çekmiştir. Başta Fırtına Deresi ve Hemsin Deresi olmak üzere; bitki çeşitliliği ve zenginliği ile fauna çeşitliliğinin yoğunlaştığı bütün vadiler görülmeye değer niteliktedir. Fırtına Deresi vadisi'nde yer alan Zilkale Harabeleri kültürel açıdan önemli bir değer taşır. Aynı zamanda yörenin sosyal, kültürel ve ekonomik mekânsal görüntüsünü sergileyen yayla yerleşimleri hem doğaya uyumu, hem de mimari değerleri ile ziyaretçileri etkileyici özellikler taşımaktadır. Bu yayla yerleşimlerinin başlıcaları Ayder Yaylası ve Ayder kaplıcalarıdır. Ayder Yaylası yerleşim alanı yakınında günübirlik kullanıma yönelik hizmet sunan düzenlenmiş saha mevcuttur. Milli park ayrıca doğa yürüyüş sporuna uygun topografyası ile dağcılık faaliyetlerine olanak sağlamaktadır. Milli parkın, çamlı-hemşin ilçesi, Ayder Yaylası başta olmak üzere yayla yerleşim alanlarının bazı bölümlerinde kontrollü olarak çadır ve karavanla konaklama yapılabilmektedir.

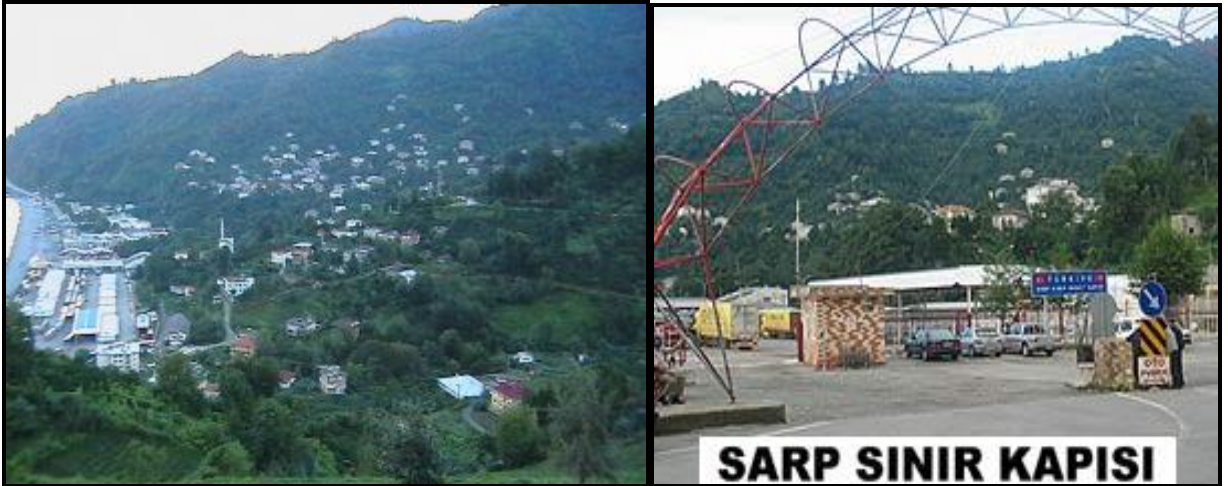
Doğu Karadeniz kıyısındaki genel karaktere uygun olarak kıyı kuşağında yerleşmeler son derece dar bir alana sıkışmışlardır. Dağlık sahanın deniz kıyısından itibaren birdenbire dik dalışlarla yükselmesi, kıyı kuşağında yerleşmelere alan tanımamaktadır. Ancak yamaçlardan inen hızlı akışı akarsuların uygun koşul buldukları yerlerde oluşturdukları küçük delta alanları yerleşmeler için en uygun alan olmuştur. Bu

alanların dışında kıyının denize burunlar halinde sokulduğu yerlerde ancak bir yol geçirilecek kadar alan elde edilebilmiŐtir. Bazı yerlerde yolun geçmesine dahi izin vermeyecek kadar dar olan kıyı kuşağında ulaşım başlıca sorun haline gelmiştir. Jeolojik yapının Kreatase yaŐlı volkanik ara katkılı fliŐ formasyonunda olması ve özellikle kolay ayrıŐabilen killi ve tüflü tabakalar içermesi nedeniyle kıyı kuşağı boyunca sık sık heyelenlar meydana gelmektedir. Bu olumsuzluklar ise ulaşımı ve yerleşmeleri sıkıntıya sokmaktadır. Yeni yapılan Karadeniz Sahil Oto Yolu ulaşımı rahatlatmış olmakla birlikte yerleşmeleri Karadeniz'den koparmıŐ ve eski güzel manzaraları çok yerde ortadan kaldırmıŐtır. Kıyı kuşağında toplu ve sık bir yerleŐm düzeni görülürken; eğimlerin fazla olduğu dağlık alandaki yamaçlarda dağınık-seyrekle bir yerleşim dokusu gözlenmektedir.

Rize-Hopa Yöresinin Karadeniz kıyısında yer alan yerleşmeleri doğudan batıya doğru Şöyle sıralanmaktadır: **Sarp köyü, Kemalpaşa, Hopa, Arhavi, Fındıklı, Ardeşen, Pazar, Çayeli, Güneysu, Rize, Der pazarı ve İyidere.** İdari bölünüŐ bakımından Sarp, Kemalpaşa, Hopa ve Arhavi **ARTVİN** iline, diğerleri ise **RİZE** iline bağlıdırlar. İç kısımda yer alan önemli yerleşmelerin de batıdan doğuya doğru sıralanıŐı Őöyledir: **Çamlıhemşin, Hemşin, İkizdere, Kalkandere** kasabaları.

RİZE-HOPA YÖRESİNDE KARADENİZ KİYISINDA YER ALAN YERLEŞMELER

SARP KÖYÜ VE SINIR KAPISI

Sarp Köyü gerek deniziyle yemyeŐil doğasıyla, ortasından geçen deresiyle ve konumuyla Türkiye'nin stratejik önemi olan köylerinden biridir. Sarp, Artvin ilinin Hopa ilçesine bağlı, Gürcistan ile sınır komŐusu olan Şirin bir köydür. Sarp köyü ortadan geçen Sarp Deresi tarafından ikiye bölünmüŐtür. Türkiye-Gürcistan sınırı Sarp Deresini izlemektedir. Derenin kuzeyinde kalan kısım Gürcistan topraklarında, güneyinde kalan kısmı ise Türkiye'de kalmıştır. Bu haliyle Sarp köyüne iki ülke tarafından paylaŐılmıŐ bir köy olarak bakmak gerekir. Türkiye topraklarında kalan Sarp köyünün Doğusunda Kazimiye ve Papat Köyü, kuzeyinde Gürcistan sınırı, Kuzeybatısında ise kardeŐ Köyü yer almaktadır.

Sovyetler Birliği döneminde Rusya'nın kontrolünde olan Gürcistan'a Sarp Sınır Kapısından geçiŐler çok sıkıntılı idi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte 1988 yılının Ağustos'unda Sarp sınır kapısı açıldı. Bu durum Türkiye - Gürcüstan arasındaki ticari iliŐkilerin artmasına yol açmıŐ, hatta Karadeniz oto yolunun yapılmasında bile etkisi olmuştur.

Köy halkının belli bir kesimi çalışmak maksadıyla Sarp'tan göç etmiştir. Bu g kışın çalışmak maksadıyla köyden ayrılıp yazın geri dönmek Şeklinde yani mevsimlik g olarak gerçekleşir. Köyün nüfusu yaklaşık 700' dr. Halkın geçiminde taŐımacılıėın tarımın, Kemalpaşa ay Fabrikasının ve Sarp Gmrğnn nemi büyüktür. Ayrıca czi de olsa balıklık yapılmaktadır. Tarım ürünü olarak en başta çay olmak üzere kivi, mandalina, portakal üretimi yapılmaktadır. Köyün en önemli geleneği atmacılıktır. Atmaca zamanı baŐladıėında adeta köyün çehresi değişir.

KEMALPAŞA KASABASI

26 Mart 1989 tarihinde Belediyesine kavuşmuştur. Kemalpaşa kasabası, bağlı bulunduğu Hopa ilçe merkezine 14 km uzaklıkta olup, 4283 nüfuslu bir yerleşim birimidir. Sahil kesiminde yer alması ve buradan geçen Sarp-Samsun transit karayolu ile diğer büyük yerleşim yerlerine ve Bağımsız Devlet Topluluğuna kara yolu ile ulaşımı sağlanması itibarı ile kasabanın önemi bir kat daha artmıştır. Kemalpaşa, mevcut yerleşim birimlerinin ilk merkezi olma fonksiyonu yüklediğinden, sonuç olarak, eğitim-öğretim, sağlık, ticaret ve ulaşım aktiviteleri nüfusa göre oldukça gelişmiştir. Kemalpaşa'nın ana geçim kaynağını Yaş(Yeşil) Çay Yaprağı üretimi teşkil etmektedir. Bu tarımsal üretime paralel olarak, yöre için oldukça önemli ekonomik değere sahip Devlet Çay Fabrikası kurulmuştur. Çay yaprağı ile elde edilen gelir aileyi geçindirebilecek düzeyde değildir. Yerleşim, bölgenin coğrafi yapısı gereği çok dağınıktır. Bununla birlikte sahilde düz alanlar boyunca kentsel yerleşim belirgin bir farklılık göstermektedir.

Kemalpaşa kasabası

Kemalpaşa plajı

4283 nüfuslu Kemalpaşa kasabasının imar planı yapılırken, Doğu Karadeniz'in Bölgesinin tipik özelliği olan arazi azlığı göz önüne alınarak tarım alanlarına oldukça geniş yer verilmişti. Bu nedenle çevrenin yerleşim amaçlı tercihi konumundaki Kemalpaşa'da yoğun yapılaşma sonucu Şehir İmar Planı sıkışmış ve tarım alanlarının değiştirilerek, şehirselleştirilmeye uygun hale getirilmesi-yani genişletilmesi- zorunluluk halini almıştır. Kemalpaşa, Karadeniz sahil şeridi deniz ve yat turizmine oldukça elverişli temiz ve uzun bir deniz kıyısına sahiptir. **Sarp Sınır kapısına 3 km gibi kısa bir mesafede bulunması** ve Bağımsız Devlet Topluluğundan gelen turistlerin ilk uğrak yeri olması nedeniyle ticari ve turistik konumunu daha da artırmaktadır. Bu nedenle, Kemalpaşa'nın eğitim, sağlık, sosyal, kültürel, turizm ve ticari alanlarda geliştirilmesi özellikle ticaret ve turizmin gelişmesiyle büyük bir gelir kaynağı olarak ülkemizin ekonomisine de destek sağlayacağı göz önüne alınarak bu hizmetlere yönelik belediye projeleri teknik ve finans açısından merkezi idare tarafından desteklenmelidir. Kemalpaşa'nın ekonomik faaliyetleri karayolu taşımacılığı başta olmak üzere sınır ticareti, merkez ve köylerde yaş(yeşil) çay üretimi, sebze meyve ve hayvancılık kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yapılmaktadır.

Kemalpaşa, özellikle yaz aylarında oldukça hareketlilik kazanmaktadır. Yaş çay üretimi Mayıs ayında başlaması işçi göçlerini de beraberine getirmektedir. Deniz sezonunun açılması, festivallerin başlamasıyla beldede hem nüfus yoğunluğu hem de sosyal bir yoğunluk başlamaktadır. Günümüze kadar Orman Bakanlığının Dinlenme Tesisi olarak faaliyetini sürdüren tesisler, mütteşebisler tarafından kiralanarak Atakum Tatil Köyü adı ile faaliyete geçmiştir.

HOPA

Hopa, 1490-1512 yıllarında Yavuz Sultan Selim'in Trabzon Valiliği sırasında Osmanlı Devletine katılmıştır. 1509 yılında bugünkü sınırlar dışında Gönve kalesinin fethi ve Sancak haline getirilmesi ile Hopa bu Sancağa bağlanmıştır. Lala Mustafa Paşa tarafından 1578 yılında fetih sonucu Merkezi Ahıska olmak üzere Çıldır Eyaletinin kurulması ile bu eyalete bağlanan ilçe, 1829 yılında Çarlık Rusya'sı ile imzalanan Edirne Antlaşması sonucu Ahıska'nın bu ülkeye verilmesi sonrasında Trabzon eyaletinin bir

sancağı olan Batum'a bağlanmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda Kars ve Ardahan'la birlikte Hopa, Kemalpaşa bucağına kadar, Batum dahil olmak üzere Ruslar'a bırakılınca, İlçe Rize Sancağına bağlanmıştır. İlçe, 1915 yılında Ruslar tarafından işgal edilmiştir. 31 Mart 1917 tarihli Brest-Litovsk Ant-laŐması ile Hopa Milli Sınırlarımıza dahil olmuştur.

Hopa

Hopa 1936 yılına kadar Rize İline bağlı iken bu tarihten sonra Artvin iline bağlanmıştır. İlçenin doğusunda Gürcistan Cumhuriyeti, batısında Arhavi, güneyinde Borçka bulunmaktadır. **15.445 nüfuslu** Hopa'nın Gürcistan Cumhuriyeti'ne geçiŐin sağlandığı Sarp Sınır Kapısı'na uzaklığı 18 km., İl Merkezi'ne uzaklığı ise 65 km.dir. Hopa, Trabzon-Rize-Artvin-Ardahan-Kars-Erzurum ve Gürcistan Cumhuriyeti'ni birbirine bağlayan uluslararası karayolu üzerinde bir kavŐak konumundadır. Hopa yöresinde kış mevsiminde gerideki dağlık sahadan Karadenize doğru esen sıcak fn rzgrlarına "**kalaŐ**" adı verilmektedir. Özellikle ocak, Şubat aylarında esmeye başlayan bu rzgrla birlikte hava aniden ısınmakta, karların erimesiyle birlikte sel felketleri meydana gelebilmektedir.

Hopa yöresinin iŐlenebilir tarım arazilerinde, iklim yapısına uygun olan **ay, fındık, turunçgiller, kivi, kara üzüm** yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçenin arazi yapısı makineli tarımın yapılması açısından son derece sınırlı imkan tanımaktadır. İlçe genelinde üretilen başlıca ürünleri; **ay, fındık, mısır, kivi, sebze, turungillerdir**. İlçe genelinde ticari anlamda hayvancılık gelişmiş değildir. Büyük ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, arıcılık genellikle aile tüketimine yönelik olarak yapılmaktadır. **BalıŐcılık** ilçe ekonomisinde önemli yere sahiptir.

Hopa'da sanayi tesisi olarak 3 adet çay fabrikası, 1 adet un fabrikası, TEİAŐ'a ait **1 adet termik santral, Karadeniz Bakır İŐletmelerine ait tesis ve POAŐ depo İŞletmesi** bulunmaktadır. İlçe ekonomisinde son derece önemli yeri olan ve her türlü liman hizmetinin verilebileceği altyapıya sahip özel sektör tarafından iŐletilen Hopa Limanı bulunmaktadır. Hopa Limanı; Doğu Karadeniz'in doğu sınırında Gürcistan Cumhuriyeti'ne geçiŐin sağlandığı Sarp Sınır Kapısı'na 15 kilometre uzaklıkta ve yaklaşık 100.000 metrekarelik alan üzerine kuruludur.

Hopa açıklarında Karadeniz'de petrol yatakları bulunduğunu ve bununla ilgili çalıŐmaların başladığını basından öđrenmiŐ bulunmaktayız. Konuyla ilgili haber Őyledir:

15 Mart 2005 / Salı 12:25

**HOPA AÇIKLARINDA PETROL ARANIYOR
DOĞU KARADENİZ'DE İLK SONDAJ KUYUSU HAZİRAN'DA AÇILIYOR...**

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ve BP Petrol Arama Ortak Girişimi tarafından yürütülen Doğu Karadeniz Arama Sondaj Projesi kapsamında, **Hopa açıklarında ilk sondaj kuyusunun delinmesine Haziran ayında başlanacak.** TPAO-BP Petrol Arama Ortak Girişimi, Doğu Karadeniz arama sondaj projesine ilişkin hazırlanan Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi (ÇSED) raporunu, bugün Ankara Sheraton Oteli'nde düzenlenen basın toplantısı ile açıkladı. Toplantıda, TPAO-BP ekibine mensup uzmanlar, rapor ve bu yıl içinde gerçekleştirilecek arama sondaj programı hakkında bilgi verdiler. Toplantıda konuşan TPAO Arama Grup Yardımcısı Mustafa Aydın, TPAO'nun ekonomik ve stratejik ortağı BP ile yapılan ortaklık anlaşması sonucu, 2001 yılında Karadeniz'in potansiyelini ortaya çıkarmak için çalışmalara başladığını hatırlattı. Aydın bu kapsamda, Doğu Karadeniz'de 2002 yılında 2 boyutlu, 2003 yılında da 3 boyutlu sismik incelemenin başladığını, 2004 yılında da bu verilerin ayrıntılı olarak incelendiğini ve sonunda Hopa-1 kuyusunun bu yıl ortalarında delinmesine karar verildiğini söyledi. Hopa-1 kuyusunun delinmesiyle, bölgede 'ticari değere sahip miktarda petrol ya da gazın olup olmadığını' belirleneceğini anlatan Aydın, bu çalışmanın aynı zamanda erişilmesi beklenen 4.600 metrelik derinlikle, Karadeniz'de ilk derin deniz sondajı olacağını, çalışmanın yaklaşık 4 aylık sürede tamamlanmasının beklediğini bildirdi. Aydın, daha sonraki aşamada ise Türkiye'deki ilgili resmi makamlar ile gerçekleştirilmiş anlaşma çerçevesinde ikinci bir kuyunun açılmasının sağlanacağını ifade etti.

ARHAVI

1936 yılında Hopa ilçesi Artvin'e bağlanınca Arhavi bucağı da Artvin'e ait olmuştur. Arhavi, 1 Haziran 1954 yılında ilçe merkezi olmuştur.

Arhavi

Arhavi ilçesi, kuzeyden Karadeniz, batıdan Rize iline bağlı Fındıklı ilçesi, doğudan Hopa ilçesi, güneyden kısmen Murgul ve Yusufeli ilçeleri ile çevrilidir. Doğu Karadeniz Bölgesinin tipik dağlık yapısının hakim olduğu ilçede, 3000 metreye yaklaşan zirvelere sahip olan dağlar (Çatalkaya-2985 m., Konyunayla-2292 m., Mete-2142 m., Dikme-2068 m.) bulunmaktadır. Deniz kıyısından 3000 m.ye çıkan

dağlık yapıdan beslenen debisi ve akışı düzensiz bir çok derecikten beslenen ve yaklaşık 35 kilometre uzunluğundaki Arhavi (Kapisre) deresi ilçede mevcut tek akarsudur. İlçede, yaylalar üzerinde irili ufaklı çok sayıda buzul gl bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; Nogadid, Sarıgl, Alacagl, Büyük Agara, Küçük Agara ve karagllerdir. Arhavi, diğer ilçelere göre nüfusu artan, dışa az güç veren yerleşim birimlerindedir. 2000 yılı sayım sonuçlarına göre nüfusu 14.069' dur.

İlçe yüzölçümünün yarısından fazlası ormanlıktır. Orman İŞletme Müdürlüğü kayıtlarına göre 30.882 hektar genel sahanın 17.450 hektarı ormanlık alandır. Köylerin 20 adedi orman içi veya orman kenarı köyü özelliğini taşımaktadır. Yaygın ağaç türleri ise **gürgen, kayın, kızaılağa ve kestanedir.**

İlçe ekonomisi genellikle çay tarımına ve kısmen de fındık üretimine dayalıdır. İlçe genelindeki iŐlenebilir tarım arazisi yaklaşık olarak toplam 48.000 dekarıdır. Bu alanın 30.000 dekarı çaylık, 90.00 dekarı fındıklık, 7.000 dekarı da mısır ve diğer kalan kısmı ise sebze ve meyve alanıdır. Bu tarımsal faaliyetlerden yaş çay üretimi 21.500 ton, kuru çay üretimi 3.870 ton tahmini fındık üretimi de 800 tondur. Arhavi'de, alternatif ürün alanında kivi üretiminde önemli bir geliŐim sağlanmıştış. 1990-2002 yılları arasında çiftçilere yaklaşık 20 bin adet kivi omcası dağıtılmış ve 400 dekarlık bir alanda üretim gerçekleŐtirilmiŐtir. İlçede, 1999-2002 yıllarında yıllık ortalama 50 ton kivi üretimi gerçekleŐtirilmiŐtir. İlçede ticari anlamda hayvancılık gelişmemiştir. Aile ihtiyaının karşılanması ve kısmen de pazara sunma amaçlı küçük ve büyükbaş hayvancılık mevcuttur. **Arıcılık ilçede oldukça gelişmiştir.** Büyük çoğunluğu gezgin olan 200 civarında belgeli arıcı mevcuttur. İlçe, Tarım ve Köy iŐleri Bakanlığınca karkas ırkı arı yetiştiriciliği açısından "izole bölge" kapsamına alınmıştır.

İlçede **ikisi çay fabrikası** biri **imentolu yonga levha (BEYOPAN)**, biri de **ARSAN Silah fabrikası** olmak üzere 4 adet sanayi tesisi mevcuttur Bu tesislerde, yıllara göre değişmekle birlikte ortalama 850-900 civarında daimi veya geçici personel istihdamı sağlamaktadır.

FINDIKLI

Fındıklı ilçesi Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon'un fethinden sonra Osmanlı egemenliği altına girmiştir. Önceden bölgede Tiranlılar, Makedonyalılar ve Bizanslılar yaŐamıŐtır. Fındıklının eski adı **VİE**'dir. Kaynaklara göre Vie 1887 yılında Hopa ilçesine bağlı bir nahiye oldu. 15 Şubat 1916 tarihinde Rus işgaline uğrayan Vie 11 Mart 1918 tarihinde işgalden kurtulmuştur. Vie 11 Haziran 1947 tarihinde Fındıklı adıyla oruh (Artvin) iline bağlı bir ilçe olmuş ve 1948 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. Fındıklı 27 Kasım 1953 yılında Artvin ilinden ayrılıp Rize iline bağlanmıştış.

Yüzölçümü 409 Km² olan ilçenin doğusunda Arhavi, batısında Ardeşen, Güneyinde Yusufeli ilçeleri ve kuzeyinde ise Karadeniz ile çevrili olup, 13 Km. kıyı Şeridi vardır. Kıyıda çok az olan düzlük alanlar kakarlara doğru, tepeler ve dağlar Şeklinde yükselir. Vadiler arasında yer yer düzlükler mevcuttur. İlçe topraklarını Sümer, Arılı ve ağlayan derelerinin etrafındaki vadiler oluşturur. Bu dereler boyunca otlaklar ve yaylalara rastlanır. Kaçkar eteklerine doğru yükseldikçe daimi kar sınırları ile karŐılaŐılır.

Tipik Karadeniz arazi yapısı ve iklimine sahip olan Fındıklı'da geçim kaynağı, başta çay ve fındık olmak üzere kısmen narenciye, meyvecilik, su ürünleri, arıcılık ve hayvancılıktır.

İlçenin idari sınırları içerisinde Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğüne bağlı Fındıklı Çay Fabrikası ve bu fabrikaya ilaveten özel sektör bünyesinde **Dosan, Doğuçay ve Ofçay fabrikaları** faaliyetlerini sürdürmektedir. İlçede yaklaşık 2500 çiftçi ailesi tarımsal gelir ekonomik refahı sağlamada yeterli olmadığından çalışır nüfusun büyük bir çoğunluğu işçi, memur ve esnaf gibi tarım dışı alanlarda çalışmaktadır. İlçede tarımsal faaliyetlerden yılda yaklaşık 32 bin ton yaş çay, 750 ton kuru kabuklu fındık, 1350 ton süt, 60 ton et, 200.000 adet yumurta, 10 ton bal ve kıyı balıkçılığında yaklaşık 40 ton çeşitli cins balık avlanmaktadır. Yapılan değerlendirme ve hesaplamalara göre ilçenin gayrisafi yıllık tarımsal geliri aile başına ortalama 1.500 YTL'dir. İlçede çoğunluğu Jersey melezi 1500 baş sığır, 700 baş yerli sığır, 1600 küçükbaş hayvan, 3000 adet Tavuk, 3500 adet fenni ve 500 adet ilkel arı kovanı mevcuttur. Ayrıca, tarımsal amaçlı bir Fındık Tarım Satış Kooperatifi, bir Tarım Kredi Kooperatifi ve 3 adet Çay Ekicileri Kooperatifi ve 10 adet Yapı Kooperatifi bulunmaktadır. İlçede son yıllarda yeni bir ürün olan **KİVİ**'nin üretimi alternatif ürün olarak yaygınlaşmaktadır.

ARDEŞEN

İlçenin yüzölçümü 743 km² dir. Doğusunda Fındıklı, batısında Pazar, güneyinde Kaçkar Dağları ve kuzeyinde Karadeniz ile çevrilmiş olup, kıyı uzunluğu 10 km dir.Sahilden 50 km kadar iç kısımlara uzanır. Bölgede Doğu Karadeniz Dağlarının uzantıları ve tepeleri yer alır. İlçenin akarsuları Fırtına Deresi, Dolana Çayı ve Yeni Yol Deresidir. Ardeşen'in güneyinde yer alıp yükseklikleri 2000 metreden fazla olan dağların sahilden itibaren yükselmeye başlaması ve yüksek dağ eteklerinde doğarak Karadeniz'e akan akarsuların yoğunluğu nedeniyle engebeli bir arazi yapısı hakimdir. Akarsuların denizle birleştiği dar vadi ağzları dışında, ova olarak adlandırılabilir düzlükler yoktur. Ardeşen, güneyini kaplayan dağlar yanında, kuzey ve kuzeydoğu yönünde bulunan 3000 metre yüksekliğindeki Kafkas Dağlarının kuzey rüzgarlarından koruyucu etkileriyle kapalı bir mikroklima havzası oluşturmaktadır. Dört mevsim ılıman ve yağışlı olan iklimi subtropik olarak tanımlamak mümkündür. İlçe, uzun yıllara dayanan verilere göre, günde ortalama 4 saat 14 dakika güneşleme süresi ile Türkiye'nin en yağışlı, en nemli ve en az güneş gören kesimlerinden biridir.

Ormanlar İlçe arazisinin %23.74'unu kaplamaktadır. İlçe arazisinin %10.55'ini tarım alanları, %34.33'ünü çayır-mera alanları, %31.38'ini de tarım dışı alanlar oluşturmaktadır. Çay tarımından önce toprakların engebeli yapısı ve yetersizliği yüzünden Ardeşen halkı denizcilik, inşaatçılık, fırıncılık gibi işlerde gerek yurt içinde gerekse yurt dışında çalışmak üzere ilçe dışına çıkmıştır. Çay tarımının ve sanayinin etkisi ile azalan gurbetçiliğin ekonomideki bir takım sıkıntılar nedeniyle hala devam ettiği söylenebilir. İlk çay üretiminin yapıldığı 1938 yılından sonra, sağlanan destekle hızlı bir gelişme gösteren çay tarımı ve çay sanayi İlçe'de temel çalışma alanı olmuştur. Mayıs-Ekim döneminde mevsimlik istihdam

sağlayan çay tarımında daha çok kadın nüfus çalışmaktadır. 1992 yılında yapılan bir araştırmaya göre çay tarımında çalışanların %77'sini kadınlar oluşturmaktadır. Erkek nüfus ise çay sanayi başta olmak üzere diğer alanlarda istihdam edilmektedir.

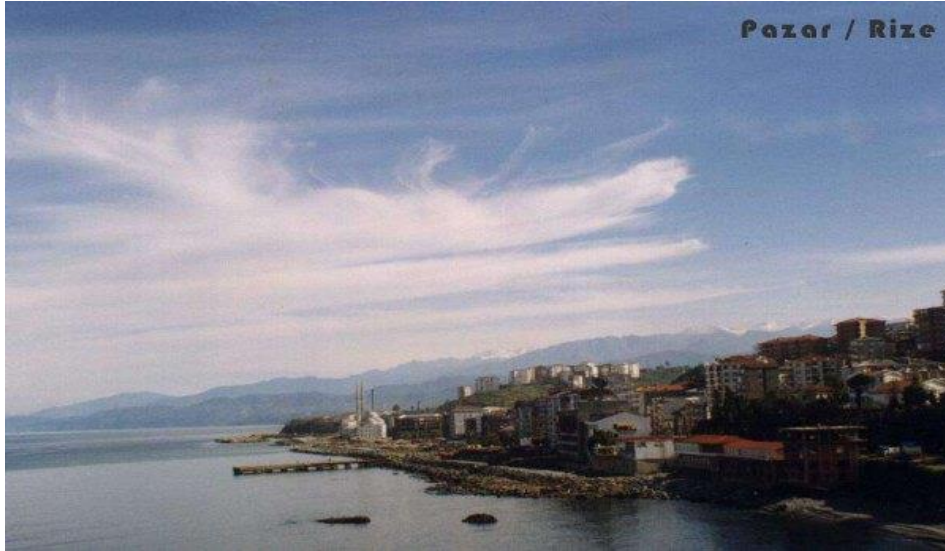
Karadeniz ile denize paralel olarak uzanan dağlar arasında kalan arazisinin tarıma elverişsiz oluşu ve yağışlı iklim, Ardeşen'in ekonomik yapısını da biçimlendirmiştir. Bu arazi yapısı nedeniyle tarımsal üretimin düşük olması, gurbetçiliğin İlçe ekonomisi içinde önemli bir yer tutması sonucunu doğurmuştur. Yöre halkı, çay üretiminin bölgeye girişinden önceki dönemlerde, önceleri yurt dışına, daha sonraları da, yurt içine geçici sürelerle çıkarak denizcilik, küçük çaplı ticaret, inşaat işçiliği, gibi işlerde çalışmıştır. Daha önceleri büyük ölçüde Gürcistan, Rusya gibi ülkelere çalışmaya giden yöre halkının, 1917 yılında bu ülkelerle olan sınırın kapanmasından sonra bu olanaklar ortadan kalkınca girdiği ekonomik sıkıntılar nedeniyle, başka bölgelere bile taşınmasından söz edilmiştir.

1920'li yıllarda yörenin sosyoekonomik sorunlarına çözüm bulma çalışmaları çerçevesinde başlanan çay üretme çalışmaları, 1938 yılında ilk kez el imalatı olarak üretime başlanarak sonuca ulaştırılmıştır. Çay üretiminden önce, yukarıda kısaca belirtilen olumsuz koşullar içinde İlçe ekonomisi, bu yıldan sonra çaya dayalı hızlı bir gelişme göstermiştir. Son yıllarda tarım alanlarında yer kazanan KİVİ, ilçenin tarım ekonomisinde önemi artmıştır.

Ardeşen'de **2'si Çay-Kur'a** ait olmak üzere Akfa, Karaca, Huzur, Lider, Akdere, Armağan ve Karaoğlu adında **7 adet özel çay fabrikası bulunmaktadır.** Bu fabrikalarda mevsimlik işçi çalışmakta, bazı atölye ve fabrikaların paketleme bölümünde de yıl boyu işçi çalıştırılmaktadır. **Ardeşen'de kurulan ASİLSAN silah fabrikası Smith Wesson tipi Atmaca 53 tabanca üretimi yapmakta ve yöre insanına istihdam sağlamaktadır.**

PAZAR

Pazar'ın eski adı "ATİNA" olup 1928 yılına kadar bu adla anıldığı bilinmektedir. Bu adın kaynağına ilişkin bir çok söylenti vardır. Yunancı ve tarihçi filozof Filavinus Arrianus (95-175)'a göre **Yunan Tanrıçası Ethena'nın tapınağının olduğu bu yöreye tapınağın adından dolayı Atina denilmiştir.** Başka bir rivayete göre de Yunan Prenslarından biri Karadeniz seyahatine çıktığında ilçe önlerine gelince "Pazar'ın" denizden görünüşünü beğenmiş, yöreyi Atina gibi meşhur bir şehir zannettiğinden "Atuna"ve "Atnus" olarak adlandırılmıştır.

Ayrıca Doğu Karadeniz'de Rumca sanılan bir çok ismin "Lazca" kökenli olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre Atina-Athenia'nın lazcada "Gölgelerin olduğu yer "Rize-Rhizalion'un" "insanların ve askerlerin toplandığı yer", Çayeli-Mapavri ise "**Yapraklı**" anlamındadır. Yöreye Pontus kralığı döneminde "Sonnica" adı verilmiş, Romalılar "Pontus Palomeniacos", Bizanslılar ise "Khaldei" demişlerdir.

Osmanlılar döneminde **Of tan Batuma'a kadar saha "Lazistan"** olarak adlandırılmış, bu isim milli mücadele yıllarında da kullanılmıştır. 1204'te Atina'nın (Pazar) Trabzon Rum İmparatorluğunun

hakimiyetine geçmesinden sonra Türk hakimiyetine geçişi 1461'de Fatih'in Trabzon'u fethi ile gerçekleşir. 1571'de Kafkas kavimlerinden dolayı abhaza korsanlarınca Atina'nın (Pazar) basılıp yağmalanması da Tarihi bir vakadır. Osmanlı döneminde 1877'ye kadar Batum sancağına bağlı bir yerleşim yeri olarak görülürken 1877-1878 Osmanlı Rus savaşından sonra Batum Ruslara bırakılınca 1878'de kurulan Lazistan sancağının (Merkez Rize) önde gelen kazası da Atina olur. I.Dünya savaşında 5 Mart 1915'de Atina (Pazar) Rus işgaline uğrar. Pazar'ın Rus işgalinden kurtuluş tarihi ise 10 Mart 1918'dir. **1928'de Atina ilçesi Pazar adını almıştır. 2 Ocak 1936'ya kadar Çoruh iline bağlı olan Pazar, Çoruh ilinin kaldırılmasından sonra Rize İline bağlanmıştır.**

Türkiye'nin "En yağışlı bölgesi" içinde olduğundan yılda ortalama 2332 mm yağış almaktadır. Her ne kadar yağışlar bütün yıla dağılmış ise de iki devre dikkat çekicidir. Birincisi Temmuz'dan-Nisan'a kadar sürer ve yılın dokuz ayını içine alan "çok yağışla devre (yıllık yağışın %86'sı bu dönemde düşer)" İkincisi: Nisan-Mayıs-haziran aylarındaki "Az yağışlı devre dir.Hakim yağmur tipi"siklonik" olup devamlı ve ince tanelidir.Yazın ise konveksiyonel sağanak yağmurlar görülür. Bu tip yağmurlar halk arasında "**Çakal Yağmuru**" olarak bilinir. Karlı günlerin sayısı fazla değildir. Sonbaharda güney ve doğu rüzgarları "karayel-Poyraz"sık-sık eser.

İklimin yağışlı olması yüzünden yöre bitki örtüsü bakımından çok zengindir. İlçe bütün yıl yeşillikler içindedir.eskiden daha fazla alan kaplayan doğal birkri örtüsü çay bahçeleri açmak ve yeni yerleşim yerleri kurmak uğruna tahrib edilmiştir. Gerek kuru, gerekse bozuk kuru ormanlarında iğne yapraklılardan: **Kayın, Gürgen, Kızıl ağaç, Kestane, İhlamur** ve az da olsa **Karaağaç** vardır. Devlet denetimindeki ormanlık alanların alt tabakalarıyla bazı yerlerde bölümler halinde **orman gülleri "Komar"** bulunmaktadır.

Yöresel adı komar olan orman gülü

Ayrıca, yabani karayemiş, böğürtlen, eğrelti otları ve ayı üzümü orman altı formasyonu olarak dikkat çeker. İlçede yaylacılık doğal şartların sonucu olarak asırlardır sürdürülen ekonomik bir faaliyetdir.Özellikle orta kesim ile kıyı kesiminde yer alan bazı köylerin sakinleri yaz aylarında hayvan otlatmak ve ürünlerini saklamak amacıyla Fırtına Deresinin yukarı çığırında yer alan yaylalara gitmektedirler. Bu yaylaların en önemlileri: Kito, Ambarlı, Kızılhaç, Çermeç, Verçenek, Kale-i Bala, Başyayla, Çiçekli, Elevit, Palovit ve Samistal'dır.

Pazar ilçesinin ekonomisinde en büyük payı çay alır. Bunun yanında balıkçılık ticaret, sanayi, bankacılık ve tarımda ekonomik kaynak yaratıcı işler olarak yapılmaktadır. Çayın halkın geçiminde bu kadar önemli olması yöredeki az kireçli toprağın bu bitki için ideal olmasından kaynaklanmaktadır. **1944 yılında Örnek, Merdivenli, Kuzeyce, Sivrikale ve Subaşı köylerindeki 50,5 dekarlık alanın "Çay Bahçesi"olarak ayrılmasıyla başlayan çay tarımı ilçede tarımda yeni bir sayfa açılmasını sağlamıştır.** 1945 yılında Güney ve Tektaş köylerinde de başlayan çaycılık günümüzde tarımın tek ürüne "Uzmanlaşma" gelmesini yaratmıştır. İlçede 3 adet Çay fabrikası (Kirazlık, Pazar ve Melyat Çay fabrikaları) bulunmaktadır. İlçe ekonomisinde en büyük payı çayın alması yüzünden tarla ziraatı ve bağ-bahçecilik çok küçük alanlarda,aile ihtiyacının karşılanma ihtiyacına yönelik yapılmaktadır.Cumhuriyetin

ilk dönemlerinde ilçede büyük alan kaplayan **mandalina ve portakal** bahçeleri ile elmalık günümüzde çok azalmıştır.1939 yılında ürünlerinin değerlendirilmesi için kurulan elma kurutma ve konserve fabrikası da ha sonra çayın devreye girmesiyle ekonomik olarak devreden çıkmıştır.10-15 yıl gibi uzun sürede meyve vermeye başlayan ve şeker oranının düşük olma özelliğine sahip bulunan **Laz elması** (Demir elma) gibi "**İzebella**" adı ile anılan kokulu siyah üzümler iklim şartları yüzünden zamanında olgunlaşmamaktadır. Günümüzde bağcılık çaylık alanların yanında, armut ve elma ağaçları ile birlikte aile ihtiyacı için sürdürülmektedir. **Trabzon hurması** olarak adlandırılan meyve ise konserve ve pekmez yapılmak üzere Erzurum'a yollanmaktadır. Arazinin engebeli, çayır ve mer'anın az olduğu, çay bahçeleri nedeniyle yem bitkilerinin ekilmemesi yüzünden hayvancılık "**ahır hayvancılığı**" şeklinde yapılmaktadır.Kıyı kesimlerdeki bu durumun aksine yüksek yerleşimlerde hayvancılık asıl uğraş olarak dikkat çekmektedir. Kıyı kesimde az sayıda aile kendi süt ihtiyacını karşılamak amacıyla Jersey inek türü beslemektedir. Hayvansal ürünü satmak amacıyla yetiştiren aile sayısı oldukça azdır.Hayvancılık yapanlar yem ihtiyacını Doğu Anadolu Bölgesinden ot getirerek, yada suni yem olarak karşılamaktadır. Koyun ve keçi, çaylık alanlarda hiç yer almamakta, yüksek alanlardaki yayla ve mer'alarda ise küçük sürüler halinde görülmektedir. İlçenin et ihtiyacının %85'i Doğu Anadolu Bölgesinden karşılanmaktadır. İlçe tarım müdürlüğünün kuluçka makinelerinde üretilen ve vatandaşa maliyetine verilen civcivler ise aile ihtiyacının karşılanması için yetiştirilmektedir. Bazı aileler tarafından küçük işletmeler tarafından sürdürülen tavukçuluk da yöre ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Gerek mahalle, gerekse köy yollarının yapılması yüzünden eskiden taşımacılıkta kullanılan at ve katır yetiştiriciliği de ortadan kalkmıştır. Sahil kesiminde rutubetin çok olması yüzünden iç kısımlardaki dağlık ve yaylalık alanlarda yapılan arıcılık 3600 civarında fenni ve iptidai kovanla sürdürülmektedir.

PURO TÜTÜNÜ Pazar ilçesinin özgü bir Endüstri bitkisidir. Pazar adıyla anılan puroların yapımında kullanılır. Toprak yapısı gereği yalnızca 26 köyde ekimine izin verilmiştir. Puro tütününü diğer tütünlerden ayıran en büyük özellik yapraklarının 1 metre civarında oluşudur. Diğer tütünler gibi kıyılmayan bu tütün "iç sargılık", "Dış sargılık" ve "Dolguluk" olarak üç aşamada kullanılır. İlçede kurulan fide-liklerde kaliteli tütün fideleri yetiştirilerek çiftçi ihtiyacı karşılanmaktadır. Son zamanlarda kurutma yerlerinin ilkel olması yüzünden düşen üretim teknik ve sağlık işletmelerin kurulması halinde yeniden canlandırılabilir.

Balıkçılık: İlçenin gelir getiren kaynaklarından biride balıkçılıktır. Fakat deniz kirliliği yüzünden balıkçılık eski önemi ve yerini kaybetmektedir. Eskiden yöre halkı hem balığı tutar yedi, hem de satarak geçimini sürdürürdü. Bugün dededen kalma mesleği sürdüren 150-200 civarındaki balıkçı ailesi geçim sıkıntısı içinde yaşama savaşı vermektedir. Bundan 10-15 yıl öncesi hamsi, kefal, barbun, kalkan, karagöz, yelken, mezigit, palamut, istavrit gibi deniz ürünleri bakımından zengin olan Karadeniz'de denetimsiz, bilinçsiz avlanma ve çevre kirliliği yüzünden ortaya çıkan bu durum gerçekten içler acısıdır. **Balıktan umduğunu bulamayan Pazar'lı deniz özlemini küçük balıkçı tekneleri ile lüks yat yapımını sürdürerek gidermektedir.** Bahçedeki daracık alanlarda yöre insanının becerisi ve bir keser-testere yardımıyla sürdürülen tekne yapımı önemli bir ekonomik değer yaratmaktadır. Deniz balıkçılığı yanında tatlı su balıkçılığı da ilçede önemli bir yer tutmaktadır. **Alabalık yanında son zamanlarda somon balığı yetiştiriciliği** önemli bir faaliyet alanıdır.

Geçmişte ilçede dokumacılık önemli bir yer tutardı. Öyle ki sepet, sandalye örücülüğü gelişmişti. En gelişmiş dokuma türü bezdi. Kenevir ipliğinden dokunan bezler iç çamaşırı yapımında kullanılırdı. Sepet ve sandalye örücülüğü günümüzde de sürdürülmektedir. Sepetlerin el sepeti, Gamal-kaşıklık gibi türleri vardır. Meyve sepeti incedir, uzundur, koni biçimindedir. "**Gamal**" ise daha çok Trabzon'da yaygın olmasına karşın ilçe insanı tarafından genellikle kola takılarak taşınır. Yavuz ve Tütüncüler köylerinde örgü koltuk, sandalye ve iskemle yapımı yaygındır. Bu sandalyelerin örgülerinde mısır koçanı yaprağı ya da sarmaşık, ayaklarında fındık dalları kullanılır. Dokumacılıkta, kenevir önemli bir yer tutardı. Yeterince güneş görmediğinden sertleşmeyen bir özelliği var kenevirin. Böyle olunca da çok ince iplikler yapılabilirdi.

ÇAYELİ

Çayeli'nin her yanı eşsiz güzelliklerle doludur. Zaman zaman hırçınlaşan denizdeki dalgaların oluşturduğu bembeyaz köpüklerin girdabında uçuşan martıların sesleri ile kıyıya vuran dalgaların uğultusu birbirini tamamlar.

Kıyıya paralel dağları bölerek denizlere ulaşan derelerin oluşturduğu küçük-büyük çağlayanların hepsi görülmeye değer özelliklere sahiptir. Bu güzelliğin içinde “Ağaran” şelalesi ve Çataldere şelalesi gerek düşüş yükseklikleri, gerekse ilkbaharda suların kabarmasıyla oluşturdukları görünümle birer doğa harikasıdır.

İlçe merkezine 7 Km uzaklıktaki Kuspa, 6 Km uzaklıktaki Musadağı ve 20 Km uzaklıktaki Malipos tepeleri piknik yapmak için uyumlu ve güzel bir üçlü oluşturmaktadır. Sahilde denize girilebilecek alan olarak **Kanlıdere mevkiinde 150-200 metre uzunluğunda doğal kumsal bulunmaktadır.**

Çayeli’nde yaylacılık genelde ilkbaharın ortalarında başlar. Özellikle yaz aylarında yoğunlaşır. Bunun sebebi yaylaların ot biçme zamanı olmasıdır. Çoluk-çocuk herkesin yaylalara döküldüğü aylarda geziler düzenlenir. “**Vartevor**” adıyla şenlikler yapılır. Bu şenliklerde atma türküler atılır, oyunlar oynanır; yaylacılar bir taraftan geçimini bu yaylalardan sağlarken bir taraftan da bu tür şenliklerle eğlenip rahatlarlar.

Kaçkar Dağlarının uzantılarına yaslanan Karos, Tahpur, Marbodom, Gundeğün, Ambarlı ve Zergistal yaylalarının her birinin ayrı bir özelliği bulunmaktadır. Yörenin en yüksek tepesi olan Verçenik’i ve tüm Kaçkarları bölgenin **Tahpur Yaylasından** daha iyi izlenebilecek başka bir noktası yoktur. Ayrıca Karos Tepesinden güneşin batışını ve bulutların vadiler içindeki şekillenişini, Anbarlı Yaylasından Gelin Kayasını seyretmenin doyumuna ulaşmanın tarifi mümkün değildir.

Çayeli ilçesinde muhtelif kapasitelerde **12 adet özel sektöre ait çay fabrikası** tesis edilmiştir. Bunun yanında Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğüne ait **5 adet yaş çay işleme fabrikası** mevcuttur. İlçede Korusan adı altında 1978 yılında 100 ortağı yurtdışında geçici işçi olarak çalışan kişilerden olmak üzere 289 ortaklı **Orman ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.** kurulmuş olup, **ahşap yapı elemanları ve mobilya üretimi** yapılmakta olup özel talepler de karşılanmaktadır. **Çayeli'ne bağlı Madenli beldesinde mevcut zengin Bakır ve Çinko yatakları yabancı sermaye ve Etibank ortaklığı ile işletilmeye başlanmış ve bu maksatla yörede önemli bir sanayi tesisi kurulmuştur. Üretilen konsantre bakır ve çinko cevheri ham olarak ihraç edilmektedir.** 1983 yılı Nisan ayında **Çayeli Bakır İşletmeleri A.Ş.** kurulmuştur. Türk yabancı ortaklığında %51 Türk, %49 yabancı hissesi mevcuttur.

RİZE

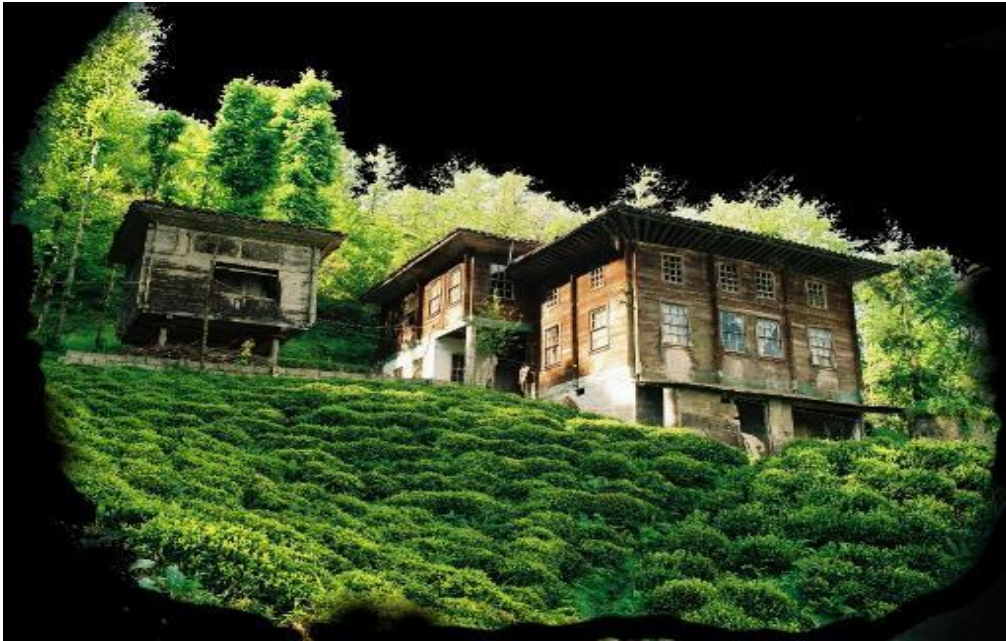
Rize adının kaynağına ilişkin çok sayıda söylence arasından yalnızca ikisi inandırıcıdır. Birincisi, kolonileştirme döneminden kalmadır. Buna göre, yörede bolca pirinç yetiştiriliyor olmasına dayanarak, Rize kasabasının yakınlarından geçen çay'a **Rhizios (Yunanca pirinç)** adı verilmiş, kent de adının bu akarsudan almıştır. İkinci söylence, daha yakın bir zamana tarihlenmektedir. Bu söylenceye aynı akarsunun, Rumca "**dağ eteği**" anlamına gelen **Rhiza** adını taşıdığı, kentin adının da buradan kaynaklandığı ileri sürülmektedir.

Rize'nin tarihine ilişkin dolaysız bilgiler,Ege'de yaşayan Milotolu denizcilerin yöreye yaptığı seferlerle başlar. MÖ . 670'lerde Miletoslular'ın Karadeniz kıyılarında kurdukları kolonileri Rize'ye kadar uzattıkları biliniyor. Med ve Persler'in de istilasına uğrayan bölge daha bu dönemde İyonlular'ın dolayısıyla Grek kültürünün etkisine girmiştir. İlk çağlarda Pontus Krallığının egemenliğine giren Rize

yöresi 11.yy.'a kadar islami akımların etkisi dışında kaldı. 11.yy.da Büyük Selçukluların yükselme döneminde Sultan Melikşah'ın (1072-1092) hakimiyeti altına girdi. Ancak, 1. Haçlı seferinde (1096-1099) tüm Karadeniz kıyıları gibi,Rize'de önce Bizans, daha sonra da Trabzon Rum Pontus İmparatorluğuna katıldı. Fatih Sultan Mehmet tarafından 1461 de Trabzon'un fethi ile Osmanlı sınırları içine alındı. Bu yıllarda Rize'nin Trabzon eyaleti Batum Gonya sancağı içinde yer aldığı biliniyor. 19.yy 'ın 2. Yarısında Trabzon eyaletinin bir sancak merkezi olan Batum, Rusya'ya bırakılınca Rize sancak merkezi oldu. Birinci Dünya savaşında Ruslar tarafından işgal edilen Rize, 2 Mart

1918'de işgalden kurtuldu ve **1924 de il merkezi oldu.**

Rize ekonomisi, ekilebilir arazinin sınırlılığına rağmen asıl olarak tarıma dayalıdır. Çalışanların sektörel dağılımı incelendiğinde , tarımın ağırlığı belirgin olarak görülmektedir. Nüfus sayımı sonuçlarına göre , 1990 yılında Rize'de çalışanların %70 i tarım sektöründe, % 10.'u Sanayi sektöründe, % 19'u hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Rize'de çay dışındaki bitkisel ürünler , genelde aile içi tüketimde kullanılmakta ya da yerel pazarlarda il içi tüketime sunulmaktadır. Bu ürünlerin üretim miktarı bakımından kayda değer olanları **mısır, fasulye, patates, kara lahana, fındık ve mandalınadır.**

Rize Mandalinası

Çay üretiminden önce il tarımının temel ürünleri olan bu ürünler, ülke düzeyindeki üretim miktarları içinde de önemli yer tutmakta idi. Çay üretiminin yaygınlaşması ve ülke düzeyindeki üretim miktarlarının hızla artışı sonucu, bu ürünler bakımından Rize'nin ülke genelindeki üretim içindeki payı da azalmıştır. Günümüzde, il bitkisel üretiminin esas konusunu oluşturan yaş çay yaprağı üretimi, il bitkisel üretim değerinin % 95'ini oluşturmaktadır. Ülkemiz, yaş çay yaprağı üretiminin %68'ini karşılayan Rize'nin yaş çay üretimi, iklim şartlarına bağlı olarak yıllar itibari ile değişmekle birlikte 500 bin ton civarındadır. Hayvancılık, ilde ikinci ekonomik faaliyet olarak sürdürülmektedir. İşletme bazında ve pazara yönelik olarak hayvancılık , çay üretiminin yapılamadığı yüksek kesimlerde nisbeten yoğunlaşmaktadır.

Rize Yöresinde Yaylacılık

Yayla çıkış zamanı hava şartlarına bağlı olarak değişir. Genel de Mayıs ayı sonu ile Haziran başıdır. Tarih muhtar ve köy heyetleri tarafından birlikte belirlenir. Bu tarih, yağın kar miktarına ve karın tahmini kalkış zamanına göre tespit edilir. Belirlenen tarihten önce kimse yaylaya çıkmaz. Gerçek anlamdaki mezralardan farklı olan bazı köylerin "**mezra**" olarak adlandırılan yukarı zondaki yaylalara çıkarken dinlenme yeri olarak kullandıkları geçiş yerleri vardır. Mezraların rakımları yaylalara göre daha düşük olduğundan kar erken kalkar. Nisan ayı sonunda, Mayıs ayları başında bu mezralara gidilir. Orada 15-20 gün yaylaya çıkış tarihine kadar kalınır. Köyden gelenlerle birlikte yaylaya çıkılır. Hazırlıklar arasında, mısır öğütülmesi, at ve katır varsa semer ve eyerlerin gözden geçirilmesi, yiyecek, giyecek, hayvanların bağlanacağı, ip ve kazıklar sayılabilir. Sığırların alınlarına ya da boyunlarına nazar boncuğu veya muska takılırdı. Hayvanı olmayanlar yüklerini sırtlarında taşırlar. Taşımayanlar kiracı tutarlar. Yük taşınması gayet eğlenceli olur. Köyün gençleri genellikle pazar günleri hep birlikte yüklerini alır, sabah erkenden yayla yoluna koyulurlar. Belli yerlerde mola verir, dinlenir, açlıklarını giderir, horon oynarlardı.

Yaylaya çıkışlar genellikle iki gün sürerdi. Birinci günün sonunda hanlarda konaklanırdı. Hanlar zemin katı kahvehane, üst katı da birkaç odadan ibaret bir otel niteliği taşırdı. Hayvanlar çok kalabalık olur ve ahırda yer olmazsa dışarıda yere çakılan kazıklara bağlanırdı. Hayvanlara hayvancının ot depo-

sundan ot satın alınarak verilir, ayrıca içilen çay ve kalma masrafı olarak da hancıya belli bir miktar para ödenirdi. Yayılda sürekli kalacak kişilerle birlikte hayvanların götürülmesine yardımcı olmak üzere bir kaç kişi de kabile ile birlikte bulunurdu. "**Köçücü**" denilen bu kişiler, sığırları yaylaya çıkardıktan sonra orada birkaç gün kalıp tekrar geri dönerlerdi.

Yayla hayatı Haziran ayının başından Eylül ayının ilk haftasına kadar sürüp giden üç aylık bir dönemi kapsar. Havalara göre bu süre azalır, kısalabilir. Yayılda günlük hayat çok erken başlar. Sabah erkenden kalkılıp, sığırlar sağılırdı. Sütün kaymağı alınıp kaymak kabında, kaymağı alınmış süt ise peynir kazanında biriktirilir. Güneş doğarken hayvanlar çözüldür ve **yayım**a bırakılır. Hayvanlar yayıma (otlak alanı) götürüldükten sonra ahırın gübresi temizlenir. Gübrenin temizlenmesinde ağız geniş bir kazma ile, "**süpürgelik**" denilen dalları sert ve esnek yapıda olan bir cins çalıdan yapılmış ahır süpürgeleri kullanılır. Ahırın ortasında toplanan gübre, evin önünde uygun bir yerde biriktirildiği gibi sepetlerle çayırıklara götürülüp serpilir. Bazen de günlük gübre ahırın iç duvar yüzeyine ya da taşların üzerine yapıştırılarak kurutulmaya bırakılır. Bir müddet sonra kuruyan gübreler "**tezek**" haline gelir. Bunlar odunu yanında ek yakacak olarak kullanılır. Yaylacının günlük işlerinin başında, sağılan sütü değerlendirmek gerekir. Peynir kazanında toplanan kaymağı alınmış süt, belli bir kıvama geldiğinde peynir yapılır. Peynir suyu kaynatılarak tülbentten yapılmış minci torbalarına dökülerek süzdürülür. Bu şekilde elde edilen peynir ve minci tuzlandıktan sonra peynir ve minci kaplarına konulur. Kaymak kabı dolduğunda **yayık** yapma zamanı gelmiş demektir. Yayık vurma işi için yaylacı, diğer komşuları yardıma çağırır. Genellikle her yaylada ortak olan birkaç yayık bulunur. Atma türkülerle şenlenen yayık evinde elde edilen yağ, yıkanıp tuzlandıktan sonra yağ kaplarına basılır. O gün için hazırlanan yemekler yenir ve dağılırdı. Sığırlar ikindiden sonra yayımdan toplanarak eve getirilir ve bağlanırdı. Sisli havalarda sığırların yerini tespit etmede bir kolaylık sağlamak için boyunlarına orta büyüklükte çingirak takılır. Çingirak takma adeti aynı zamanda kurt gibi yabani hayvanları da ürkütmeye yöneliktir.

Otlar azalmaya başlayınca, otlak alanların bir bölümü geçici bir süre hayvanların girmesine yasaklanırdı. Yaylacıların ortak kararı ile alınan ve 20-30 gün süren bu yasaklama adetine "**Koru**" denilirdi. Korunun sona erdiği, bir gün önceden her eve duyurulur, ertesi sabah bütün yaylacılar hayvanlarını, koru süresince biraz daha yeşeren bu otlığa götürülürdü. Buna da "**Koru Bozmak**" denirdi. Korunun bozulması yaylacılara endişe ile karışık bir heyecan verirdi. Çünkü sığırların tek bir alanda toplanması, hayvanların birbirleriyle kapışması sebebiyle tehlike oluşturmaktaydı.

Ot biçimi, yayla hayatının en hareketli dönemidir. Temmuz ayının sonlarına doğru otlar iyice büyüyünce, dere ve ırmaklardan arklar açarak çayırıklara verilen su kesilir. Bundan gaye otun çürümmesini önlemek ve biçmeyi kolaylaştırmaktadır. Ağustos ayına gelindiğinde otlar biçilecek seviyeye gelmiş olur. Ot biçimi için güneşli günler tercih edilir. Çayırıkların düzgün olan kısımlar tırpanla "**kerendi**" taşlık ve çok dar alanlar ise **orak** ile biçilir. Genellikle tırpan işi erkeklerce, orak ise kadınlarca yapılırdı. Ot biçme zamanlarda köylerden yardıma gelinirdi. Yağmura karşı bir yarış sürer bu dönemde. Biçilen otlar güneşte kurumaya bırakılır. Kuruyan otlar "**Gelberi**" denilen ağaçtan yapılmış dişli bir aletle kümeler halinde bir araya getirilir. Küme halinde kuru ot el yardımı ile sarılarak "**Güvel**" ya da "**Sarma**" denilen küçük demetlere ayrılıp ot depolarına taşınırdı. 5-6 güvel bir **ot yükü** olarak nitelendirilir. Otluğun verimi yük hesabı ile yapılırdı. Gündüz ot biçme gece eğlencelere dönerdi. Ot biçme işini bitirenler tekrar köye dönerler. Bir süre sonra yayla eski sukunetine avdet eder. Biçilip depolanan kuru ot, yaz başı ve güz dönemlerinde havaların soğuk ve yağışlı gitmesi ya da otların azalması halinde ek yiyecek olarak hayvanlara verilir. "**Güz Köçü**" (Güz göçü) diye adlandırılan **yayla dönüşü Eylül ayının ilk haftalarına rastlar**. Otların sararması ve havaların soğuması ile birlikte yaylacılar tekrar mezra ve köylere döner.

Rize çevresinde yaygın olan ikinci tarımsal faaliyetlerden biri de arıcılıktır. Genelde gezginci olarak yürütülen arıcılıkla uğraşan hane halkının, toplam hane halkına oranı % 6'dır.

Türkiye su ürünleri üretimi yıllara farklılık göstermekle birlikte yaklaşık yarısını karşılayan Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan Rize, bu elverişli konum nedeniyle ülke balıkçılığında önemli bir yere sahiptir. Rize'nin Türkiye deniz balıkları üretimi içindeki payı %7-10 düzeyinde bulunmaktadır. İlde avlanan yıllık deniz balığı miktarı son beş yılın ortalamasına göre 12 bin ton civarındadır. Bu miktarın %90'ını hamsi oluşturmaktadır. **Hamsi dışındaki başlıca balık türleri ise mezzit ve istavrittir**. Deniz balık-

çılığı dışında ilde mevcut çok sayıda akarsu , tatlı su ve kültür balıkçılığı önemli potansiyel oluşturmaktadır. İklimin etkisiyle her mevsim temiz ve soğuk olan akarsular, alabalık ve sazan balığı bakımından zengindir. Bu akarsuların kültür niteliklerinden yararlanarak kurulan kültür balıkçılığı tesisleri de son yıllarda yaygınlaştığını görmekteyiz. Kültür balıkçılığı tesislerinde yılda 300 ton civarında **alabalık** üretilmektedir.

Rize; **sanayi bakımından** orta düzeyde gelişmiş illerimizdendir. Çay üretimine bağlı olarak ilk çay fabrikası kurulana kadar ilimizde sanayi kuruluşu sayılabilecek yalnızca 70 kişinin istihdam edildiği bir kereste fabrikası bulunmaktaydı. İlk çay fabrikasının kurulduğu **1947 yılından sonra , çay tarımını gelişimi ile birlikte** il sanayii de hızlı bir gelişme göstermiştir. Günümüzde **Rize 'de 32 tanesi kamuya ait olmak üzere 300 civarında büyüklü küçüklü çay fabrikası ve imalat hanesi** mevcuttur. Ancak, özel sektöre ait çay fabrika ve imalathanelerin %80'i atıl durumdadır. Rize'deki çay fabrikalarının yaş çay işleme kapasitesi , Türkiye toplamının %77'sini oluşturmaktadır. Bunlar dışında Rize'de, küçük çaplı üretim yapan Rize bezi, kolonya, katı yakıt mobilya, plastik eşya şekerli gıda üretim tesisleri de mevcuttur. Küçük imalathanelerde sağlam ve dayanıklı Rize bezleri ve dokumalar üretilmektedir. İlde muhtelif ticaret kollarında çok sayıda işyeri faaliyet göstermektedir. Sarp Sınır Kapısı'nın açılması ile çoğunluğu Sınır Ticareti kapsamında olmak üzere ihracat imkânları açılmış ve Rize tüccarları ihracat yapmaya başlamış , dış ticareti öğrenme sürecine girmişlerdir.

Rize yöresi, doğal güzelliği, dağları, yaylaları ve denizi ile çok geniş bir turizm potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin değerlendirilmesi için yapılması gereken çalışmalar vardır ve bunların başında ulaşım ve konaklama imkânlarının artırılması ile yeterli tanıtımın sağlanması gelmektedir. Turizm sahasında yapılacak çalışmalar ile bölge yeni ve çok önemli bir gelir kaynağına daha kavuşma imkânı bulacak ve göçün önlenmesi de sağlanmış olacaktır.

DEREPAZARI

Derepaşarı, Rize'nin Trabzon tarafında ana sahil yolu üzerinde deniz manzaralı şirin bir kasabasıdır. Yaz aylarında sosyal hayat canlanmakta, nüfus yaz aylarında kış aylarına göre daha kalabalıktır. İlçenin deniz sahili genellikle çok temiz ve denize girmeye elverişlidir. Tek eksikliği deniz kıyılarında kumlu alanlar bulunmamaktadır. Havağın güneşli olduğu yaz aylarında denizin tadına doyum olmamaktadır. Derepaşarı'nda turizme hitap edebilecek Eskitoğlu Alabalık Çiftliği bulunmaktadır. Rize yolu üzerinde Uzunkaya Köyünün altında Dere kenarında güzel manzaralı bir Alabalık Çiftliğidir. Derepaşarında Turizme hitap edecek başka tesis bulunmamaktadır. İlçe ekonomisi genellikle çay üretimine ve Çay Fabrikasında çalışan işçilerin mevsimlik işine bağlıdır. Özellikle yaz aylarında çay fabrikalarının mevsimlik çalışmaya başlamasından sonra ekonomide bir canlılık dikkat çeker. Rize'nin çok yakın ve ulaşımının

ekonomik olmasından dolayı halkın bir çoğu ihtiyaçlarını vilayetten karŐıladıęından, ticaret olması gerektiği noktadan çok geride kalmıştır. Derepazarında devletin 2 çay fabrikasının yanında, 4 tane de özel sektör çay fabrikası bulunmaktadır. Derepazarı küçücük ilçe olmasına rağmen 6 adet çay fabrikasından ve çay üretiminden dolayı özellikle yaz aylarında ekonomik hayat canlanmaktadır. Dolayısıyla ay sanayii İlçe ekonomisinin can damarı durumundadır.

İYİDERE

Rize-Hopa yöresi ile Trabzon yöresinin sınırı İyidere'de kesiŐmektedir. İyidere, coğrafı yapının engebeli, yerleŐimin dağınık olması nedeniyle sosyolojik açıdan köy-kasaba karışımı bir özellik arzeder. İlçedeki mahallelerin bir bölümü yerleşim açısından köy zelliliğinde olduğundan, sosyolojik olarak da insanlarımızın yaŐamları köylü özelliği göstermektedir. Çünkü ay tarımının yanında az da olsa köylerimizde olduğu gibi ilçe merkezinde ve mahallelerinde de hayvancılık yapılmaktadır. ay tarımında genellikle kadınlar çalışmakta, erkekler ise daha çok ilçede faaliyet gösteren ve sayıları 15'i bulan çay fabrikalarında mevsimlik veya sürekli işi olarak çalışmaktadır. Bunun yanında balıkçılık ve gurbet yaŐamı da sosyal yaşam içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. ay tarımı geliŐmeden önce mısır, kenevir, narenciye, fındık üretimi ve hayvancılık yapılmakta ve halk geçimini bunlarla sağlamakta idi. Bu sebepten dolaydır ki, geçmiŐten günümüze evre illere ve büyük Şehirlere önemli bir g süreci yaŐanmıŐtır.

İyidere'de çay tarımı 1938 yılından sonra başlamıştır. Önceleri ay benimsenmemiŐse de 1940 yılında yapılan yasal düzenlemelerle çay üreticilerini bazı ayrıcalık ve teşvikler Şeklinde devlet desteği sağlanmış, böylece çay ve narenciye üretimi cazip hale gelmiştir. 1950 yılından itibaren gerçek anlamda çay tarımı başlamış ve hızlı g sürecinde de gözle görülür bir yavaŐlama olmuştur.

ay tarımına bağlı olarak 3 tanesi aykur'a ve 12 tanesi özel sektöre ait olmak üzere değişik kapasitelerde toplam 15 adet çay fabrikası faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla ay sanayii de İlçemizin ekonomik kalkınmasında ciddi manada katkı sağlamaktadır.

ay tarımının dışında aileler ticari amaçlı olmamakla birlikte kendi ihtiyaçları karşılamak üzere Sığır :1353, Koyun : 635, Keçi : 115, Kanatlı hayvan :1305 ve Arılı Kovan : 891 adet beslenmektedir.

RİZE-HOPA YÖRESİNDE İÇ KISIMDA YER ALAN YERLEŞMELER

ÇAMLIHEMŞİN

Çamlıhemşin, kıydan içerde **Fırtına deresi vadisi tabanında** denizden yüksekliği 300 metre dolayında bulunmaktadır. Bazı mahallelerde ise bu yükseklik 700 metreyi aşmaktadır. Denizden güneye doğru 22 Km. lik karayolu uzunluğunda ve içericidir. İlçe 885 Kilometrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Bu alanın %80'i ormanla kaplı, dağınık ve tepelik alanlardan ibaret olup, düz alanlar hemen hemen yok gibidir. İlçenin güneyi, doğu-batı doğrultusunda kavis çizen ve denize paralel olan, yükseklikleri 2000-4000 metreyi bulan "KAÇKAR DAĞLARI" ile çevrilidir. Bu dağ silsileleri içinde 3932 metre yüksekliğe sahip "KAÇKAR DAĞI" yine yüksekliği 3344 metreye ulaşan "CİMİL DAĞI" ve yükseltileri 2000 metreyi geçen bir çok zirve mevcuttur. Kaçkar Dağları üzerinde jeomorfolojik olaylar sonucu oluşmuş bir çok irili ufaklı buzul gölleri (sirkler) mevcuttur. (Büyük Deniz Gölü, Meterez Gölü, Yıldız Gölü, Dönen Gölü, Serincef Gölü ve Kara Göl bunlardan bazılarıdır.) Kasabanın içinden geçen Fırtına Deresi, Kaçkar ve Verçenik Vadilerinden gelen Elevit Deresi ve Palovit Deresinin birleşimi olan büyük dere ile Hala Deresinin (Ayder Deresi) birleşmesinden oluşur. Fırtına Deresi Pazar, Ardeşen sınırından Karadeniz'e dökülür. Pazar, Ardeşen, Çayeli, Hemşin, İspir, İkizdere ve Yusufeli ilçeleri ile sınırları olan Çamlıhemşin'in eski adı "**VİCEALTI**" dır. Cumhuriyetin ilanından önce 1922 yılında karakol merkezi oluşturuldu. 1953 'de ise Ardeşen ilçe olunca, Vicealtı "**ÇAMLICA**" adı ile bu ilçeye bağlandı. 1954'de bucak binası yapıldı. 1955'de belediye kuruldu. 27.06.1957'de yürürlüğe giren 7033 Sayılı Kanun ile **Çamlıhemşin** adını alarak İlçe haline getirildi. İlçenin kuruluşu 1960'larda tamamlandı.

Kısmen Kaçkar Dağları Milli Park Alanı içinde yer alan Çamlıhemşin ilçesinde en önemli ekonomik faaliyet olarak turizm ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayder Turizm Bölgesi 1200 yatak kapasitesine sahiptir. İlçemizin kuzey kesiminde kalan bölgesinde ise çay tarımı, hayvancılık ve yarıcılık ekonomik faaliyetler olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca arıcılık ve kültür balıkçılığı da önemli ekonomik faaliyetler arasındadır. Turizmin Geliştirilmesi Amacıyla Küçük ve Orta Boy Konaklama Tesislerini Geliştirme Projesi : Bölgeye ve Rize İline yönelik turizm hareketleri dikkate alındığında Ayder, Yaylaköy (Elevit), Çat..... gibi orman köyleri ve yayla merkezlerinde başlangıçta 10-20 yataklı, daha sonra 20-30 veya 30-40 yataklı, küçük ve orta boy konaklama tesislerinin ve aile işletmelerinin kurulması ve kurulu olanların hizmet standartlarını daha da geliştirilmeleri önem ve öncelik taşımaktadır. Bu nedenle yerel yönetim ve ilgili merkezi yönetim kuruluşlarının "özgün mimari projeler" hazırlaması ve yatırım yapmak isteyenlere proje yardımıyla bulunacaktır.

Bölgesel iklim Şartları ve buna bağlı olarak yörede yaygın olarak görülen "Romatizmal Hastalıkların" tedavisi ve halkın genel salıının korunmasına katkıda bulunmak ve kaplıca turizminden faydalanmak üzere; Ayder Kaplıcasının, belirlenmiŐ bir imar planına göre ıslahı ve mimarinin sağlanması, mevcut konaklama tesislerinin iyileŐtirilmesinin ve yöresel mimariye uygun hale dönüŐtürülmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi. b. 16 Litre/saniye su verimine, 2300 potansiyel yatak kapasitesine sahip bulunan amlıhemŐin-Ayder Kaplıcasının tam kapasite ile kullanılır ve hizmet verir hale getirilmesi gerekmektedir.

Ayder

Çamlıhemşin ilçesi sınırları içinde inşa edilmesi planlanan ancak yargı yoluyla yapımı iptal edilen **Di-
lek-Groluk Hidroelektrik Santrali** Fırtına Deresi Havzasında yer alacaktı. **Gerek tünel açılımlı sırasında
kullanılan patlayıcılar ve gerekse santral yapım ve iŐletimi sırasında kullanılmak üzere açılan yeni ser-
vis yolları ve bu yolların açılımlı sırasında kullanılan patlayıcılar doğal ortama büyük zarar verecekti.** Fırtına Vadisi ve havzası Doğu Karadeniz'in en değerli ekosistemlerinden biridir. EŞsiz doğal kaynaklarıyla hem ulusal hem de uluslar arası düzeyde n kazanmıŐtır. Geleneksel yaylacılık sayesinde sahanın önemi ve ehemmiyeti daha da artmıştır. Söz konusu alanın korunması için bir bölümü milli park ilan edilmiştir. Bu havza turizm ve bilimsel çalışmalar için oldukça yüksek değere sahip bir bölgedir. Peyzaj Değerler: Başta Fırtına deresi , Hala deresi , HemŐit ve Palovit deresi havzaları özellikle dik yamaçlardaki ladin-am ormanlarının oluşturduğu yüksek bir peyzaj değerine sahiptir. Hızla akan dereler ve dar vadiler ile bu vadiler üzerindeki kemer köprülerin varlığı alanın doğal gzelliŐlerini arttırmaktadır. Ormanlar: Bölgede farklı orman toplulukları bulunur. Ormanlar kıyıda 2200 m yksee kadar çıkılmaktadır. Alçak kesimler geniş yapraklı orman topluluklarından , daha yüksek yerler ise çamlardan oluşur. Maden Suları: Bölgede mide ve karaciğer rahatsızlıklarına iyi gelen birçok maden suyu bulunur. Kaçkar Dağları Milli Parkı: **Santral projesinin bir kısmı Kaçkar Dağları Milli Parkı içinde yer alır.** Palovit Deresi ve Ayder Platosu parkın kuzey sınırını , Olgunlar köyü ise doğu sınırını çizer. Milli Park 51500 ha'lık bir alana sahiptir. Kaçkar zirvesi 3932 m ile Türkiye'nin en yüksek noktalarından biridir. Arkeolojik ve Tarihi Kaynaklar: Mili Park sınırları içerisinde iki önemli tarihi eser bulunur. Birincisi Zilkale olarak isimlendirilen eski bir kale diğeri ise amlıhemŐin'in 40 km güneyindeki **"Kale-i Bala"** olarak bilinen kale harabesidir. Turizm Potansiyeli: Yaylacılık önceleri geleneksel bir olay iken günümüzde yerini devlet tarafından desteklenen bir turizm faaliyeti almıştır. Burada bulunan kaplıcada (Ayder Kaplıcası) uzun yıllar iç turizm olayının temeli durumundadır. Ayrıca rafting , konoculuk , trekking, yamaç paraŐütü gibi sporlarda yapılabilmektedir. Jeotermal Kaynaklar : Rize ili zengin termal kaynaklara sahiptir. Özellikle amlıhemŐin ilçe merkezinin 18 km güneyinde bulunan Ayder'de ki termal kaynaklar en önemli kısmını oluşturur. Yaklaşık 1350 m yükseklikteki Ayder yaylasında birbirinden 300 m uzaklıkta yer alan iki sıcak su kay-

nağı yer alır. Ayder sıcak su kaynakları romatizma , cilt hastalıkları , bağırsak rahatsızlıkları , gibi birçok hastalıkların tedavisinde çok önemlidir.

HEMŞİN

Hemşin, Rize'nin eski yerleşim yerlerinden olup, yeni bir ilçesidir. Denizden 18 Km. içindedir. Rize'ye olan uzaklığı 57 Km. dir. Halkın büyük bir bölümü geçimini çaydan ve buna bağlı olarak gelişen sanayi kuruluşlarında çalışarak elde ettiği ücretle sağlamaktadır. 10700 hektarlık İlçe arazisinin 3784 'lük bölümünde tarım arazisidir. Tarım arazisinin 3500 hektarlık kısmında çay tarımı yapılmaktadır. Yerleşim alanları civarındaki arazinin büyük bir bölümü çay tarımına ayrıldığı için son yıllarda hayvancılık sektöründe büyük bir gerileme olmuştur. Bazı aileler tarafından ev ihtiyacını karşılamak amacıyla hayvancılık yapılmaktadır.

İlçede Kamuya ait 2 özel sektöre ait 40 civarında çay fabrikası ile atölyesi mevcuttur. Bu tesisler önemli ölçüde istihdam sağlamaktadır. Ayrıca son yıllarda taşımali eğitim ve İlçenin İl merkezine yakın oluşundan dolayı yolcu sayısında meydana gelen artış taşımacılık sektörünün gelişmesinde etkili olmuş ve 100' e yakın aile geçimini bu yolla sağlamaktadır. Bunun dışında 150'ye yakın aile arıcılıkla uğraşmaktadır. Bu aileler yaklaşık 4000 civarında arı kovanına sahiptir. Yıllık bal üretimi 40-50 ton arasında değişmektedir

Bazı yaylalarında küçük göller mevcuttur. Bu göl ve akarsularda en leziz alabalık türleri yetişmektedir. Son yıllarda alabalık tesisleri kurulmaya başlanmıştır.

GÜNEYSU

Güneysu, Rize' nin güneydoğusunda Taşlıdere' nin denizle birleştiği noktadan itibaren 9. kilometre içeride yer alır. Doğudan Çayeli, batıdan İkizdere, kuzeyden Rize merkez ve güneyden Kaçkar Dağları ile çevrilidir. Güneysu İlçesi, Karos Dağı' nın güneyinde, Kibledağı ve Ayane tepelerinin eteğinde kurulmuştur. İlçede yükseklikleri 2000 metrenin altında kalan bir çok tepe mevcuttur. İlçenin en yüksek tepesi Kibledağı tepesidir. Güneysu kasabasının deniz seviyesinden yüksekliği 152 m.'dir. Güneysu Rize İline bağlı eski bir bucak merkezi iken, 15 Temmuz 1987 yılında yürürlüğe giren 3392 sayılı kanun-

İlçe olmuştur. Güneysu'nun eski adı "POTAMYA" dır. Bu adı; İlçenin içinden geçen ve Salarha deresi ile birleşerek Taşlıdere mevkiinden Karadeniz'e akan Potamya Deresi'nden almıştır.

Halkın büyük bir bölümü geçimini çaydan ve buna bağlı olarak gelişen sanayi kuruluşlarında çalışarak elde ettiği ücretle sağlamaktadır. 10700 hektarlık İlçe arazisinin 3784 'lük bölümünde tarım arazisidir. Tarım arazisinin 3500 hektarlık kısmında çay tarımı yapılmaktadır. Yerleşim alanları civarındaki arazinin büyük bir bölümü çay tarımına ayrıldığı için son yıllarda hayvancılık sektöründe büyük bir gerileme olmuştur. Bazı aileler tarafından ev ihtiyacını karşılamak amacıyla hayvancılık yapılmaktadır.

Güneysu'da kamuya ait 2, özel sektöre ait 40 civarında çay fabrikası ile atölyesi mevcuttur. Bu tesisler önemli ölçüde istihdam sağlamaktadır. Ayrıca son yıllarda taşımali eğitim ve İlçenin İl merkezine yakın oluşundan dolayı yolcu sayısında meydana gelen artış taşımacılık sektörünün gelişmesinde etkili olmuş ve 100' e yakın aile geçimini bu yolla sağlamaktadır. Bunun dışında 150'ye yakın aile arıcılıkla uğraşmaktadır. Bu aileler yaklaşık 4000 civarında arı kovanına sahiptir. Yıllık bal üretimi 40-50 ton arasında değişmektedir.

İKİZDERE

İkizdere, yüksekliği 2000 metreyi bulan sarp ve yüksek Rize dağlarının birleştiği derin bir vadide kurulmuştur. Doğuda Çağırankaya dağları, batıda Rüzgarlı köyü ve Manle dağları bulunmaktadır. Karşılıklı birbirine bakan bu iki dağın vadisinde , Çamlık deresi ile Cimil deresinin birleştiği yerde kurulan ilçemiz, "iki dere" anlamında kullanılan **İKİZDERE** adını almıştır.

İlçe, 898 km2 yüzölçümü ile Rize ilinin en geniş ilçesidir. Trabzon, İspir, Çamlıhemşin, Rize, Kalkandere ve Çayeli ile komşu olan ilçemiz Doğu Karadeniz Bölgesinde yaylaları ile tanınmış bir ilçedir. %45 dolaylarında meyil arz eden sarp dağların alçak kısımları ormanlarla kaplı olup, yükseklerle doğru çıkıldıkça bu ormanlar yerlerini çıplak yaylalara terketmektedir.

KALKANDERE

Kalkandere, Rize'nin güneyinde yer almakta olup, Rize merkez, İyidere, İkizdere ve Trabzon ilinin Of ilçeleriyle çevrili 95 km² lik alana sahiptir. Karadeniz'e uzaklığı 13 km. mesafededir. İlçe, oldukça engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Arazinin tümü ağaç ve yeşil bitki örtüsüyle kaplıdır. Düzlük arazi yok denebilecek kadar azdır. Bölgede vadi aralarında büyük-küçük bir çok dere akmaktadır. İlçe sınırları içerisinde yükseklikleri 1.000 metrenin altında olan bir çok tepe mevcuttur. İlçenin ekonomik hayatı daha önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere çay tarımına ve sanayisine dayanmaktadır. İlçedeki toplam tarım arazisinin % 90'ından fazlasında çay tarımı yapılmaktadır. 1950'li yıllardan sonra bölgede çay tarımı gelişmeye başlamış ve daha önceleri tarla, bağ ve bahçe düzenlenmesine elverişli olmayan yerlerde

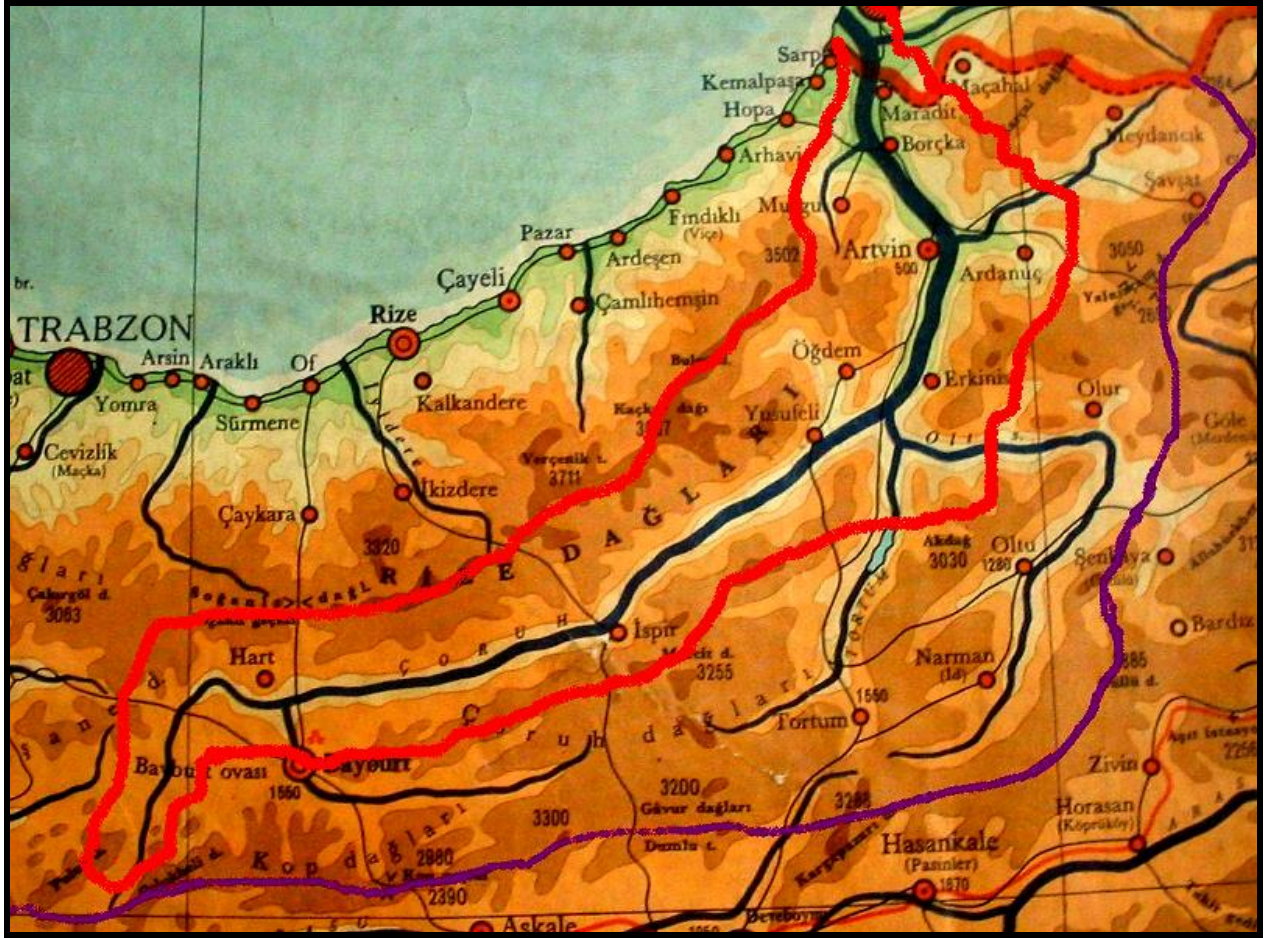
ay üretiminde olumlu sonuçlar alınmış olup, günümüze kadar gelen süreçte de artarak devam etmiştir. Halen ilçede 47.163 dekarlık alanda çay tarımı yapılmakta ve (1 dekardan en az 750 kgr. En çok 1.500 kgr. yaş çay üretildiği varsayılırsa) yılda ortalama olarak 40 bin tonun üzerinde yaş çay üretilmektedir.

İlçede faaliyette bulunan devlete ait 2 adet (Kalkandere Merkez ve Taşlar ay Fabrikası) ve özel sektöre ait 2 adet (Dağdibi Mahallesiinde Kukuloğlu ay Fabrikası ve Çayırılı Köyünde Çayırılı ay Fabrikası) olmak üzere toplam 4 çay fabrikası ve Ormanlı Dere mevkiinde 1 adet Un fabrikası bulunmaktadır. ay tarımı dışında kalan az miktarda tarım alanlarında yetiştirilen fasulye, mısır, karalahana aile ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Yine aileler kendi ihtiyaçlarını karşılamak için az sayıda büyük ve kk baş hayvan yetiştiriciliği yapmaktadır.

İlçede yaklaşık 2.000 adet fenni kovandan yılda 26 ton bal üretilmekte olup, elde edilen ürün yerel pazarlarda satılmaktadır.

2. ÇORUH OLUŞU YÖRESİ

Kuzeyden Soğanlı Dağ ile Rize Dağları'nın su bölümü çizgisi; güneyden ise Pulur Dağı, Otlukbeli Dağı, Çoruh Dağları (Mescit Dağı ve diğerleri), Yalınçam ve Karçal Dağları arasında uzanan üniteye Çoruh oluşu denilmektedir. Çok yerde tektonizmanın etkisiyle oluşmuş kırık hatlarıyla genel olarak batı-doğrultusunda şekillenen Çoruh oluşu, batıda **Bayburt** kuzeyinde **Aydın-tepe (Hart)** kasabası batısından başlamakta, bu kısımda Trabzon – Bayburt yöresini birbirinden ayırdıktan sonra Rize-Hopa Yöresini güneyden ve doğudan kuşatmaktadır. Bu oluşun baş kahramanı olan Çoruh Irmağı'nın kaynak bölgesini Zigana-Soğanlı, Pulur-Otlukbeli dağları oluşturmaktadır. Çoruh ırmağı, Bayburt'u geçtikten sonra Yusufeli ilçesinin Yokuşlu Köyü mevkiinde Artvin il sınırına girer. Yusufeli yakınlarında Barhal deresiyle birleşen Çoruh, kuzeybatı yönüne doğru akarak, su kavuşumu denilen yerde Oltu suyu ile birleşir. Artvin yakınlarında Ortaköy suyu, Borçka'da Murgul suyu, İçkale suyu ve Kaynarca suyunun da katılımı ile Muratlı Bucağını geçer ve Batum'un güneybatısında Karadeniz'e dökülür. Çoruh Nehri, yılda 5,8 milyon m³ rusubat taşımaktadır. Yukarı havzalarda rusubat veriminin azaltılması için erozyon ve rusubat kontrolü projeleri ile taşkın koruma projeleri DSİ' ce uygulanmaktadır. Orman Genel Müdürlüğü ile yapılan koordinasyonlarda bu bölgelerin ağaçlandırılması çalışmalarına hız verilmiştir. Çoruh Havzası, Türkiye' de en fazla erozyona maruz kalan havzalardan biridir. Enerji üretilebilecek toplam düşü 1.420 m. olup, ülkemin en hızlı akan ırmağıdır.

ÇORUH HAVZASINDAKİ PROJELER : Artvin ili sınırları içerisinde, Çoruh Nehri ana kolu üzerinde 5 adet baraj projesi olup, mansaptan kaynak kısmına doğru Muratlı, Borçka, Deriner, Artvin ve Yusufeli Baraj ve H.E.S. Tesisleridir. Berta çayı kolu üzerinde ise Bayram ve Bağlık Barajları yer almaktadır.

Bu projelerden **Muratlı Barajı ve HES Tesisleri İnşaatı tamamlanarak hizmete girmiş** olup, Borçka ve Deriner Barajlarının inşaatlarına devam edilmektedir. Yusufeli, Bayram ve Bağlık Barajları 2005 Yılı yatırım programı ve uygulama planında yer almaktadır.

Çoruh oluğunun yukarı ve orta kesimlerinde karasal bir iklim hâkim iken; Yusufeli civarından Borçka ve Muratlı (Maraditi) köyüne kadar olan aşağı kesimlerde Çoruh oluğu içinde Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Mikroklima niteliğinde görülen ılıman Akdeniz iklimi sayesinde bu alanlarda zeytin, nar, incir gibi ürünler yetiştirilmektedir. Zeytinin yerleşme adı (Zeytinlik köyü) olacak kadar önemli bir ürün olması özellikle dikkat çekicidir. Bağcılık da bu alanda önemli faaliyet olarak sürdürülmektedir. Çoruh oluğunun yukarı ve orta kesimlerinde daha yaygın bir manzara görülmektedir. Bu kesimlerde Çoruh ırmağı fazlaca derin olmayan bir yatak için sakin sakin akmaktadır. Ancak Yusufeli civarından itibaren oluk dar ve derin bir görünüm kazanmakta, eğim artmakta, akarsu daha derine gömülmekte ve kanyon niteliğinde bir ortama dönüşmektedir. Bu ortamda çok hızlı bir akış kazanan Çoruh, rafting sporu için ideal bir ortama haline gelmektedir. Ancak ne yazık ki, bu akarsu üzerine inşa edilecek barajlar söz konusu güzellikleri yok edecektir.

Rize-Hopa Yöresi'nin güneyinde Çoruh Oluğu içinde kalan başlıca yerleşmeler: Pazaryolu, İspir, Yusufeli, Artvin, Ardanuç ve Borçka'dır. Pazaryolu ve İspir Erzurum iline, diğerleri ise Artvin iline bağlıdır.

PAZARYOLU

Çoruh oluğu içinde yer alan Pazaryolu, idari bölünüşte Erzurum il sınırları içinde bulunmaktadır. Erzurum'a 121 km mesafededir. Doğuda İspir, Batıda Bayburt, güneyde Aşkale ve kuzeyde ise Rize'yle çevrilidir. Doğu Anadolu'ya özgü karasal iklime hakimdir. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre kasabanın nüfusu 4.826 'dır.

Pazaryolu

Çok eski bir tarihe sahip olan Pazaryolu'nun eski adı **Norgah** olup kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Pazaryolu Selçuklu Türklerinin himayesine girmiş bilahare Anadolu Selçuklu Beyliklerinden Saltukoğullarının Fatih' in Trabzon'un fethi ile Osmanlı topraklarını intikal etmiştir. Bugün Selçuklulara ve Cenevizlilere ait kale ve hamamlara rastlanmaktadır.

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Pazaryolu ve oruh ırmağı

Kilometrekareye 17 kişinin düŐtüđü bu yörede sanayi kuruluşu yoktur. İlçe halkı geçimini gurbetilik, tarım, hayvancılık ve meyvecilikle sağlamaktadır. Meyvecilik, özellikle oruh vadisinde ve oruh Nehrine inen dere yataklarında yapılmaktadır. Tarımda kullanılan tahmini sulanan arazi 18.500 dekar, susuz arazi ise 133.300 dekadır. Ekim alanına göre bu arazilerde en çok **hububat, yonca, korunga** ekilmektedir. Hayvancılık açısından ise ilçe genelinde 21.350 adet büyükbaş, 57.650 adet de küçükbaş hayvan mevcuttur. Bunların yanında ilçe merkezinde küçük sanayi sektöründe son yıllarda az da olsa belli gelişmeler kaydedilmiş, yine ilçe merkezi ve köylerde **son iki yılda el halılığı konusunda hayli mesafe alınmıştır**. İlçenin köylerle olan yol bağlantıları tamamlanmış ancak genellikle toprak yol niteliğinde olan bu yollar sürekli bakım gerektirmektedir. Ayrıca bütün köylerde elektrik ve telefon mevcuttur.

Pazaryolu civarında Çoruh

Pazaryolu civarında Çoruh Oluğu yayvan bir manzara göstermektedir.

İSPIR

İspir ilçesi Erzurum ilinin en eski yerleşmelerinden biridir. Ulaşım yönünden Erzurum iline 146 km uzaklıktadır. Komşu illere olan uzaklığı ise Rize'ye 119 km, Artvin'e 170 km ve Bayburt iline uzaklığı ise 70 km mesafede bulunmaktadır. 2700 Yıllık Türklük bölgesi olan İspir 2100 km² alana yerleşmiş 89 köy ve 106 muhtarlığı bulunmaktadır. İlçe alanı Doğu Anadolu ile Karadeniz Bölgesi arasında bir geçit noktasıdır. Ayrıca Anadolu'nun Kafkaslara bağlanmasını da sağlayan bir köprü vazifesi görüp denizden yüksekliği 1050 m dir. Son Genel Nüfus sayımına göre **11.188** nüfusu vardır.

Yeraltı zenginlik kaynakları bakımından işletilmeyi bekleyen Kömür, Bakır ve Altın maden yataklarının bulunduğu ve bu maden yataklarının işletilmesiyle ülke ekonomisine kazandırılacağı açıktır. Yöre halkı çoğunlukla Tarım ve Hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Halkın en önemli geçim kaynaklarından Arıcılık, Büyük ve Küçük baş hayvancılığı, Alabalık yetiştiriciliği, yurdumuzun her köşesinde beğeni kazanan **İspir dutu, dut pekmezi, dut pestili, ceviz ve kuru fasulyesi** çoğunlukla yer tutmaktadır. Tarım arazilerinin kısıtlı olması nedeniyle son zamanlarda seracılığa da önem vererek, sebze yetiştiriciliği ve bunun yanında çeşitlilik gösteren elma, armut, kiraz, vişne, üzüm, erik, kıvılcık ve kaysı yetiştiriciliği nede 1965 yılından bu güne kadar önem verilmiştir. İspir'i çevreleyen tabii ve doğal güzellikleriyle Dağ Turizmine müsait KAÇKAR DAĞLARI, Mescit Dağları, Dilek Dağı, Dap Dağı, Nevse Dağı, Ansiyor Dağı, Bozan Dağı, Hasan Dağı, Deve Dağı, Kazancık Dağı, Yassı Dağ ve iğne yapraklı ormanlarla kaplı Korga Dağı dağ turizmin önemli bir parkurunu oluşturmaktadır. Ayrıca bu yüksek dağların eteklerine ve zirvelerine tarihimizden bu güne kadar önemle değer verilmiş yaylacılık turizm açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Tabi ki bu yüksek dağların vadi ve dere yataklarında soğuk Alabalık yetiştiriciliğine müsait çağlayanlar bulunmaktadır.

İklimi Akdeniz iklimine benzeyen Karasal Doğu Anadolu İklim kuşağı ile nemli ılıman Karadeniz iklimi arasında bir geçiş iklim kuşağı arasında bulunmaktadır. İlçemizin Bitki Örtüsü Meşe ve Ardıç türlerinden meydana gelen geniş alanlara dağılmış bir bitki örtüsüne sahiptir. Bölge yüzölçümünün yaklaşık %19'nu Ormanlar oluşturmaktadır. Bölge ormanlarının yarısından fazlasını çalılık ve fundalık, diğer alanları ise Sarı Çam, Ladin ve Köknar ağaçları oluşturmaktadır. İlçede genel olarak kapalı ekonomik yapının hakim olduğu ve ticaretin esasını bölgede gerçekleştirilen tarım ve hayvan ürünleri, son zamanlarda önem verilen **Seracılık, Fasulye yetiştiriciliği, Besicilik, Alabalık yetiştiriciliği, Arıcılık ve İspir Balı, Dut Pekmezi ve Kuşburnu Marmelatları** ticari ürünlerinin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Turizm eski çağlardan beri önemli yerleşme yeri olan İspir doğal ve beşeri turistik değerleri bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. RAFTİNG sporunun en iyi yapıla bildiği dünyanın en hızlı akan nehirle-

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALI ZALAR'A AIT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

rinden birisi olan oruh nehri Rafting sporunu yapmak isteyenlerin urak yeridir. (1993 Dünya Rafting Őampiyonası Çoruh Nehrinde düzenlenmiŐtir.) 3932 m yseklikteki Kaçkar Dalarındaki YEDİ GÖLLER bölge turizmine ayrı bir özellik katmaktadır. Bu ysek dağlar Dacılık Sporuna oldukça müsait olup sahip oldukları iklim Şartları ve doğal güzellikleriyle Kamp Turizmi için önem arz etmektedir. Kültür bakımından tarihin en eski devirlerinden itibaren değişik kavim ve milletler hakimiyetinde bulunan İspir Kültür varlıkları açısından zengin bir kültüre sahiptir. İspir çevresinde çok sayıda Kale, Kilise, Harabeler, Mezarlıklar ve yapı kalıntıları bulunmaktadır. Yöresel Halk Kültürüyle de zengin olan ilçemiz ve hala yaŐatılmakta olan Halk Türküleri,Erkek Halk Oyunları, Kadın Halk Oyunları, El Sanatları ve Yöresel Yemekleriyle halk kültürüne ayrı bir zenginlik kazandırmaktadır. İlçe merkezinde, Atatürk niversitesine bağlı altı bölümlü Yüksek Okul, bir Yatılı Endüstri Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi,  ilköğretim Okulu ve bir Yatılı İlköğretim Bölge Okulu mevcuttur. İlçede Sağlık alanında hizmet veren bir Devlet Hastahanesi, bir Merkez Sağlık Ocağı, bir Sağlık Evi ve Verem SavaŐ Dispanseri bulunmaktadır.

İspir ve oruh

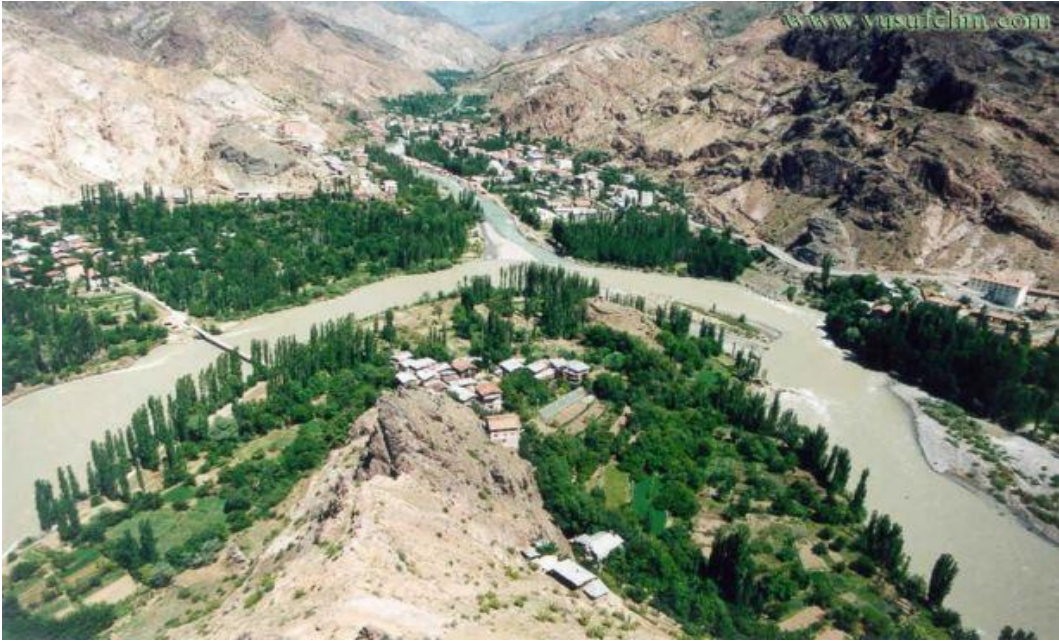
İspir'de meskenler

İspir civarında Çoruh Oluğu

YUSUFELİ

Yusufeli ilçe merkezi Çoruh Nehri ile Barhal Çayının kesiştiği noktada, **Barhal Çayı boyunca kurulmuştur**. 2000 nüfus sayımına göre nüfusu 6105 kişidir.

İlçenin ilk kuruluşu Erzurum sancağına bağlı 1879 yılında “Kiskim” (Alanbaşı Köyü) adı ile gerçekleştirilmiş, İlçe merkezi bir süre sonra Öğdem’e nakledilmiş, 1894 yılında da Ersis’e (bugünkü Kılıçkaya Beldesi) alınmıştır. İlçe merkezi 26 Haziran 1926 tarih ve 877 sayılı Kanunla tekrar Öğdem’e nakledilerek Artvin’e bağlanmıştır. 1933 yılında Artvin’in ilçe olmasıyla Yusufeli İlçesi tekrar Erzurum’a bağlanmıştır. 1936 yılında Merkezi Artvin olmak üzere kurulan o günkü adı ile Çoruh Vilayetine bağlanmış daha sonra 16 Şubat 1950 tarih ve 3531 sayılı Kanunla bugünkü yerine nakledilerek Yusufeli İlçe Merkezi haline getirilmiştir.

Yusufeli, coğrafi konum itibarıyla çok engebeli, dağlık-kayalık bir alana sahiptir. Yusufeli’nin Artvin’e uzaklığı 104 Km.dir. Denizden yüksekliği 560 metre, İlçenin en büyük akarsuyu Çoruh Nehri’dir. Bunu Bar-

hal ve Tortum Çayları takip eder. Çoruh Vadisinin uzunluğu Yusufeli sınırlarında 100 km.'dir. Bölge arazisi Altıparmak sıradağlarından, kuzeyden batıya uzanmış şekliyle belirginleşir. Ayrıca Gâvur Dağları'nın silsilesi, Aradağ'ı ve Karadağ'ı meydana getirmektedir. Yüksekliği 3428 metre olan Mersis kayalığı, 3515 metre yüksekliğindeki Demirdağ ile 3537 metre yüksekliğindeki Güngörmez dağı ilçenin başlıca yüksek rakımlı dağlarıdır. Ağaç türü olarak Çam, Ladin, Köknar, Karaağaç, Meşe ve Yabani Kavak cinsleri mevcuttur.

Yusufeli, Artvin genelinde, dışa en çok göç veren ilçe konumundadır. İlçenin köy ve kasabalarla toplam nüfusu 1990 yılında 37.060 iken bu rakam 2000 yılında 29.133'e gerilemiştir. İlçenin yıllık nüfus artış hızı % (-) 24.07, nüfus yoğunluğu 13 kişidir. 59 Köy ve 1 Belden oluşun İlçenin Merkez Nüfusu 6105, köy nüfusu ise 23.028'dir. İlçeye bağlı belde belediyesi olan Kılıçkaya'nın nüfusu ise 2.659'dur.

İlçede konut sıkıntısı çekilmemekle birlikte, **İlçenin Baraj Gölü içerisinde kalacak olması dolayısıyla konut sektöründe önemli oranda bir gerileme görülmüştür.** Nüfusun % 70'i gurbetçilikle, % 30'ü da tarımla uğraşarak geçimini temin eder. İpek halıcılığı, halıcılık ve kilimcilik yeni aile işletmeciliği şeklinde evlere girmeye başlamıştır. Ayrıca arıcılık, balıkçılık ve tavukçuluk gibi küçük aile işletmeleri ile aile ekonomisine katkı sağlanmaktadır. Sanayi tesisi bulunmayan ilçede istihdam sorunu yaşanmaktadır. İlçede ortalama yıllık bal üretimi 86.400 kg, süt üretimi 14.500. kg, meyve üretimi 9.790.4 ton, pirinç üretimi 435 ton'dur. Son yıllarda seracılık alanında önemli bir aşama kaydedilmiş olup, 800 M2' lik alanda başlatılan seracılık çalışmaları, 2003 yılında 136 adet serada ve 40.247 metrekarelik alana ulaşmıştır.

YUSUFELİ BARAJI

Projenin Adı	Yusufeli Barajı ve HES İnşaatı
Projenin Yeri	Çoruh nehri ile Oltu çayı'nın birleşim yeri (800 m), yani Yusufeli ilçe merkezinin 10 km doğu-kuzeydoğusu ve Artvin'in 40 km güneybatısı.
Amacı	Enerji (540 MW, 1.705 GWh/yıl)
Tipi	Kaya Dolgu
Kret kotu	719,00 m.
Kret uzunluğu	410,00 m.
Yükseklği (talvegten)	223,00 m.
Yükseklği (temelden)	270,00 m.
Toplam dolgu hacmi	20,24 milyon m³
Derivasyon tüneli (T1)	1.257,46 m.
Derivasyon tüneli (T2)	1.306,23 m.
Derivasyon kapasitesi	1.530 m³/s
Dolusavak tipi	Kapaklı , enerji kırıcı şütlü
Dolusavak kapasitesi	9.000 m³/sn
Rezervuar alanı	33 km²
Yıllık ortalama su	3.777 hm³
Maksimum su seviyesi	712,20 m.
Toplam göl hacmi	2.130 hm³

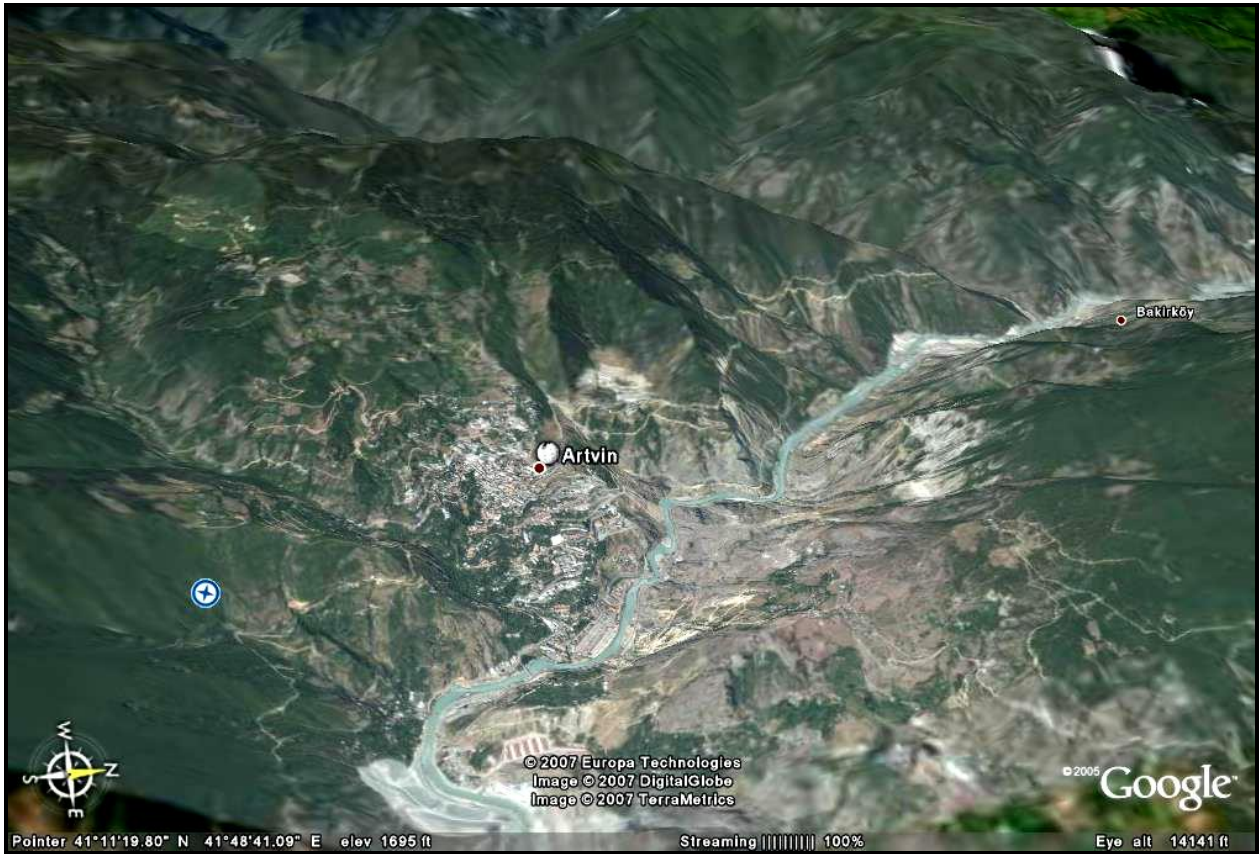
İlçenin tarımsal alanlarının dağılımı; seracılık 40.247 metrekare, tarla ürünleri 3.658 hektar, bağ-bahçe ürünleri 1.450 hektar, sebze ürünleri 505 hektar, pirinç ekim alanı 120 hektar, zeytin dikim alanı 200 hektar, nadas 50 hektar şeklindedir. Ekime elverişli topraklarda çeltik, meyvecilik ve sebzeçilik yapılmaktadır. Hayvancılıktan genel olarak et, süt, yumurta, peynir ve bal elde edilmektedir. Hayvan ırkları genelde yerli ırktır. Hayvancılık 3-5 büyükbaş hayvan şeklinde ve bazı ailelerin 10-20 adet küçükbaş 5-10 kanatlı hayvancılık şeklinde aile işletmeleri yapısı ile sürdürülmektedir. Yörede 14.240 büyükbaş hayvan, 11.259 küçükbaş hayvan ile, 12.400 civarında kanatlı hayvan, 1.720 tek tırnaklı hayvan mevcuttur. İlçede

10.800 fenni, 300 adet ilkel arı kovanı bulunmaktadır. Yıllık bal üretimi ortalama 86.400 kg. dır. Yörede az sayıda kümes hayvancılığı ve balıkçılık da yapılmaktadır. Yusufeli'nde yıllık süt üretimi 14.500 tona ulaşmaktadır. Süt ürünleri üretimi daha çok aile tüketiminin karşılanmasına yöneliktir. Nehir turizmi, dağ turizmi, yayla turizmi, av turizmi ve inanç turizmi açısından büyük bir potansiyele sahip ilçe yerli ve yabancı çok sayıda turistini ilgisini çekmektedir.

ARTVİN

2007 yılında 24502 nüfuslu bir yerleşme olan Artvin, nüfusu en az olan üç il merkezinden (Ardahan: 17446, Artvin: 24502, Tunceli: 27091) biridir. Çoruh ırmağı, Yusufeli civarından sonra da güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda akarken doğudan gelen **OKÇULAR (BERTA) ÇAYI** ile keskin bir dirsek oluşturarak birleşmekte ve akış doğrultusu güneydoğu-kuzeybatı olmaktadır. İşte Çoruh ırmağının Berta Çayı ile birleştiği yerde kesimde bir dirsek çizerek kuzeybatıya yöneldiği yerin hemen batısında Çoruh vadisinden dik yamaçlarla yükselen bir tepenin üzerinde 23157 nüfuslu **ARTVİN** şehri yer almaktadır. Son derece dar bir yerleşme alanına sahip olan şehre keskin virajlı ve tehlikeli bir yolu izleyerek ulaşılmaktadır.

Bir Konyalı'yla Artvinli iddiaya girmiş. Artvinli, ilinin Konya'dan büyük olduğunu belirtmiş. Konyalı, bunun coğrafi açıdan mümkün olmayacağını söyleyince Artvinli, "Ütülersem görürsün" demiş. Karadeniz Bölgesinin Doğu Karadeniz Bölümünde, Doğu Karadeniz Dağları üzerinde yer alan Artvin İli'nin doğusunda Ardahan, güneyinde Erzurum, batısında Rize, kuzeybatısında Karadeniz, kuzeyinde Gürcistan Cumhuriyeti bulunmaktadır. Artvin, arazi bakımından genel olarak dağlıktır.

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Artvin

Artvin'in eski durumu

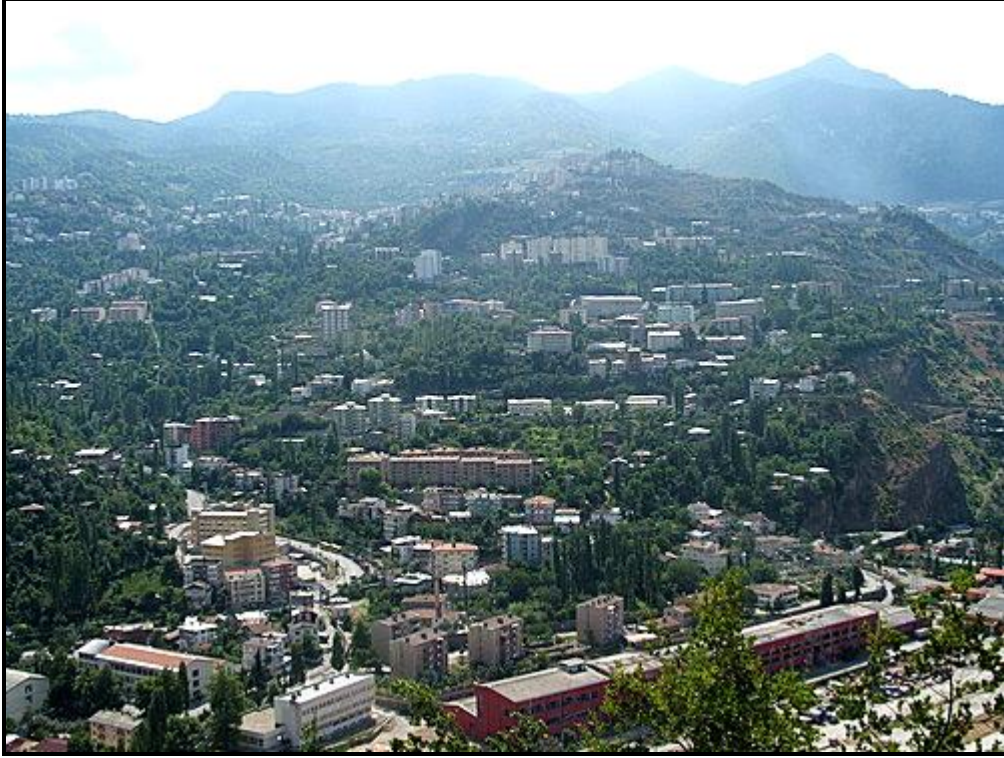
24 Nisan 1924'te yapılan değişikler ile Liva-Sancak teşkilatı kaldırılınca Artvin vilayet haline geldi. 1926 Haziranında 877 sayılı kanunla Yusufeli kazası Erzurum vilayetinden alınarak Artvin'e bağlandı. 1928'de 1282 sayılı kanunla Borçka kazası nahiye haline getirilerek Artvin'e bağlandı. Dokuz yıl Artvin vilayeti teşkilatı ile yönetilen bu yerler 1 Haziran 1933'te 2197 sayılı kanunun ikinci maddesine göre merkezi Rize olmak üzere Artvin ve Rize birleştirilerek **Çoruh vilayeti** teşkil edilmiştir. Arazi şartlarının zorluğu, Artvin ve çevresinin vilayet merkezine olan uzaklığı birtakım sorunlara yol açmıştır. Dönemin Başbakanı İsmet İNÖNÜ'nün 25 Temmuz 1935 tarihindeki Artvin'i ziyaretinde durum kendisine iletilmiştir. Bunun üzerine hükümet **4 Kasım 1936'da kabul edilen 2885 sayılı kanun ile merkezi Rize olan Çoruh vilayeti kaldırıldı.** Artvin Merkez, Hopa, Borçka, Şavşat kazaları ile evvelce Erzurum'a verilmiş Yusufeli Kazasını da alarak Artvin İli oluşturuldu. **Halen il merkezliği görevini yürüten Artvin'de Orman Ürünleri sanayii (ORÜS) Artvin Lif Levha Fabrikası bulunmaktadır.**

Artvin, değişik doğal yapısıyla alternatif turizm potansiyeline sahip. Denizi, akarsuları, vadileri, kanyonları, yaylaları, dağları, tarımı, hayvancılığı, bitki örtüsü, değişik hayvan türleri, köklü ve zengin tarihsel kalıntıları, birbirine kaynaşık etnik yapısı ve kültürel zenginliğiyle ilgi çekici. Ancak Artvinliler, altyapı ve tesis yetersizliği nedeniyle bu potansiyeli değerlendirememiş.

Son yıllarda denize alternatif olarak gelişen dağ ve yayla turizmi açısından Artvin oldukça zengin. **Yalnızçam, Karçal, Kaçkar Dağları ile Kürdevan Dağı** eteklerindeki **yaylalar, bitki ve orman çeşitliliği** trekking'e uygun. Son yıllarda Çoruh Nehri ve kolu olan **Barhal Çayı'nda** başlatılan ve giderek uluslararası nitelik kazanan rafting ise, barajlarda su tutulmasıyla tarihe karışacak.

Yörede şimdiye kadar kış turizmiyle ilgili hiçbir çalışma yapılmamıştır. Oysa Yalnızçam Dağları, Bilbilan ve Kürdevan'ın Şavşat ve Ardanoç ilçelerine bakan yamaçları, kış ve kayak turizmi için oldukça eleverişli pistlere sahip.

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Artvin

Artvin Barajı inşaatı

ARDANUÇ

Artvin'in doğusunda Yalnızçam Dağlarının Çoruh Irmağına bakan yüzünde Ardanuç Deresi vadi-sinde yer alan Ardanuç, Mondros Mütarekesi'nden sonra önce İngilizlerin sonra Gürcülerin istilasına uğramış, Gümrü Antlaşması ile 7 MART 1921'de de Türkiye'ye katılmış ve bugünkü Misak-ı Milli sınırları içinde yerini almıştır. 1945 yılına kadar Artvin'e bağlı bir bucak merkezi olan Ardanuç aynı yıl İlçe merkezi olmuştur. Kuzeyde Şavşat, güneyde Yusufeli ve Erzurum'un Olur İlçeleri, doğu Ardahan, batıda ise Artvin Merkez İlçe ile komşudur. Coğrafi bakımdan kırık bir arazi yapısına sahip olan Ardanuç'un rakımı 500 Metre olup, tipik karasal iklime sahiptir. İlçe merkezi, Kürdevan Yalnızçam ve Horosan dağ-ları ile çevrilidir. İlçe merkezinden, Bulanık, Horhot ve Ekşinar çaylarının beslediği Ardanuç Deresi geç-mektedir. 5300 nüfusa sahip olan Ardanuç kasabasının Artvin'e uzaklığı 39 km.dir. İlçe merkezinden geçen ancak karayolları standartlarında olmayan Ardanuç-Ardahan yolunun yapım çalışmaları devam etmektedir.

İlçe ekonomisi büyük oranda tarıma dayalıdır. İlçe halkının başlıca gelir kaynakları tarımsal üre-tim, hayvancılık ve mevsimlik iş olan orman işçiliğidir. İlçede sanayi tesisi olarak Orman Genel Müdürlüğü'ne ait (ORÜS) ve özelleştirme kapsamında olan 1 adet kereste fabrikası bulunmaktadır. Büyük sana-yi tesisi bulunmayan ilçede, marangoz, demirci ve oto tamircileri gibi küçük çaplı işyerleri bulunmakta-dır. İlçenin en önemli gelir kaynağı hayvancılıktır. Artvin'de hayvancılığın en gelişmiş olduğu ilçe Arda-nuç'tur. Büyük ve küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu ilçenin en önemli yaylası olan Bilbilan Yayla-sında yaz aylarında devamlı, cumartesi günleri ise büyük çapta olmak üzere hayvan pazarı kurulmaktadır. İlçede yetiştirilen başlıca tarımsal ürünler, buğday, arpa, patates, fasulye, mısır, domates, zeytin, elma, kızılcık, ceviz, üzüm ve armuttur. Kamusal imkanlarla da desteklenen arıcılık, yaylacılık kültürünün yay-gın olduğu ilçede önemli gelir kaynaklarındandır. İlçede, son yıllarda örtü altı yetiştiriciliği-seracılık da yaygınlaşmaktadır. Bulanık köyündeki Rabat Kilisesi, Adakale köyündeki Gevhernik Kalesi, Ferhatlı köyündeki Ferhatlı Kalesi ile Artvin-Ardanuç yolu üzerinde bulunan Cehennem Deresi Kanyonu yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken ve turistik değeri olan yerlerdir.

Ardanuç

MURGUL ve DAMAR

Murgul 10. yüzyılda Selçuklular tarafından fethedilmiŐtir. Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı topraklarına katılan bu bölge 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinde Rusların istilasına uğramıŐtır. 1918 yılında geri alınan topraklar Sevr antlaşması ile sınırlarımızın dışında kalmış, 1920'de tekrar Türk Topraklarına katılmıştır. 1935-1950 yılları arasında merkez **Damar** iken sonradan ilçe merkezi Murgul olmuştur.1966 yılında **GöktaŐ** olarak ismi değiŐtirilen ilçenin ismi 1987 yılında tekrar Murgul olarak değiştirilmiştir.

Murgul, doğuda Artvin İl Merkezi, batıda Arhavi İlçesi, kuzeyde Borçka İlçesi, güneyde Yusufeli İlçesi ile çevrili bulunmaktadır. İlçenin deniz seviyesinden ykseklili minimum 360 metre, maksimum 1100 metredir (Damar Beldesi). İlçenin yüzölçümü 406 kilometrekare olup, bu alanın yüzde 50'si ormanlık, yüzde 45'i ayır ve % 5'i de mera, kayalık ve taşlık alandan oluşmaktadır. Murgul, nüfus artış hızı (1990-2000 yılları) % (-) 33.57 ile en fazla g veren ilçe konumundadır. İlçenin Şehir merkezi nüfusu 3.801, köy nüfusu ise 4.742 olup toplam nüfusu 8.543'tür. İlçenin nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının altındadır. Nüfus değiŐken olup arazi yetersizliği ve alternatif iş istihdamı yaratılamaması nedenleriyle devamlı g vermektedir. Kış aylarında merkez nüfusu köydeki bazı ailelerin Şehir merkezine gelmelerinden dolayı artmaktadır. İlçenin Merkez ve Damar olmak üzere 2 belediye baŐkanlığı, 10 köy muhtarlıı ile 2 mahalle muhtarlıı bulunmaktadır.

Murgul kasabasındaki bakır rezervi tkendiinden, bakır madeni artık **DAMAR** kasabasındaki yataklardan çıkarılmaktadır. Burada kamu sektörüne ait K.B.İ.A.Ő. Murgul İŞletme Müdürlüğü mevcutur. Faaliyet konuları içinde Bakır cevheri üretimi, cevher zenginleŐtirme blister bakır üretimi vardır. Ayrıca yan ürün olarak pirit konsantresi ve asit üretimi yapılmaktadır. İŞletmede yaklaşık 680 işçi bulunmaktadır. İlçe ekonomisi büyük ölçüde bu iŐletmeye dayalıdır. Murgul'un arazi yapısının kıraç, dağlık ve ormanlık olması nedeniyle tarım arazisi yetersizdir. İlçenin 22.223 dekar tarım arazisi mevcuttur. Yetiştirilen sebze ve meyveler genellikle aile tüketiminin karşılanması amaçlıdır. İlçede büyük ve kkbaŐ hayvancılık yanında kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. İlçede arıcılık gelişmiştir. İlçenin önemli gelir kaynakları arasında ormancılıın da yeri vardır. Damar'da çıkartılan bakır madeninin zararlı atıkları Murgul ayına akıtıldıı için hem Murgul ayı, hem de oruh nehri kirletilmektedir.

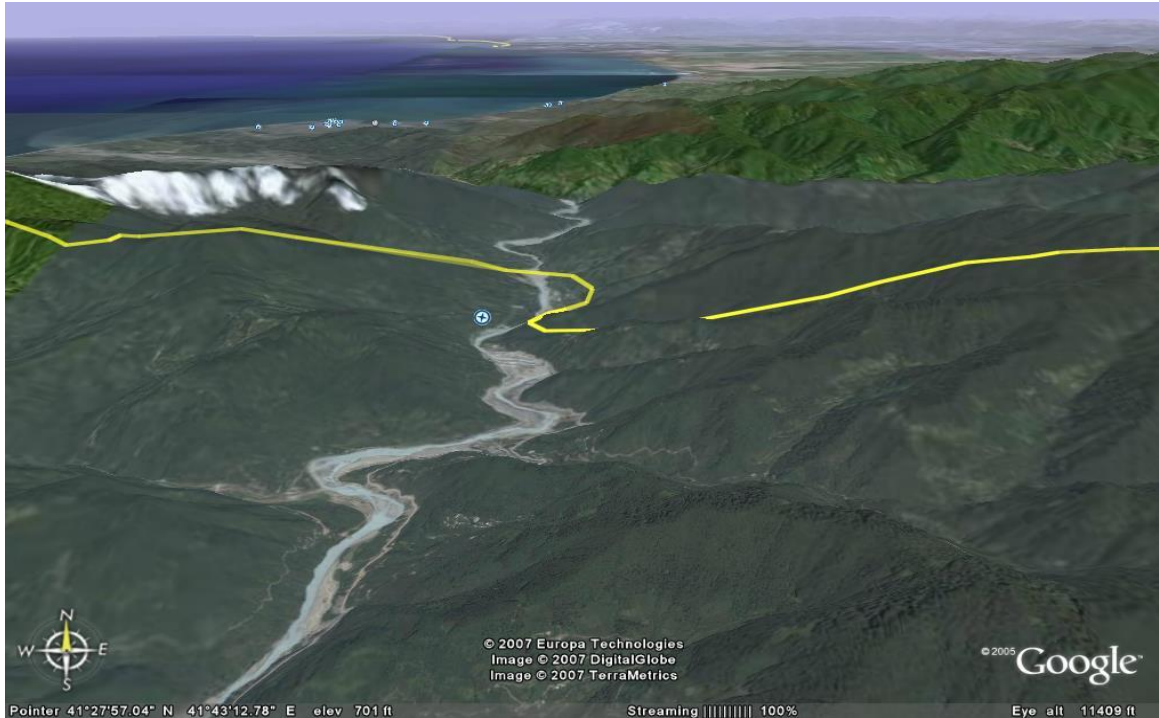
Murgul

Karadeniz Bakır İşletmeleri'nin bulunduğu Murgul'a bağlı Damar kasabası, bu işletmenin varlığına rağmen, sürekli göç veren bir yerleşme durumunda. Göçün nedeni, işletmeden emekli olan işçilerin yerine yeni işçi alınmamasına bağlanıyor. İşletmenin kapatılmasının sadece Damar'a değil, Murgul ve Artvin'e de büyük darbe indireceği sanılmaktadır. Yöre halkının en büyük üzüntüsü, Artvin Kafkasör'de bulunan cevherin Çayeli Bakırları tarafından satın alınmasıdır. Kafkasör'de çıkarılan cevherin Çayeli Bakır tarafından satın alınmasının beldeyi bitireceği söylenmektedir. Daha önce, Etibank zamanında, buradan çıkarılan cevher Murgul izabesinde işlenir, öyle satışa çıkardı. 1970'lerden sonra Karadeniz Bakır'ın gelmesiyle yavaş yavaş Etibank bünyesinden oraya bir geçiş oldu. Dolayısıyla Murgul'daki izabe tesisleri kapatıldı ve Samsun'a nakledildi. Damar'dan çıkan cevher, Samsun'da işlenmeye başlandı ve Artvin ili ve aynı zamanda Murgul ve Damar çok şeyler kaybetti. Karadeniz Bakır, Samsun izabesinde yıllardır hiç kâr etmemiş, dünya kadar zarar zıyan parası ödemiştir.

BORÇKA

Karadeniz bölgesinin doğu ucunda, Artvin–Hopa Yolu üzerinde Çoruh Nehrinin kıyısında **9000 nüfuslu** şirin bir yerleşim yeridir. Yalçın ve geçit vermeyen karlı dağların, gür ormanların, yatakları derin ve hırçın akarsuların yarattığı eşsiz güzelliğe sahip olan Borçka'nın İl Merkezine uzaklığı 32 Km. dir. Batısı Hopa, güneyi Artvin ve Murgul, doğusu Şavşat, kuzeyi ise Gürcistan Cumhuriyeti toprakları ile sınır oluşturan ilçenin denizden uzaklığı 36 kilometre ve rakımı 125 m.dir. Borçka, 7 Temmuz 1921 tarihinde ilçe merkezi olmuş, 26 Haziran 1926 tarih ve 877 sayılı kanunla da Bucak Merkezi haline getirilmiş, 28 Mayıs 1928 tarih ve 1288 sayılı kanunla da yeniden İlçe merkezi statüsüne kavuşturulmuştur.

İlçe topraklarının büyük bir bölümünü sarp ve geçit vermeyen dağlar kaplamıştır. Çoruh vadisi bu dağlık bölgeyi ikiye ayırmıştır. Dağlar, çoğu yerde geniş vadi oluşumların olanak vermeyecek şekilde yüksektir. Söz konusu özellik tarıma elverişli toprakların geniş alanlara yayılmasını da engellemiştir. İlçede ovalık alan bulunmamaktadır. İlçe topraklarının büyük bir bölümünü Doğu Karadeniz sıra dağlarının doğu uzantısı kaplar. İlçenin doğusunda Çoruh vadisinin kuzeyinde yer alan en önemli kabartı "**Karçal Dağı**"dır (3414 m). Çoruh vadisinin güneyde yer alan "**Bahıllı Dağı Cankurtaran Geçidi**" ile geçit verir. Bu dağların uzantısı olarak yer alan irili ufaklı tepeler İlçe topraklarının engebeli görünümünü sağlar. Dağ ve tepeleri ayıran derin vadiler, debi ve rejimi yüksek olan akarsu yataklarını oluşturur.

Aşağı Çoruh yöresinde Murath Barajı, Türkiye-Gürcistan sınırı

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

İlçenin büyük vadisinde akan Çoruh Nehri, Artvin topraklarına Erzurum sınırlarından girer, Borçka'da Murgul, İçkale, Deviskel derelerini ve nihayet Aralık, Karşıköy ve Güreşen derelerini alarak Muratlı Köyüne geçer ve Gürcistan Cumhuriyeti sınırlarına girerek yurdu terk eder.

Karagöl

İlçenin önemli gölü Aralık Köyü yakınlarında bulunan **“Karagöl”**dür. Çevresi ormanlık olup, eşsiz doğal güzelliğe sahiptir. Alanı 50.000 m²'dir. Karçal dağları eteklerinde bulunan **“Yıldız Gölü”** ilçenin ikinci gölünü oluşturur. Borçka İlçesinde Karadeniz iklimi hakimdir. Yaz ve kış mevsimlerinde bol yağış ve ılık hava egemendir. Meralar daha çok vadi tabanlarındadır. Dağların vadiye bakan yamaçları Ladin, köknar, çam ağaçlarının oluşturduğu “orman denizi” ile süslenmiştir. Yüksek kesimlerde ise bu ağaçlara meşe, kestane, kızılğaç gibi yapraklılar karışır. Orman gülleri, orman altı bitkileri ve eğreltiler ormanlık alanlarda dikkati çeker. Tarıma elverişli arazinin az olması, ormanların tahribine neden olmuştur. Yöre ormanlarının çevre ve yurt ekonomisine katkısı büyüktür. Nüfusun çoğunluğu çay, fındık, tütün ve orman ürünleriyle iştiğal etmektedir. İlçede kamuya ait 1 ve özel sektöre ait 2 çay fabrikası bulunmaktadır. 1984 yılında hizmete açılan **Muratlı Çay Fabrikası**, çevre köylerde üretilen çay ürününü işlemektedir. İşletmede 620 kişilik istihdam olanağı sağlanmaktadır. Zengin orman varlığının bulunduğu ilçede **17 marangoz atölyesi** bulunmakta olup, bu atölyelerde genellikle 3 kişi çalışmaktadır. Tarımsal Kalkındırma kooperatiflerine ait **4 adet orman ürünlerini işleyen ve özel sektöre ait tesis** bulunmaktadır. Yöre insanının önemli gelir kaynakları arasında orman ürünleri istihali de bulunmaktadır.

Borçka

İlçede hayvancılığın ekonomik yaşantıdaki payı azdır. 2002 yılı itibari ile 10.760 büyükbaş ve 3.453 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.. Hayvancılık tamamen iç tüketime yöneliktir. Orman köylerinde arıcılık yaygındır. İlçede 10.711 adet fenni kovan 2080 adet karakovan mevcut olup, yıllık ortalama 255 ton bal üretimi sağlanmaktadır. İlçede 2 alabalık üretim tesisi bulunmaktadır.

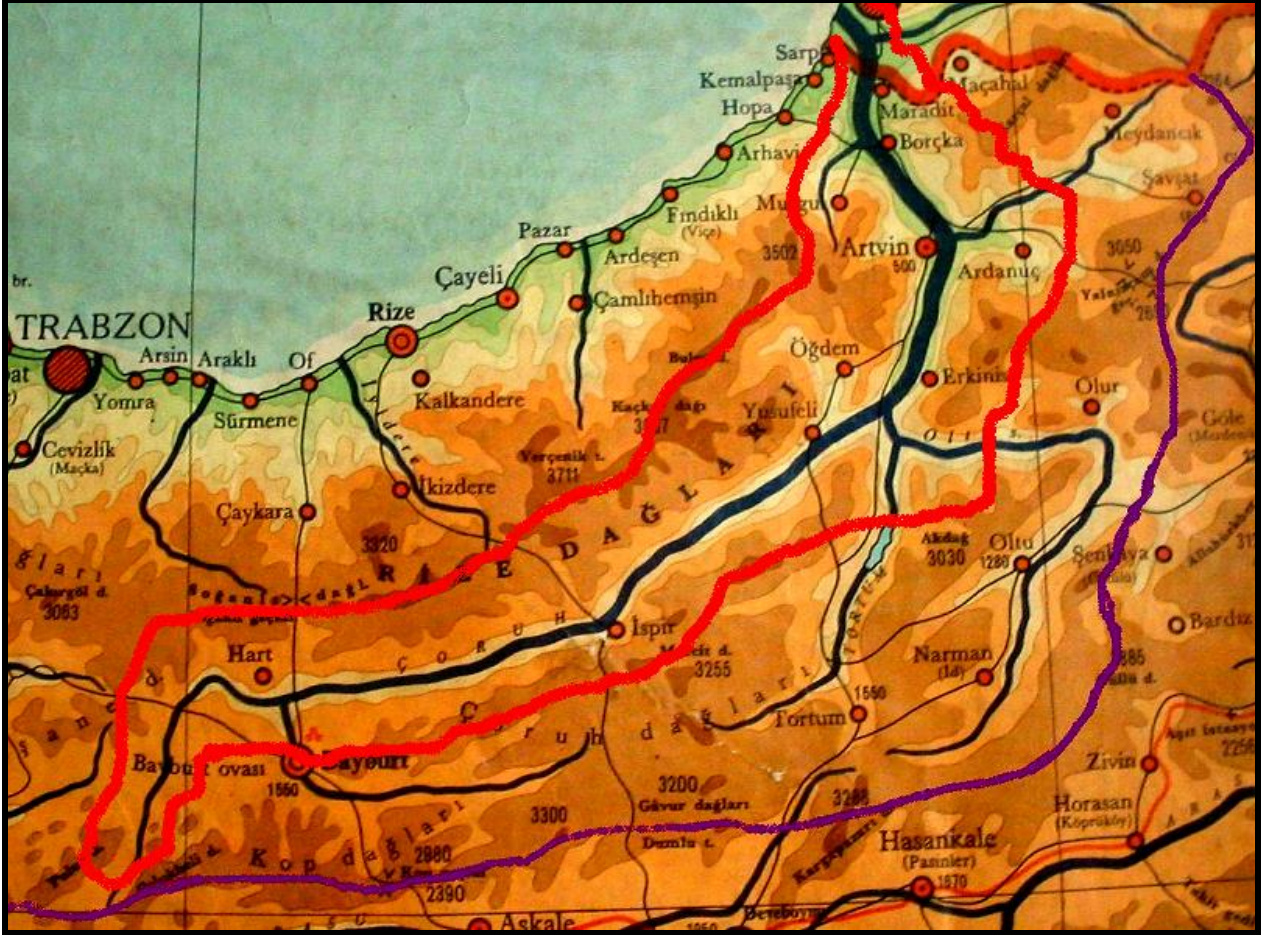

Borçka Barajı inşaatı

Borçka turizm değeri olan doğal ve tarihi zenginliklere sahip olmasına karşın, ilçede turizm sektörü yeterince gelişmemiştir. İlçe Karçal Dağlarının eteklerini kaplayan geniş yaylalar (Karçal Yaylaları, Küçük Yayla), irili ufaklı tepeler (Vergetil Sırtı), soğuk suları (soğuk su, beyaz su), dere ve gölleri (Karagöl, Yıldız Gölü) ile doyumsuz manzaralar arz eder. Aralık Köyü sınırları içerisinde bulunan Karagöl, “orman denizi” içerisinde kapkara deniz görünümlü, alabalığı, buz gibi soğuk suyu ve eşsiz manzarası ile önemli bir kamp yeridir. İlçe, balıkçılık (Alabalık) ve av turizmi (Ayı, Domuz, Çakal, Tilki, Kurt, Dağ Keçisi, Vaşak vb.) açısından zengin bir potansiyele sahiptir. İlçenin doğusunda bulunan Karçal dağları dağ turizmine oldukça musaittir. Dağcılar için bir cennet sayılabilecek Karçal dağları (3400 m), eşsiz güzellikteki manzaraları,

buzulları, buzul devrinden kalma irili ufaklı gölleri, buzulların erimesinden doğan dereleri, tarihi kemer köprüleri ve yaylaları ile zengin bir turizm potansiyeline sahiptir.

3.ÇORUH OLUĞU GÜNEYİNDEKİ VE DOĞUSUNDAKİ DAĞLIK SAHA

Çoruh oluğu güneyinde (batıdan doğuya doğru) Otlukbeli Dağı, Bayburt güneyinde **KOP DAĞLARI** (2980), Bayburt doğusundan Tortum Çayı'na kadar olan sahada ise yükseltisi 2400-2925 m. arasında değişen **ÇORUH DAĞLARI** (Sarıçiçek, Kurucayurt, Bozan, Mescit, Karacadağ) silsilesi; Çoruh Dağları güneyinde ise **GAVUR DAĞLARI** ile **KARGAPAZAR DAĞLARI** (Karadağ 2930-Dutludağ 2528) yer almaktadır.

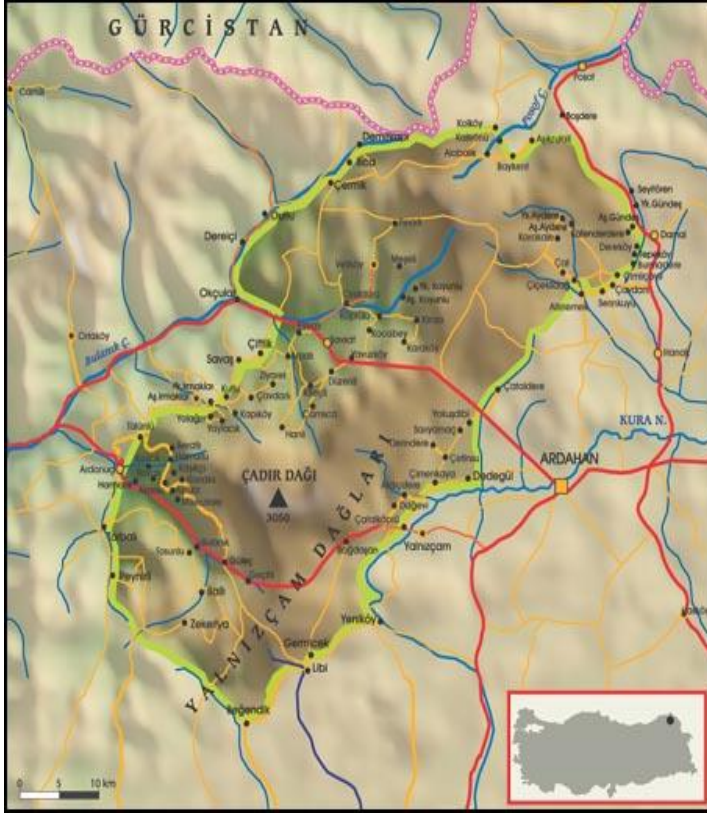
Kop Dağı'nda Kop Geçidi

Kop Geçidi

Bayburt güneyinde 2975 m. Yüksekliğe sahip Kop Dağları üzerindeki **KOP GEÇİDİ (2305 m)** Erzurum'u Aşkale üzerinden Bayburt'a bağlamaktadır.

Çoruh oluğunun doğusunda ise, Olur Çayı ile Berta Çayı arasında **YALNIZÇAM DAĞLARI** (Avsek Dağı 2614, Çubuk Dağı 2560, Çadır Dağı 3050); Berta Çayı, Türkiye-Gürcistan sınırı, Çoruh Irmağı ile kuşatılan sahada ise **KARÇAL DAĞLARI** (3428 m.) bulunmaktadır.

Yalnızçam Dağları

Yalnızçam Dağları, Doğu Karadeniz Dağları'nın hemen güneydoğusunda yer alan ve yüksekliği 3050 m'yi bulan bir dağ silsilesidir. Kuzeybatıda Çoruh Nehri ve güneydoğuda Kura Nehri ile çevresindeki dağlardan ayrılmıştır. Alanın büyük bir kısmı 2500 m'nin üstünde yüksek dağ platoları ve 3000 m'nin üstünde birkaç zirve (maksimum 3050m, Çadır Dağı) içerir. Alanın jeolojik yapısı büyük bir değişiklik göstermekle birlikte, çoğunlukla volkanik kayalardan oluşmuştur. **Yalnızçam Dağları, Kuzeydoğu Anadolu'nun kıyı kesimiyle iç bölgeleri ayıran sınırda yer alması nedeniyle, bitki coğrafyası ve buna bağlı olarak da iklim ve bitki örtüsü çeşitliliği bakımından önemlidir. Bitki örtüsü, geniş nemli doğu ladini (Picea orientalis) ormanı, zengin bitki türleri içeren dağ çayırları, subalpin çalı ve açık alpin çayırlarından oluşur. Alanda çoğu Türkiye'nin başka yerinde yetişmeyen yaklaşık 80 nadir takson bulunur.**

Yalnızçam Dağları'nın tam olarak Karadeniz ile Doğu Anadolu bölgeleri arasındaki sınırda yer almasının etkileri iklim ve bitki örtüsüne yansımıştır. Dağların kuzey yamaçlarında yıllık ortalama 800 mm'ye kadar yükselen yağış miktarıyla, daha nemli ve ılıman bir iklim görülür. Buna karşın, güney yamaçlarında yıllık yağış miktarı 400 mm'ye kadar düşer. Bu nedenle dağların kuzey yamaçları Doğu Karadeniz Dağlarındaki gibi karakteristik bir şekilde nemli doğu ladini ormanlarıyla kaplıdır. Güney yamaçlarındaysa geniş step öncesi ve dağ stebi meralarıyla birlikte oldukça bozulmuş kanşık meşe çalı topluluklarının ağırlıkta olduğu, daha açık bir bitki örtüsü yer alır. Kuzey yamaçları yaklaşık 2200 m'ye kadar nemli iğne yapraklı orman topluluklarıyla kaplıdır. Bu bitki örtüsünde doğu ladini çok yaygın olarak görülürken, Doğu Karadeniz göknarı ve sançama da lokal ve bazen de baskın olarak rastlanır. Eskiden çok daha yaygın olarak orman bitki örtüsüyle kaplı olduğu tahmin edilen bu yamaçların doğal peyzajı, özellikle alçak kesimlerdeki yoğun yerleşimler nedeniyle orman, mera ve boylu çayır topluluklarından oluşan çok çeşitli bir mozaik dönüşmüştür.

Karçal Dağları, Gürcistan sınırında yer alan Karçal Dağları biyolojik çeşitlilik açısından Türkiye'nin en önemli yerlerinden biridir. Ani yükseklik değişimleri ile ortaya çıkan ekosistem çeşitliliği, yüksek endemizm oranı, zengin yaban hayatı Karçal Dağları'nın en önemli özelliklerini oluşturur. Önemli Bitki Alanı olan bu dağ silsilesi, çoğunlukla bozulmadan kalmış geniş ve iğne yapraklı orman, çalı, alpin çayır, sarp kayalık ve zirve bitki topluluklarını içerir.

Karçal Dağı batı kesimi

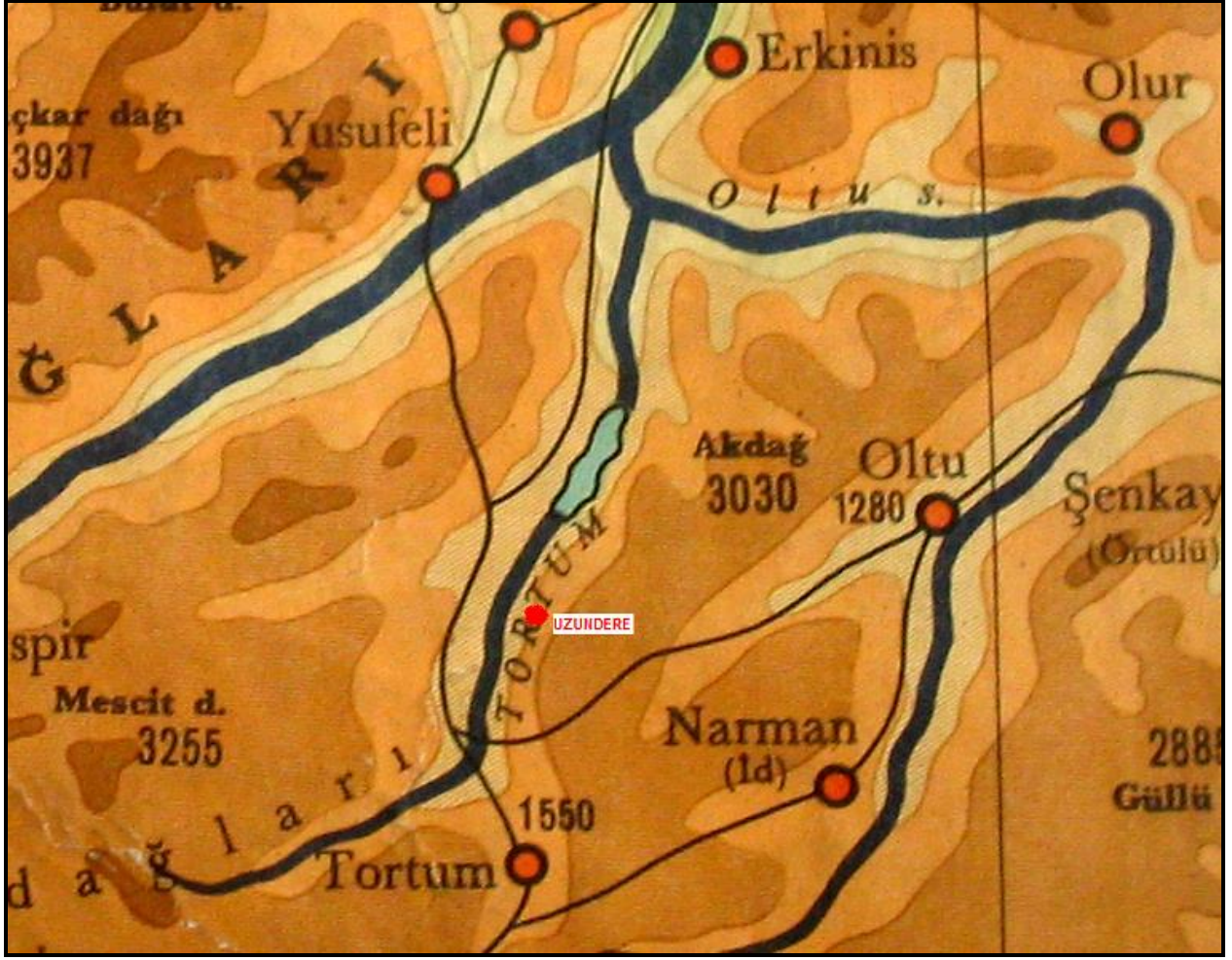
Florası ayrıntılı çalıŐılmamasına karşın, Karçal Dağları'nda ülke çapında nadir en az 61 bitki taksonunun yetiŐtiđi bilinmektedir. Kayın ve ladinin hakim olduğu karışık ormanlarda kestane, gürgen, ıhlamur gibi daha birçok ağaç türüne ve huŐ meŐcerelerine rastlamak mümkündür. İnsan etkisinin görece az olduğu doğal yaŐlı ormanlar, yaban hayatı için de uygun yaşam ortamı oluşturur. Ayı, akal, engel boy-nuzlu dağ keçisi, yabandomuzu, susamuru alanda bulunan çok sayıdaki yaban hayvanından ilk akla gelenleridir. Bozayı popülasyonu açısından yalnızca Türkiye'nin değil Avrupa'nın da en önemli yerlerinden biridir. Diğer yandan, alan yırtıcı kuşların önemli g yollarından birinin de üzerindedir. Yaklaşık 25.000 hektarlık bir alan olan Karçal Dağları'nın Şu an 1,850 hektarlık Camili - Efeler Ormanı, Camili - Gorgit bölümü Tabiatı Koruma Alanı statüsüne sahiptir. 368 hektarlık bir kısmı ise 2002 yılında Borçka-Karagöl Tabiat Parkı olarak koruma altına alındı. Bu koruma alanlarının, özellikle Camili Havzası'ndaki tüm önemli orman topluluklarını içerecek Şekilde genişletilmesi gerekmektedir.

Doğu Anadolu bölgesi ile Doğu Karadeniz bölgesi arasında geçişi sağlayan bu dağlık saha'nın kuzeye bakan yamaçları bakı koŐulları nedeniyle bir miktar yağış aldığu için meşe, karaçam ve sarıamlara kısmen yer vermektedirler. Ancak güneye bakan yamaçlar insan tahribinin de etkisiyle orman örtüsünden yoksundur. Ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılık olarak ağırlık kazandığu bu sahadaki yerleşmeleri ve ekonomik özelliklerini gene aynı sistematiğe bağlı kalarak ele alacağız.

Çoruh oluğu güneyindeki dağlık sahada yer alan yerleşmeler (batıdan doğuya doğru) Bayburt, Tortum,Uzundere, Narman ve Oltu'dur. Bayburt Şehri bu ünitede yer almakla birlikte, oruh-Kelkit ırmaqlarıyla Harşit ayının kaynak bölgesinde Gümüşhane ile birlikte ayrı bir yöre oluşturdukları için ayrı bir baŐlık halinde ele alınacağı için bu bölümde Erzurum ilinin idari sınırları içinde yer alan ve aynı zamanda Doğu Karadeniz Bölgesinde kalan Tortum,Uzundere, Narman ve Oltu'nun özelliklerinden kısaca bahsedilecektir.

TORTUM

Erzurum'a 52 Km mesafede, Doğudan Narman, Batıdan İŐpir, Kuzeyden Oltu-Uzundere, Güneyde Pasinler ilçeleri ve Erzurum ile çevrili Şirin bir ilçedir. Rakım (Denizden ykseklıği) 1650 m. Yüzölçümü 1897 Kilometre karedir. En son nüfus sayımına göre 11.300 nüfusludur. Dağlık bir arazi yapısına sahip olmasına rağmen Tortum ayı çevresinde kurulan köyleriyle vadi içindeki cenneti andırır. nemli iki sıradağı vardır. Bunlardan birisi Tortum ayı vadisinin doğusunda uzanan ortalama 3000 metre ykseklığinde olan Kargapazarı Dağları, diğerisi ise batıdaki Mescit dağıdır.

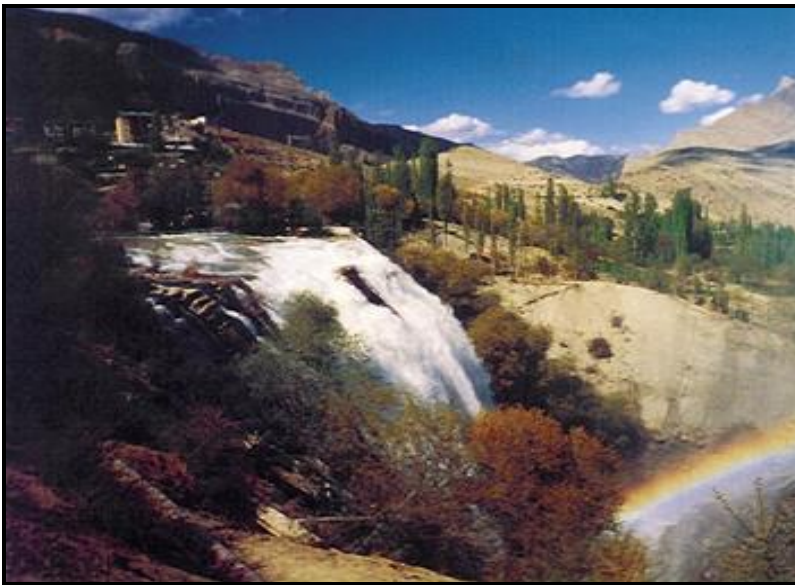
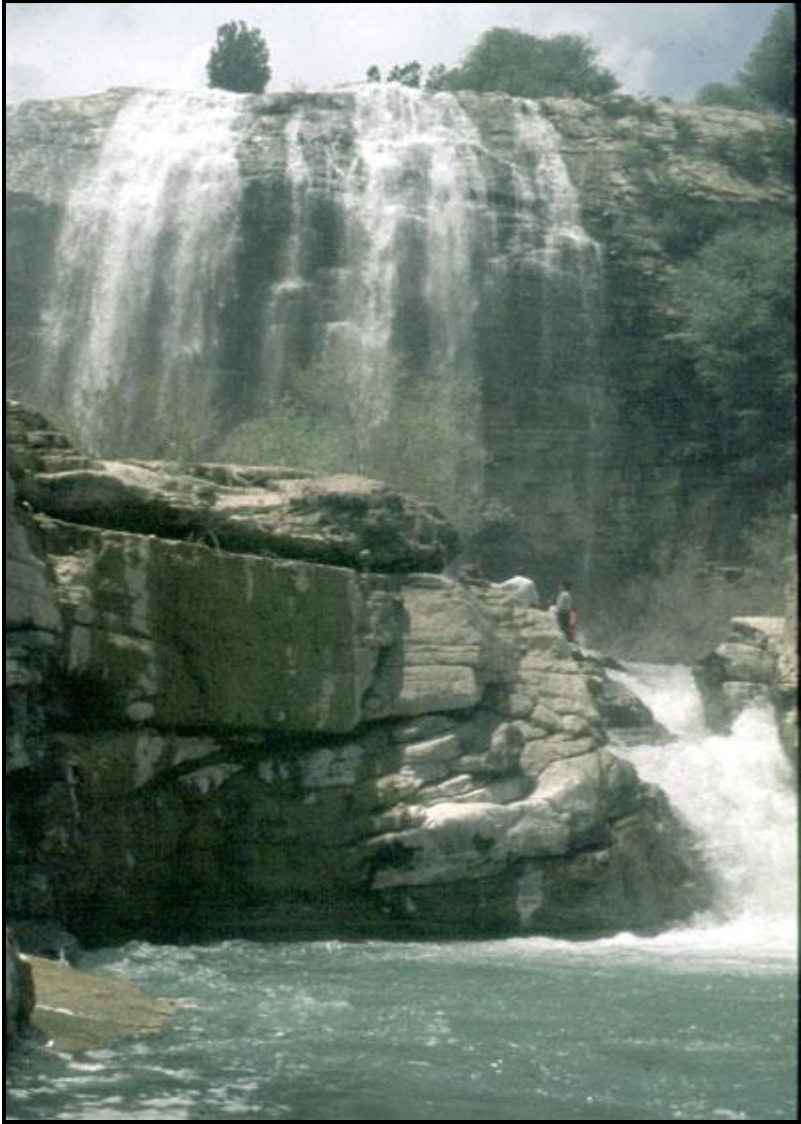

TORTUM ÇAYI : Dumlu dağları ve Karga Pazar dağları eteklerinden ana kaynağı olarak Kuzey istikametinden dar ve engebeli bir alandan doğar. Ayrıca dik yamaçlı derin vadilerden gelen küçük dereler Tortum Çayını beslerler. Yöresel olarak “Tortum Deresi” diye adlandırılır. İlkbahar aylarında karların da erimesiyle oluşan seller erozyon’ a sebep olmaktadır. Tortum çayı , **UZUNDERE** kasabası kuzeyinde Tortum gölünden çıktıktan sonra gölün aşağı vadisinde aynı isimle çıkarak **Tortum Şelalesini** meydana getirir.(Bu şelale Türkiyenin en yüksek şelalesi,aynı zaman da Dünyanın 12. Büyük şelalesidir.) Yusufeli kıvrımında Oltu çayı ile birleşir. İlçe halkının % 90'ını hayvancılık ve tarımla uğraşmakta olup tarıma dayalı arpa, buğday ve fasülye yetişmektedir. Ayrıca hayvancılık da yapılır.

Tortum Gölü (Şelaleden önce)

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Tortum Şelalesi

NARMAN

Tortum'un doğusunda, Oltu'nun güneyinde yer alan 15000 nüfuslu Narman, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinin kesişim noktasında dağlık bir alanda yer almaktadır. Narman civarında peribacası oluşumlarına rastlanmaktadır. Adı Namurvan - Namervan olarak adlandırılırken Arapların eline geçtikten sonra "İd" olarak adlandırılmıştır, Türk hakimiyetinden itibaren Narman olarak adlandırılmıştır. Osmanlı döneminde ilçe olan Narman 1926yılında Tortum ilçesine bağlı bir nahiye merkezi haline getirilmiştir, 1954 yılında tekrar ilçe merkezi statüsüne kavuşturulmuştur. İlçenin ekonomisi tümü hayvancılığa dayalı olup bunlar aile işletmeciliği şeklindedir. Son yıllarda et tavukçuluğu ve peynir üretim çalışmaları da önemli bir artış gözlenmektedir.

Narman peribacalarını oluşturduğu saha

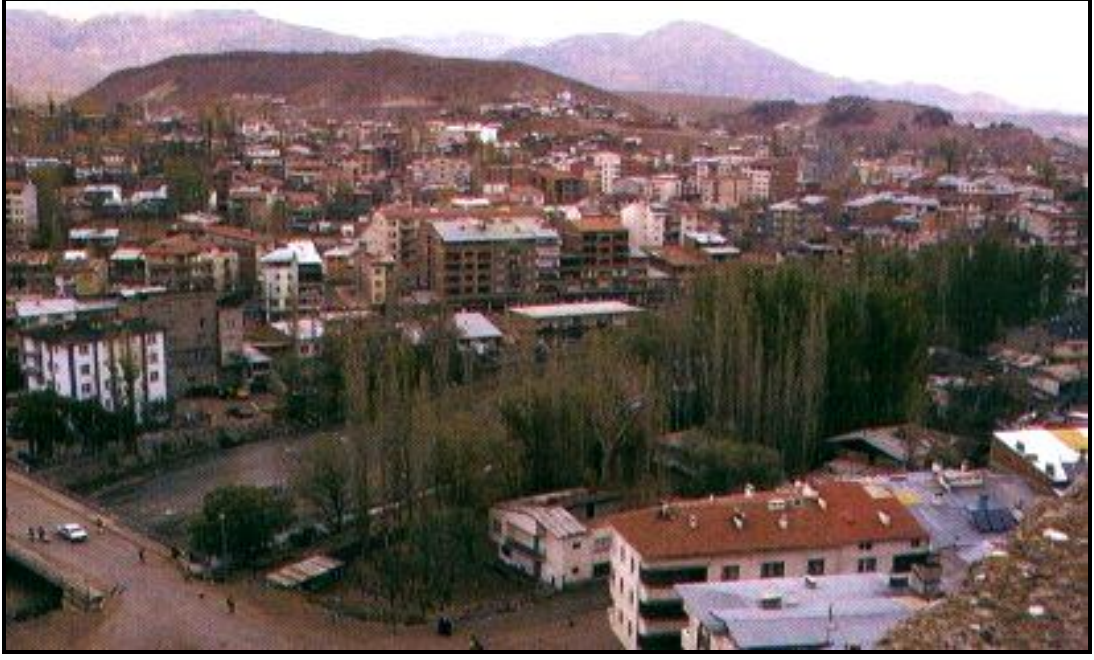

Narman yakınlarında peri bacaları

OLTU

Oltu, Narman kuzeyinde, Kargapazarı Dağlarının doğu kesiminde Karadağ'ın kuzeydoğusunda OLTU çayı vadisinin başlangıcında yer almaktadır. Rakımı ise 1275 metredir. İlçenin doğusunda Şenkaya, kuzeydoğusunda Olur, kuzeyinde Yusufeli ve Uzundere, batısında Tortum ve güneyinde Narman İlçeleri bulunmaktadır. Coğrafi bakımdan dağlık ve ormanlık bir yapıya sahiptir. İlçenin batısında Uzundere İlçesi Yayla Mahallesinden başlayan ve doğuya doğru alçalarak genişleyen vadinin alt kısmındaki topraklar alüvyonlu verimli topraklardır. İlçede vadi boyunca yükselen 50-500 metre civarında irili ufaklı tepeler bulunmaktadır. İlçeyi ikiye bölen Oltu Çayı, Uzundere İlçesi Yayla Mahallesinden çıkan Sivri Dere ile İlçenin batısından gelen Narman Çayı İlçenin 5 km. batısında birleşerek Çoruh Nehrine akmaktadır. Yaz aylarında suyu azalmaktadır. Rakımın düşüklüğü nedeniyle Doğu Anadolu Bölgesi'nin sert kara iklimine Oltu Vadisi boyunca rastlanmaz. Yağışlar genellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında görülür. İlçe ormanlık alanlarında sarıçam, karaağaç, pelit ve kavak gibi ağaç türlerine rastlanır. Oltu Vadisi boyunca söğüt, kavak ve meyve ağaç toplulukları bulunur. Gittikçe azalan orman örtüsü sebebiyle bu yörede erozyon olayı mevcuttur.

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Oltu

Oltu

Karbon devrinden sonra teŐekkül ederek tam kmrleŐmeyen karbonu fazla bir maden türü Oltu civarında zengin damarlar halinde bulunmaktadır. Slnky, Güllüce, Güzelsu, AlataŐlar ve Dutlu köyleri civarında bulunan Oltu taşı damarları , Toprağın st kısımlarında ve ince Őeritler halinde uzanmaktadır. Bu damarlar bazı yerlerde sık sık görülmesine karŐılık bazı yerlerde gayet seyrektr. Bu sebeple taŐın işletmesinde galeri açmak ekonomik değildir. Oltu iş sahası, pazarlama,ulaşım ve yönetimin geniŐlediği eğilimin görüldüğü bir tarım ilçesidir. Az nüfuslu tarım tarım ve hayvancılık ilçesidir.Az nüfuslu tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı kır yerleşmeleri halindedir.Oltu dıŐarıdaki kır yerleŐmelerini toplu köy biçimindedir.Mezra, kom ağıl Şeklinde köy altı devamlı iskan birimleri bulunmaktadır.Ancak bir kaç köyün mahallesi bulunmaktadır.köylerin kuruluŐunda tabii Őartlar

etkili olmuştur.Köylerin büyük kısmı ortalama 1200 metre ila 1750 metre yükseklikleri arasında vadi içlerinde, güneye bakan yamaçlarda bulunmaktadır. Bütün kır yerleşmelerinin ortak yönü plansız köy tipinde oluşudur.Oltu ilçesinin bağlı yerleşim noktalarında görülen toplu yerleşme daha çok küme köy karakterindedir.Bir merkez etrafında daire veya daireye en yakın bir şekilde merkezlerin bir araya toplanmasında ve adeta yığılmasıyla meydana gelmiştir.Toplu yerleşme olayı coğrafi şartların doğurduğu bir sonuç olarak kabul edebiliriz.Özellikle iklim şartları toplulaşmaya neden olmuştur.Ayrıca tarihi devirler boyunca bölgenin uğradığı sayısız savaşlar, saldırılar toplu yerleşmenin sebebi gösterilebilir.diğer bir sebep de tarımsal çalışmalarının sırlık ve beraberliğini gerektirdiği düşüncedir.Yol kenarlarında görülen yerleşmelerinin asıl sebebi ise ulaşım ve su faktörüne yakın olmaktadır. İlçenin ekonomisi tarım hayvancılık ve madencilğe dayanır **Linyit işletmeleri** ilçenin kömür ihtiyacını karşılayacak düzeydedir. Bölgenin diğer bir geçim kaynağı ise **Oltu taşı işletmeciliğidir**. Bölgede bulunan en önemli madenlerde bir diğeri de Mermer ataklarıdır.

Oltu taşından yapılmış gerdanlık

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Oltu cağ kebabı

Çoruh Oluğu'nu doğudan kuőatan dağlık sahadaki önemli yerleşmeler ise güneyden-kuzeye OLUR ve SAVŐATTIR.

OLUR

Dutlu Dağ kuzeyinde Olur Çayı vadisinin kök kısmında bir çıkmaz sokak konumunda bulunan Olur kasabası Erzurum iline bağlı bir ilçe merkezi olup 2900 civarında nüfusu bulunmaktadır. Tarihi çok

eskilere dayanır. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Türk hakimiyetine girmiş. Daha sonra Osmanlı topraklarına girmiştir. 1877-1878 Osmanlı Rus savaşından sonra uzun bir süre Rus işgali altında kalan ilçe 28 Mart 1918' de düşman işgalinden kurtarılmıştır. İlçe 1922 yılında bucak merkezi haline getirilmiş, 1958 yılına kadar Oltu' ya bağlı kalmış 1958' de ilçe merkezi statüsüne kavuşmuştur. Rakımı 1327 m, Erzurum il merkezine 174 km mesafededir. Doğusunda Göle ve Şenkaya , batısında Yusufeli, güneyinde Oltu ilçeleri, kuzeyinde ise Artvin ve Ardanuç ilçeleri bulunmaktadır. Bitki örtüsü bakımından Çoruh vadisi kesimindeki dağların kuzeyi çam ormanları ile kaplı, her türlü ağaç, sebze ve meyve yetiştirmeye elverişlidir. Önemli akarsuları Alabalık Çayı ve Oltu Çayı'dır. İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olup halk geçimini meyvecilik, hayvancılık ve ormancılıktan sağlamaktadır. Tarıma müsait alanlarda buğday, arpa, yonca, korunga, patates ile kavun karpuz yetiştirilmektedir. Ayrıca seracılıkta gelişmektedir ve ilçe turizm bakımından önemli bir potansiyel göstermektedir.

ŞAVŞAT

Yalnızçam Dağlarının Berta Çayına bakan yüzünde Şavşat Deresi vadisinde yer alan 7300 nüfuslu Şavşat kasabası Artvin iline bağlı bir ilçe merkezidir. Şavşat, doğuda Ardahan il merkezi ile Hanak İlçesi, kuzeydoğuda Posof İlçesi, güney ve güney batıda Ardanuç, batıda Artvin Merkez ve Borçka İlçesi, kuzeyden de Gürcistan Devleti ile çevrilidir. 1829 yılında Ardanuç Sancağı'na bağlanan, 1877 - 1878 Osmanlı Rus savaşı sonrasında da 13 MART 1878 de imzalanan Berlin Antlaşması ile Batum, Kars ve Ardahan ile birlikte Çarlık Rusya'ya bırakılan ilçe, 1879 tarihinde resmen kesinleşen Osmanlı - Rus sınırı ile de Artvin, Ardanuç ve Borçka ile birlikte Anavatandan koparılmıştır. Daha sonra 1921 yılında imzalanan Gümrü Anlaşması ile Doğu sınırlarımız çizilmiş oldu. Şavşat, 27 Şubat 1921 tarihinde Ardahan Sancağına bağlı olmak üzere ilçe haline getirilmiş, 7 Temmuz 1921 tarihinde ise Artvin İline bağlanmıştır.

Şavşat

Dağlık ve engebeli bir arazi üzerine yayılmış bulunan Şavşat İlçesinin dört yanı yüksek dağlarla çevrilidir. 3.537 metreye yükselen Karçkal dağları, ilçenin batı ve kuzeybatı yönünü sınırlandırır. Kuzeyde 2.250 metre yükseklikteki Sivritepe (Arsiyan) dağları ile 3.000 metreyi aşan Cin dağları bulunmaktadır. Doğuda Ardahan-Artvin sınırlarını teşkil eden Yalnızçam sinsilesinden 2.650 metre yükseklikteki Sahara Dağları, Güneyde ise 3.050 Metreyi bulan Karagöl dağları vardır.

İlçenin rakımı minimum 950 metre, maksimum ise 1800 metredir. İlçe Merkezinin rakımı 1100 metredir. Şavşat ilçesi Akarsu bakımından zengindir. İlçede çok sayıda buzul gölü bulunmaktadır. Göllerin en büyüğü Karagöl dağlarında bulunan ve bu dağa kendi adını veren Karagöl'dür. Bol miktarda alabalık bulunan gölden sulama amaçlı olarak yararlanılmaktadır. Meşeli Köyü orman içi mevkiinde Milli parklar

kapsamı içerisinde bulunan ikinci bir karagl mevcut olup piknik, mesire yeri özelliğine sahiptir. Pınarlı köyü yakınlarında Balık Gölü, Arsiyan yaylasında ise Kız Gölü, Boğa Gölü ve Koyun Gölü isminde göller bulunmaktadır. İlçe dahilinde Őifalı maden suları mevcuttur. Bunlardan ermik-Çoraklı Köyü sınırları içerisinde bulunan sıcak su kaplıcası romatizmal hastalıklara iyi gelmektedir. İlçede Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş iklimi hakimdir. Yüksek rakımlı olan yerlerde kışlar çok uzun sürer. Bu bölgelerde kasım ayında başlayan kar yađıŐları nisan ayı ortalarına kadar sürer. İlçe bitki örtüsü bakımından zengindir. Zengin orman alanları mevcut olduğu gibi alçak rakımlı yerlerde her türlü geniş yapraklı ağaçlara da rastlanır.

Şavşat ormanları

Şavşat, Artvin'in diğer ilçelerinde olduğu gibi engebeli araziye sahip bir ilçedir. İlçede, tarımsal arazilerin sınırlı olması, sanayi tesislerinin bulunmaması, başlıca diğer sektörlerin de gelişmemiş olmasının sonucu olarak istihdam olanakları yetersiz kalmaktadır. GeliŐime uygun potansiyeli bulunan turizm sektörünün ilçe ve il ekonomisine katkısının artırılması amaçlı çalışmalar sürdürülmektedir. İlçe ekonomisi büyük ölçüde tarımsal üretime dayalıdır. Tarımsal retim, ağırlıklı olarak, geleneksel aile tipi işletme yapısı Şeklinde görülür. İlçe ekonomisinde önemli yeri bulunan hayvancılık, giderek azalan bir trend izlemektedir. 61 köyü bulunan ilçede, 16.037 adet büyükbaş ve 12.535 adet de küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvancılık açısından son derece elverişli imkanlara sahip ilçede, hayvancılığın teşvik edilmesi amaçlı çalışmalar sürdürülmekte olup, bu kapsamda yönlendirme ve kamusal destekler sağlanmaktadır. Şavşat büyük ve küçükbaş hayvancılık yanında arıcılık açısından da son derece uygun koŐullara sahiptir. Arıcılık alanında da üreticilere, kamusal imkanlar dahilinde teşvik ve yönlendirme desteği sağlanmaktadır.

Başlangıcında, oruh havzasında uygulanan seracılık-örtü altı yetiŐtiriciliđinin iklim koŐullarının uygunluğu ve çiftçilerden gelen talepler üzerine il genelinde yaygınlaşması ile Şavşat'ta da seracılık faaliyetlerine baŐlanılmıŐtır. 1997 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Dayanışma Vakfı parasal desteği ile başlatılan seracılık faaliyetleri yaygınlaşmaktadır. Bu kapsamda amaçlanan yeni istihdam alanlarının yaratılması, tarımsal üretimde çeşitlilik ve verimin sağlanması hedefine ulaŐılmıŐtır.

1317 kilometrekare yüzölçümü bulunan ilçenin tarım arazisi varlığı 175.696 dekar, sulu arazisi 54.840 dekar, kuru tarım alanı 120.856 dekar, mera alanı 364.166 dekar, orman alanı 552.565 dekar ve kültür dışı arazi de 224.573 dekadır. İlçenin tarım arazileri genellikle çayır olarak değerlendirilmektedir. İlçede yetiştirilen başlıca ürünler patates, armut, elma, ayva, erik, kiraz, kızılıçık ve cevizdir

4. BAYBURT - GÜMÜŞHANE YÖRESİ

Bu yöre, birbirinden aksi yönlerde akan Çoruh, Kelkit ırmaklarıyla Harşit çayının kaynak kısımlarını içine alan **Bayburt-Gümüşhane Yöresi**, **Zigana, Soğanlı, Gümüşhane, Pulur ve Kop Dağlarının** keşişim alanı durumundadır. Doğu Karadeniz Bölgesinin iç kuşağında Doğu Anadolu Bölgesine geçişi sağlayan bu yörede ağırlıklı karasallık öne çıkmakta ve orman örtüsü cılızlaşarak gözden kaybolmaktadır. Ancak, gene de Karadeniz'in ılıman etkilerinin hissedilmesi nedeniyle doğal ortam ve sosyo-ekonomik aktiviteler bakımından Doğu Anadolu bölgesinden kısmen ayrılmaktadır.

BAYBURT YÖRESİ

"Doğu Karadeniz Bölgesinde bir Doğu Anadolu şehri" unvanını kazanmış olan Bayburt, Kop Dağının kuzeyinde Çoruh ırmağı kenarında kurulmuş 33000 nüfuslu bir şehirdir. 1989 yılına kadar Gümüşhane iline bağlı bir ilçe merkezi iken bu yılda il merkezi statüsü kazandırılmıştır. Günümüzde Bayburt ili içerisinde Merkez ilçe (eski Bayburt ilçesi) ile Aydıntepe ve Demirözü ilçeleri yer almaktadır. Bayburt ilinin ilçeleri Aydıntepe ve Demirözü'dür.

Aydıntepe: Bayburt il merkezinin 24 km. kuzey batısında kendi adı ile anılan ovanın kuzeyindedir. Türk İslam döneminden kalma en önemli eserler, Gümüşdamla köyünde bulunan tarihi kemer köprü ve ilçe merkezinde bulunan medrese kalıntıları ve merkez camidir.

Demirözü: Tarihi savaşın yapıldığı Otlukbeli tepesi bu ilçededir. Demirözü merkezinde klasik dönemden kaldığı sanılan yapı kalıntıları, ilçeye bağlı Bayrampaşa köyü civarındaki (Evcikler) Tepesi Höyüğü ve Gökçedere kasabasında (Pulur) Höyüğü ilk tunç çağına ait çanak çömlek bulunması ile önem kazanmaktadır.

Bayburt ve çevresi yeryüzü şekilleri bakımından genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birincisi ; sahanın batı yarısını oluşturan Bayburt ovası, ikincisi ise akarsuların oluşturduğu vadiler ve üçüncüsünü de yörenin etrafını çevreleyen ve doğu yarısında yer tutan dağlık alanlardır.

OVALAR : Yaklaşık olarak 900 km²'yi bulan Bayburt ovası, esas itibariyle dört bölümden oluşmaktadır. Güneydoğu bölümünü oluşturan Keçevi düzü 1600 – 1750 metreler arasında yer tutar, batı kesiminde yer alan **Mormuş düzlüğü** 1550 – 1600 metreler arasındadır. Üçüncü bölümü oluşturan Aydıntepe ovası, kuzeyde yer alır. Bu ovanın yükseltisi 1450 – 1550 metreler arasındadır. Dördüncüsü ise kuzeydoğuda, Değirmencik suyu ile Çoruh nehrinin birleştiği kesimde, Bayburt şehrinin kuzeyinde yer alan **Düzeker ovası**'dır. Yüzölçümü bakımından az olan bu ovanın uzunluğu 35 km , genişliği 10 km'yi geçmez, yükseltisi ise diğer üç ovidan az olup, 1400 – 1500 metreler arasındadır. Bu ova ve düzlüklerin kuzey ve güneyinde yer alan birikinti yelpazeleri üzerinde yerleşme merkezleri ve bilhassa köyler kurulmuştur.

DAĞLAR : Dağlık alanlar saha yzlmnn % 45' ini oluşturmaktadır. Bayburt Ovası'nın etrafında sahanın doğu yarısında dağlık alanlar yer almakta ve ovanın Kuzeyinde ve güneyinde yüksek sıradağlar bulunmamaktadır. Güneyde yer alan dağların başlıcaları ; batıdan doğuya doğru, Pulur (2300 m) , Otlukbeli (2520 m), Saruhan (2400 m), oŐan (2963 m), Kop (2600 m) ve avuŐkiran (2580 m) dağlarıdır. Sahanın kuzey kesimindeki dağlar ; batıdan doğuya doğru, Zlfe (2750 m), Kemer (2856 m), Soğanlı (2750 m), Haldizen (3000 m), Kırklar (3350 m) Dağlarıdır.

Yaylalar : Bayburt ili, ülke genelinde fazlaca yaylaya sahip yrelerimizden biridir. Yaylalar genel olarak Kop ve Soğanlı dağlarında bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Aydıntepe, Akbulut, Cumavank, Otlukbeli, Yazıyurdu, Yoncalı, Tohnovi, tavdar, Somarova, Karakay, Menge, Seydiyakup, Gökçedere, Dumlu, Gnbuldu, Őur, Irmak, Eser, ukur, Ardıgz, Armutlu, Globa, enl ve Kop yaylaları.

Akarsular : İlin ve ülkemizin en önemli su kaynaklarından biri olan **Çoruh ırmağının** oluşması esnasında Masat vadisinden gelen ana kaynak ile Kop dağlarının eteklerinden gelen kol (Kop Suyu) **Ma-**
den civarında birleşir, alt kısımlarındaki diğer küçük Derelerin sularını da toplayan oruh nehri, Şehre ulaŐır. Şehir yerleŐiminin orta bölümünden güney – kuzey doğrultusunda geçen oruh aynı yönde akıŐına bir süre daha devam eder. Bayburt Şehrinin kuzeyindeki **Dzeker ovasında** diğer önemli yan kolu olan **Değirmencik Suyunu** alır. Değirmencik suyu Otlukbeli ve Pulur dağlarından kaynağını alan **BeŐpınar deresi** ile Pulur (Gkcedere) deresinin **Mormuş ovasında** birleşen suyu ile AkŐar ve Sorkunlu derelerinin sularından oluşur. Çoruh nehri Değirmencik suyunu aldıktan sonra suları iyice çoğalır ve dirsek yaparak doğuya yönelir. Daha sonra nehir dar ve derin olan oruh vadisine girer ve batı doğu doğrultusunda akıŐına devam ederek ili terk eder.

Bayburt ve Çoruh

Göller : Bayburt civarındaki göller de genelde buzul gölleri olup, Soğanlı Dağları üzerinde yer almaktadır. Bunlardan bazıları Haldizen (Balıklı Göl), Göloba (Atlı Göl) v.s.

İklim : Bayburt'ta doğu Karadeniz iklimi ile doğu Anadolu iklimi arasında, karasal özellikleri ağır basan bir geçiş iklimi hüküm sürmektedir. Bu nedenle yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Ancak, gerek ortalama yüksekliğin azlığı, gerekse vadiler sisteminin oluşturduğu "Mikroklima" sayesinde Doğu Anadolu'ya göre iklim yumuşaktır. Yaz günleri genellikle Mayıs – Eylül ayları arasında kendini göstermektedir. Bayburt'ta yağışlı günler 102, ortalama yağış 433,4 mm'dir. En yüksek sıcaklık 36,2 C (20.07.1962) ve en düşük sıcaklık -26,2 C (29.01.1964), ortalama ısı ise 7,0 C derecedir.

Çok eski yıllarda çamlık olduğu bilinen bu yörede, bilinçsiz kesim, yangın ve teknolojik hareketler sonun da bu gün orman yok denecek kadar azdır. Çoruh vadisi bölümlerinde meşenin hakim olduğu dağınık ağaç toplulukları mevcuttur. Yer yer kızıl çam, ardıç, gürgen, yabani armut (ahlat) ve bodur dağ kavaklarına rastlanmaktadır. Su kaynakları boyunca kavak ve söğüt ağacı varlığı da önemli yer tutmaktadır. Son yıllarda ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmiştir.

Ekonomi: Bayburt ekonomisi iklim ve coğrafi şartlara bağlı olarak tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Tarım ekonomisinin de temel kaynakları hayvan yetiştiriciliği ve bitkisel üretim teşkil etmektedir. İldeki topraksız aile Türkiye ortalamasının altında olup bu oran % 26'dır. Ancak tarımda işletmelerin küçüklüğü ve verim düşüklüğü gelir yetersizliğine yol açmaktadır. Bu işletmelerde işçi istihdamının ihtiyaca cevap verememesi ve yeni işletmelerin kurulmaması nedeniyle halk genelde yabancı ülkelere ve diğer gelişmiş vilayetlere göç ederek geçimini temin etme yollarını aramaktadır. Gurbetçilik ilin geçimini destekleyen bir unsurdur. Ekonomik yaşam tarihi gelişimi içinde temel özelliğini değiştirmemiştir. Sanayileşme ise yok denecek kadar azdır. Ticaret ve sanayiinin gelişmediği ilde tarım ve hayvancılık başlangıçtan beri ekonomiyi sürükleyici bir rol oynamıştır. **İlin gelir akımını oluşturan iktisadi faaliyet alanları içerisinde;** Tarım ve hayvansal ürünlerin diğer illere pazarlanması, Esnaf ve sanatkarların ürettikleri mamullerin pazarlanmasından elde edilen gelir, el sanatları ürünlerinden elde edilen gelirler, gurbetçilerden "özellikle yurt dışında bulunan işçilerimizden" elde edilen gelirler yer almaktadır.

Tarım: Tahıl, şeker pancarı, sebze ve meyve tarımı yapılmakta olup, buğday, arpa, çavdar, fasulye, lahana, marul, elma, armut, erik, zerdali, kiraz ve vişne yetiştirilmektedir.

Hayvancılık: Bayburt yöresinde küçükbaş hayvancılık (125000) ağırlık kazanmakla birlikte, sığır (64000) yetiştiriciliği de önemli bir faaliyettir.

Sanayi: Tuğla-kiremit, un, yem fabrikaları ile çivi ve tel örgü, çelik kapı, plastik eşya, demir çit örgü, mobilya atölyeleri mevcuttur.

Bayburt civarında doğal bitki örtüsünün durumu

GÜMÜŞHANE YÖRESİ

Kuzeyden Zigana Dağları, güneyden Gümüşhane Dağları arasında uzanan Harşit ayı vadisi içinde yer alan Gümüşhane 30000 nüfuslu küçük bir Şehir olup, adını gümüŐ yataklarınca zengin olan güneyindeki dağlardan almıştır. Aynı zamanda Gümüşhane ilinin yönetim merkezliğini de yürüten bu Şehir, bulunduğu yörenin pazar yeri durumundadır.

Gümüşhane ilinin **Köse, Kelkit ve Şiran ilçeleri Yukarı Kelkit oluğu** içinde yer alırken, **Merkez, Torul ve Kürtün ilçeleri Harşit ayı vadisi** içinde bulunurlar. Dar ve derin vadilerle birbirinden ayrılmıŐ yüksek dağlar kuzeyin belirleyici özelliğidir. Yeryüzü Şekilleri bakımından ele alındığında; yörenin tamamen dağlarla kuŐatılmıŐ olduğu görülmektedir. Kuzeyden Zigana – Trabzon Dağları (akır Gl Tepesi 3063 m.),Güneyden imen Dağları(Akdağ 2710 m.),Batıdan Giresun Dağları (Sarıyer Tepeleri 2919 m.) ile Kelkit ve Harşit ayı vadilerinin daralma bölgeleri, Doğudan ise Pulur Dağları ve Soğanlı Dağları ile bu iki değişik kitlenin birbirine yaklaŐtıĐı kesimdeki eŐiklerle çevrili olduğu gözlenir. Gümüşhane'nin içinden geçen Harşit ayı ile Yukarı Kelkit oluğu içinde doğudan batıya doğru akan Kelkit ayı ilin başlıca akarsularıdır. Harşit ayı Vauk Dağı'nın Kuzey eteklerinden ve Sifon Deresi ismiyle kaynağını almaktadır. Harşit ayı Karadeniz'e dklnceye kadar il sınırları içerisinde 142 km mesafe kat eder.

Gümüşhane'nin 2100 metre rakıma kadar olan kısımlarında ; am, gök nar, ladin, mazı, meşe, titrek kavak, ve zbek kavağı, büyük yapraklı ihlamur, dağ akça ağacı, ak söğüt, adi ceviz, sakallı kızıl-ağaç, kiraz, yabani elma, mahlep, sarıçam, kadran ardıcı,bodur ardıç, boyacı sumağı, erik ılgın, yabani fındık, kuşburnu, alı ve tespiti yapılamayan yüzlerce odunsu bitki bulunmaktadır. Ayrıca, peygamber çiçeği, ablan otu, baŐlık otu, saman çiçeği, bodur mazı ve henüz tespiti yapılamayan yüzlerce otsu ve endemik bitki çeŐidi bulunmaktadır.

Yaban hayatı içinde yaşayan hayvanlar ise, tavŐan, tilki, sansar, karaca,engel boynuzlu dağ keçisi, ayı, gelincik, porsuk, sincap, kirpi, yarasa, kurt, yaban domuzu, bıldırcın, tavŐancıl, akbaba, kartal, atmaca, ur kekliği, kırlangıç, güvercin, kumru, guguk, baykuŐ, ibibik, ağaç kakan, karatavuk, kiraz kuŐu, ala karga, sakŐaĐan, kuzgundur.

ZİGANA GEÇİDİ

Trabzon'u Erzurum'a bağlayan yol, tarih boyunca Karadeniz dağlarının en önemli geçidini oluŐturmuŐ.

Karadeniz kıyılarını Anadolu'nun ilerine bağlayan Zigana geçidi Maçka'dan 29 km sonra baŐlıyor. İlerledikçe sık yeŐilliklerden arınmıŐ çoraklığın hakim olduğu bir bölgeye geçiş yapıyorsunuz.

Ortaçağ'da Asya'yı Avrupa'ya bağlayan büyük kervan yolu. Çin'den başlayıp Kaşgar, Semerkant, Buhara, Nişapur, Rey, Tebriz ve Erzurum üzerinden gelerek Zigana Geçidi'nden denize inermiş. Trabzon'dan deniz yoluyla Venedik ve Ceneviz'e ulaşmış. Bugün yeni yol yapıldığı için eski *Zigana Geçidi* kullanılmıyor. Yine de müthiş manzaraya diyecek yok.

ZİGANA YAYLASI

Zigana, yaz aylarında çim kayağı, kış aylarında ise kayak turizmine etverisi ender beldelerden biri. 2032 m. yükseklikteki Zigana Yaylası, aynı zamanda her türlü alt yapısı tamamlanmış bir kayak merkezi. Nemli deniz iklimi ile kara iklimi arasında çok ilginç bir coğrafya sergileyen Zigana yaylasından patika bir yolla ulaşılan (imli (Saranoy] Gölü de görülmeye değer bir doğa parçası.

GÜMÜŞHANE DOĞAL GÜZELLİKLERİ:

Karaca Mağarası

Mağaralar bilindiği gibi insanlara ilk doğal barınaklık yapmış önemli mekanlardır. Bu nedenle uzun yıllar araştırmacıların dikkatini çekerek ayrıntılı araştırmaların yapılmasına neden olmuşlardır. Bunun yanında mağaralar içerisinde sakladığı gizli gizemin ve güzelliklerin keşif ve seyri insanlara ayrı bir huzur ve mutluluk vermektedir. Ayrıca mağaralar heyecan verici sporların yapılmasına, bağımsız bir bilim dalı olan (speleoloji) Mağara Bilimcilik dalının gelişmesine de olanak sağlamışlardır.

İlimiz Torul İlçesine bağlı Cebeli Köyü sınırları içerisinde barındırdığı Karaca Mağarası şehir merkezine 17 km. mesafede, denizden 1550 m. yükseklikte olan ve Gümüşhane turizminin lokomotifidir.

Mağara Gümüşhane-Trabzon karayolunun yani ana güzergahının 12.km.'nde kuzeye ayrılan 4 km.'lik yolu takiben ulaşılır. Ana tur güzergahından sonraki 4 km.'lik yol çift şerit ve asfaltlanmış, tur otobüslerinin rahatça gittiği bir yoldur. Mağaranın bulunduğu yerde kır kahvesi, dinlenme tesisleri gibi

ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri öncül tesisler mevcuttur. Mağara damlatası şekillerinin en güzel ve en görkemli, görenleri büyüleyici örneklerle sahiptir. Mağara görenlerin tekrar görmek istedikleri, UNESCO'nun Dünya Miras Listesine girecek güzellikte ve değerinde bir mekandır. Bu nedenle Gümüşhane turizminin adeta dinamosu durumundadır. Sağlık turizmi yönünden özellikle solunum rahatsızlıklarına (astım gibi) iyi gelmektedir. Karaca Mağarası 1996 yılında turizme açılmış ve bu güne kadar mağara 600.000'in üzerinde yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmiştir. Karaca Mağarası'nı görmek gerçekten insanlarımızın gezi envanterlerinde apayrı, gizem dolu, seyrine doyum olmayacak bir sayfa açmaktadır.

Tomara Şelalesi

Şelale Doğu Karadeniz Bölgesi Gümüşhane İli Şiran İlçesine 25 km mesafede bulunan Seydi-baba Köyündedir. Tomara Şelalesi adeta kayaları patlatarak 15-20 m. genişliğinde bir alandan çıkarak yaklaşık 25-25 metre yükseklikten kar veya süt rengini almış bir su varlığı şeklinde 2 km uzaklıktan duyulan su ninnileri sesleri ile yatağına dökülmektedir. Suyun akış vadisi içerisinde oluşturduğu akış kıvrımları , akış rejimi vadinin rafting yapılabilecek konumda olmasını sağlamaktadır. Şelale ve çevresinin zengin flora ile oluşturduğu uyumlu peyzajı görülmeye değer güzelliktedir. Şelale çevresinde yeme içme ve dinlenme gibi öncü tesisleri bulunmaktadır.

Artabel Gölleri: Gümüşhane ili Torul ilçesi Gülaçar Köyü'nden geçen Artebel Deresi kaynağında bulunan ve yörede Yıldız gölleri, Beş göller, Karanlık Göller gibi adlarla alınan krater gölleri Gümüşhane il merkezine yaklaşık 60 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Gülaçar köyüne bağlı Artebel Mahallesi'nden sonra orman yolu ile ilk şelaleye ulaşmak mümkündür bu noktadan itibaren ilk krater gölü olan Karanlık göle 90 dakikalık bir yürüyüşle ulaşmak mümkündür.

Yörede iki ayrı jeolojik zaman diliminde hüküm süren volkanik aktiviteye bağlı formasyonlarla kaplıdır. İlk aktivite Üst Kratesede meydana gelmiş olup sahada yayılım gösteren Andezit Bazalt ve Piroklastiklerle temsil edilmektedir. Bu volkanikler yer yer Granit, Granodiyorit, Mikro Granit ve Kuvarslı Diyorit gibi mağmatiklerce kesilmiştir. Artabel deresi menbainın hemen kuzeyinde bulunan ve ilk şelalenin kuzey doğusunda yer alan Karanlık Göl bu dönemde gelişen kayaç topluluklarıyla çevrilmiş olup adı geçen Volkanizmanın yüzeye çıkışını sağlayan ilksel volkan bacasının ağız boşluğunda gelişmiştir. Diğer göller ise (Karagöl

Dağı'nın doğu yamacında Beş Göl, Artabelin Başı Tepe'sinin kuzey eteğinde Karanlık Göl, Sofranın Başı Tepe'sinin batısında Beş Göller adı ile anılan Dört Göl; Gavur Dağı doğu zirvesinde Karagöller adı ile üç göl yer almaktadır.) Yine aynı formasyon içerisinde ve sahanın en kuzeyinde Abdal Musa Tepesi'nde bir göl Mezar Yayla güneydoğusunda adsız bir göl, Mezar Yayla kuzeydoğusunda iki göl olmak üzere toplam on sekiz adet krater gölü bulunmaktadır.

Artebel Gölleri ve çevresi gerek jeolojik ve jeomorfolojik, gerekse flora ve fauna yönünden oldukça kaynak değerlere sahip olmasının yanında peyzaj değerleri bakımından da yüksek bir değere sahiptir. Saha içerisinde yer alan ve yöreye adını veren on sekiz adet buzul/krater gölünün devamlılığının sağlanması eşsiz manzara güzelliklerinden halkın koruma kullanma dengesi içerisinde faydalanabilmesi ve yörenin gelecek kuşaklara bir miras olarak aktarılabilmesi için 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 3. maddesine göre Gümüşhane ili Torul ilçesi sınırları içerisinde kalan Artebel Gölleri ve çevresinin 5859 hektarlık kesimi "Artebel Gölleri Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiştir. Ayrıca Zigana Köyü yaylalarında Limni ve Kuzu Gölleri, Yağmurdere sınırları içerisinde (Şakir Göl, Kürtün Sarıbaba'da Karagöl, Dörtkonak Yaylasında Aygır Göl, Dipsiz Göl gibi ilimiz sınırları içerisinde irili ufaklı göller mevcuttur.

Limni Gölü

Torul ilçesi Zigana Köyü Saronay Yaylasındadır. Göl ve çevresi sahip olduğu doğal güzellikleri, zengin flora ve faunası ile adeta insanları büyülerken klima özelliği havası ile insanlara sağlıklı bir ortam sunar. Göl çevresinde öncül tesisler mevcuttur.

Zigana Dağı Turizm Merkezi

Gümüşhane -Trabzon yolunun 50. km.'nde bulunan Zigana tüneline geçtikten sonra doğaya 3,5 km stabilize yolla ulaşılan Zigana Turizm Merkezi 2032 m. yükseklikindedir. Hava yolunu tercih edenler

Trabzon-Zigana arası 50 km. asfalt yolu, otobüsle gidebilirler. Zigana Turizm Merkezi, elektrik, içme suyu, 800 m. teleski kayak eğitimi tesisi ve telsiz-telefon haberleşme sistemine sahip olup, otel, lokanta, kır kahvesi, et lokantası, bakkal, kasap, manav işletilmektedir. Zigana, yaz aylarında çim kayağı, kış aylarında kayak turizmüne elverişli ender beldelerimizden biridir. Nemli deniz iklimi ile kara iklimi arasında çok ilginç bir bölgemizdir. Zigana'da kır kahvesinin bahçesinde oturken kuz sisi bulutu, güneyde pırıl pırıl güneşi görebilirsiniz.

Örümcek Ormanları

Gümüşhane ili Kürtün İlçesi sınırları içerisinde yer alan örümcek Ormanlarında Avrupanın en yüksek göknarları (61,5 m.) ve Türkiyenin en uzun ladinleri (57,6m.) yer almaktadır.

Örümcek Ormanları İl merkezine 60 km. mesafede olup, karayolu ile ağaçların bulunduğu bölgeye gidilebilir.

EKONOMİK FAALİYETLER

Tarım

Tarım alanlarında, daha ziyade kuru şartlarda yapılan hububat üretimi yaygındır. Tarımsal işletmeler genelde küçük aile işletmeleri niteliğindedir. 657.500 hektarlık toplam arazinin ancak 113.685 hektar (%17,3) kadarı tarıma elverişlidir. Geriye kalan 216.914 hektarı (% 32,9) çayır ve mer'a, 164.656 hektarı (% 25) orman ve fundalık, 162.245 hektarı (%24,6)'da faydalanılamayan alanlar oluşturmaktadır. İşlemeli tarım yapılan 113.685 hektar arazinin; % 78'i Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerini kapsayan Kelkit Çayı havzasında; % 22'si ise merkez ilçe, Torul ve Kürtün ilçelerini kapsayan Harşit vadisinde bulunmaktadır. Tarım arazisinin % 45'inde tarla bitkileri, % 12'sinde yem bitkileri, % 3'ünde sanayi bitkileri, % 1,2'sinde meyvecilik ve % 0,5'inde sebze ziraati yapılmakta olup geri kalan nadas ve işlenmeyen tarım arazisidir. Bitkisel üretim içinde, tarla bitkilerinde buğday ve arpa; sanayi bitkilerinde patates, şeker pancarı; yem bitkilerinde yonca, korunga; başta gelmektedir. Yılda toplam 50-60 bin ton buğday, 30-35 bin ton arpa, 2500-3000 ton kuru fasulye, 1000-1200 ton mısır, 50-55 bin ton şekerpancarı ve 35-40 bin ton patates üretilmektedir. Son yıllarda adı Gümüşhane ile birlikte anılan ve ilimizle özdeşleşen Kuşburnu (*Rosa Canina*) yıllık 450 ton üretimle önemli bir sanayi bitkisi. Rekoltenin artması için kuşburnu dikim çalışmaları devam etmektedir.

Gümüşhane'de meyvecilik kültürü ve meyveciliğin tarihinin, ilin tarihi kadar eskiye dayandığı söylenebilir. Hatta günümüzde bile elma denilince spesifik olarak elma yetiştiriciliği yapılan bir belde akla gelmektedir. Ancak, bugün ilimizde standart elma çeşitleri arasında yer alan çeşitler bulunmakla beraber gelinen nokta pek de iç açıcı değildir. İlimiz, meyvecilik alanında modern gelişmelere ayak uyduramamış ve bu manada Türkiye standardının gerisinde kalmıştır. Örneğin yirmi yıl kadar önce Gümüşhane'deki elma üretimi tüm meyve üretiminin, takriben % 70'ini, yumuşak meyve üretiminin ise % 95'ini oluştururken, bugün toplam meyve üretiminin ancak % 49'unu, yumuşak çekirdekli meyve üretiminin ise % 74,5'ini oluşturmaktadır. Meyvecilik ve sebzeçilik genelde Merkez, Torul ve Kürtün ilçelerinde dar alanlarda yapılmakta ve meyvecilikte elma birinci sırayı almaktadır. Yıllık üretim 6-8 bin ton kadardır. Özellikle sebze üretimi ilin ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Elma üretiminin geliştirilmesi ve üretimi arttırmaya yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Erzincan Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü ile irtibat kurularak Göbek elması fidanı üretimi sağlanmalı ve çiftçilerin fidan ihtiyacı karşılanarak destek-

lenmelidir. Elma üretiminde ikinci boyut olarak, yaşlanmış elma bahçeleri yenilenerek birim alanda daha fazla ürün elde etme imkanı sağlayan, bakımı kolay ve ucuz olan bodur elma üretimi teşvik edilmelidir.

Hayvancılık

Gümüşhane ilinde hayvancılık potansiyeli mevcut kaba yem durumuna göre fazladır. Mevcut hayvanların çoğunluğunu yerli hayvanlar oluşturmaktadır. Yapılan ıslah çalışmaları ve daha önceki yıllar uygulanan teşvikler sayesinde ilde hayvancılık konusunda olumlu gelişmeler gözlenmektedir. İldeki Yaklaşık 200.000 hayvan varlığının % 48'ini koyun (95.000), % 45'ini sığır (90.000), % 5'ini keçi (10.000), % 2'sini de diğer hayvanlar oluşturmaktadır. Büyükbaş hayvanların % 75,4'ü yerli, % 19,7'si melez ve % 4,7'si kültür ırkı hayvanlardır. Genelde mera hayvancılığı şeklindeki yetiştiricilik daha modern bir şekilde ahır hayvancılığına doğru yönelmektedir. İlde hayvancılığı geliştirmek için ıslah çalışması olarak tabii tohumlama ve ithal inek dağıtımı yapılmaktadır. Ayrıca hayvan hastalık ve zararlıları ile de yoğun bir şekilde mücadele edilmektedir.

Gümüşhane İli su yönünden oldukça zengindir. İlde temelde, iki akarsu vardır. Bunlar Harşit Çayı ve Kelkit Çayı'dır. Her iki çayında il içindeki uzunluğu yaklaşık olarak 100 km.dir. Bu çaylara bağlı onlarca dere mevcuttur. Mevcut sular, özellikleri itibariyle alabalık yetiştiriciliğine oldukça uygundur. Zaten çoğunda alabalık tabii olarak yetişmektedir. Bu sular değerlendirildiği takdirde yılda en az 1000 ton alabalık üretmek mümkündür. İlde alabalık üretimi son yıllarda hızlı bir gelişme göstermiştir. Halen bir kısmı yapıma aşamasında olan 30 adet alabalık işletmesi mevcuttur. Bunların toplam kapasitesi 300 tondur. Bunun yanısıra aynalı sazan üretimine uygun dere ve göletlerin balıklandırma çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, 2002 Şubat ayında su tutulmaya başlanmış olan Kürtün Barajıda balık yetiştiriciliği için elverişlidir.

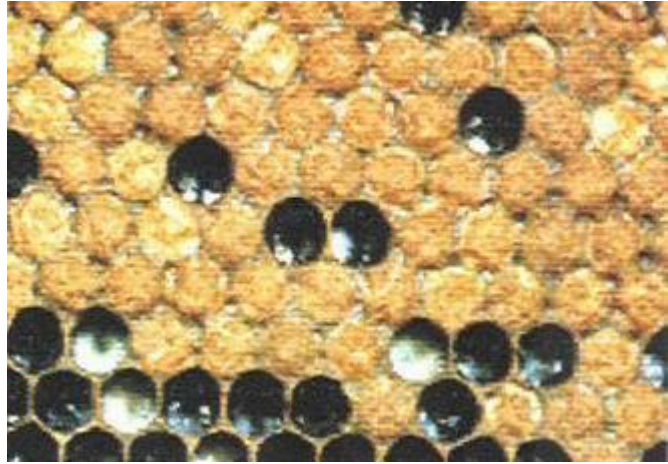
İlin zengin flora çeşitliliği nedeniyle arıcılık önemli gelişmeler göstermiştir. İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kanalıyla bu sektör desteklenmektedir. İl genelinde 32.000 kovan arı, yıllık 1000 ton bal, 39 ton bal mumu üretilmektedir.

Ormanlık

İl sınırları içinde Gümüşhane ve Torul olmak üzere iki işletme Müdürlüğü kuruluşu vardır. Gümüşhane İşletme Müdürlüğü Merkez, Kelkit, Köse, Şiran ilçelerini kapsamaktadır. Torul Orman İşletme Müdürlüğü ise Torul ve Kürtün ilçelerini kapsamaktadır. Gümüşhane ilinde toplam 13.019 Ha. kuru ve 37424 Ha. bataklık olmak üzere toplam 172442 Ha. orman alanı mevcuttur. İl genel alanının % 28.8'i ormanlık olup, bunun % 9.7'si verimli orman niteliğindedir. Gümüşhane'de kuru ormanlarının çoğunu Sarı Çam kuru ormanları oluşturmakla beraber Göknaar ve Ladin kuru ormanları, Sarı Çam Göknaar, Sarı Çam – Göknaar - Ladin karışık kuru ormanları; ayrıca Kürtün ilçesinde Sarı Çam-Kayın-Ladin karışık kuru ormanları da mevcuttur. Baltalık ormanlarında Meşe, kızılgağaç, karaağaç, kuşburnu, ardıç, alıç, orman gülü ve yabani fındık bulunmaktadır.

Sanayi

Gümüşhane yöresinde orta ölçekli 19 adet imalata yönelik işletme mevcut olup toplam 578 kişi çalışmakta, Küçük Sanayi Sitelerinde 240, Kobi ve Küçük Aile İşletmelerinde 600 kişi istihdam edilmekte olup toplam 1418 kişidir. Gümüşhane'de en fazla istihdam sağlayan (180 kişi) finansman ve organizasyon sorunu olmayan tek işletme İncinur Tekstil olup, T-Shirt, pijama, eşofman vb.tekstil ürünleri üretmekte ve üretimini tamamını ihraç etmektedir. Merkezde kurulu bulunan Gümüşsu A.Ş. Kuşburnu, böğürtlen, alıç marmelatlarının yanında muhtelif meyve suları üretmektedir. 2003 yılı içerisinde Almanya'da faaliyet gösteren bir mağazalar zincirine ihracat işlemleri başlatılmış olup bunun yanında yöresel olarak üretilen pestil ve köme de bu mağazalarda pazarlanmaktadır. Gümüşhane merkez ve Kelkit'te un fabrikası, Kale'de kireç fabrikası, Kelkit'te kibrit fabrikası, Şiran'da süt ve gümüşboya fabrikası, Kürtün'de tabanca üreten silah fabrikası, Köse'de yem fabrikası ilin diğer sanayi kuruluşlarıdır.

Madenler

Gümüşhane ili madencilik yönünden oldukça zengindir. Altın,mermer,granit işletilmeyi beklemektedir. Özellikle altın madeninin çıkartılması konusundaki bürokratik iŐlemlerin azaltılması gerekmektedir.

MADENİN ADI	BULUNDUĞU YER VE MEVKİİ
Altın	Kırkpevli Yatağı/G.hane
Altın	Mostra Yatağı/G.hane
Altın	Hazine Mağara Yatağı/G.hane
Bakır-Kurşun-inko	Torul-Kstere Yatağı/G.hane
Bakır-Kurşun-inko-Altın	Süleymaniye Mah./G.hane
KireçtaŐı	Kale Nahiyesi/G.hane
Kil	Kale Nahiyesi/G.hane
Demir	Kopuz Yatağı-Torul/G.hane
Feldspat Yatağı	Merkez Gökdere/G.hane
GümüŐ	Merkez Süleymaniye/G.hane
GümüŐ	Merkez Kırkpevli/G.hane
Kaolen	Gümüşhane
Linyit	Kelkit-Şiran-Merkez/G.hane

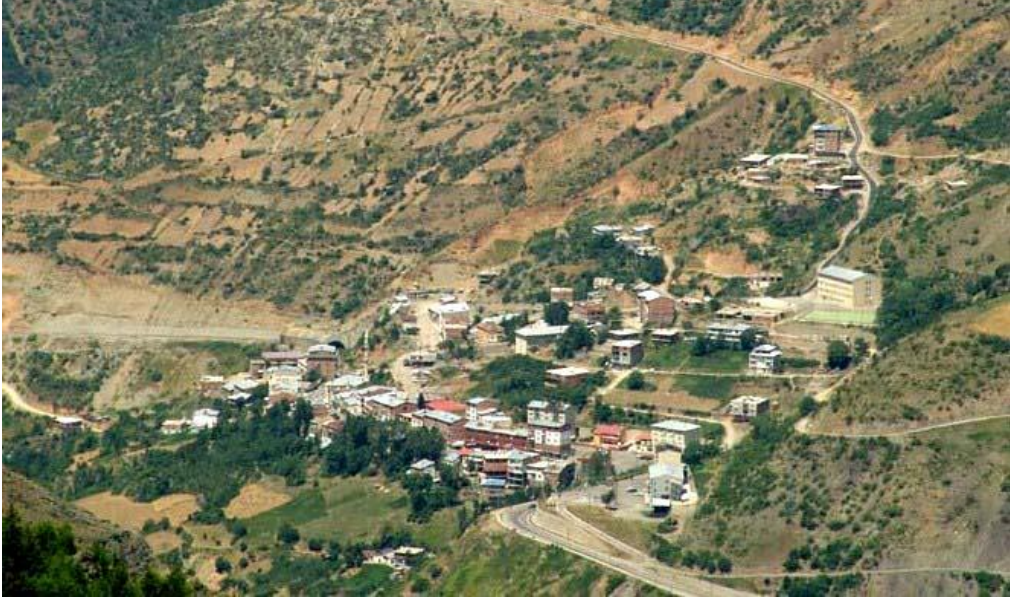
Bu yörede Gümüşhane dışındaki önemli yerleşmeler Torul ve Kürtün'dr.

TORUL

Gümüşhane'nin kuzeybatısında Harşit ayı vadisinde yer almış 4592 nüfuslu küçük bir kasaba olan Torul, geniş ve zengin ormanlara sahip olup ormanın ve hayvancılığın ilçenin ekonomik hayatında önemli yeri vardır. Buğday, arpa, elma, vişne, armut, fasulye başlıca tarım ürünleridir. Son yıllarda pestil ve kmeciliğin ilçede yaygınlaşması ile ilçeye bu yönde ekonomik bir girdi sağlanmaktadır. Herik cinsi koyun yetiŐtirciliĐi ve ahır besiciliği yapılan Torul'da arıcılık da önemli bir uĐraŐtır. Civarda bakır, prit, kurşun ve çinko yatakları bulunmaktadır. Torul ve civarı doğa ve kültür turizmi bakımından da oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Karaca Mağarası, Zigana Dağı, Limni Gölü, Yedi göller, Tarihi köprüler bunlardan bazılarıdır. Zigana tuneline Torul yakınında giriş yapılmaktadır.

KÜRTÜN

Harşit Çayı vadisinin doğu yamacında yer alan 3488 nüfuslu Kürtün, Torul'un kuzeybatısında bulunmaktadır. Trabzon-İran-Transit yolu buradan geçmektedir. Bu yol Türkiye'nin en işlek ve eski yollarından biridir. Yukarıdaki fotoğrafta Kürtün İlçe Merkezinden bir görünüm bulunmaktadır. Bu sahada fındık, elma, armut, kiraz, vişne, üzüm, kızılcık, kuşburnu, incir, ayva, böğürtlen çileği, mısır, fasulye, buğday, pancar ve patates yetiştirilmektedir. Yetiştirilen bu tarım ürünlerinden büyük kısmı satmak amaçlı değil, sadece yöre halkının kendi ihtiyaçlarını karşılamaları için yetiştirilir. Bu sahada halkın büyük bir çoğunluğu geçimini ormancılık, küçük çapta orman ürünlerini işleyen atolyeler, el sanatları (ipek halıcılık, zilcilik, çançılık, kantarcılık ve yayıkcılık) ile sağlamaktadır. Civar köylerde öncelikle küçük baş hayvancılık (koyun, keçi) ve büyük baş hayvancılık yapılmaktadır. Eskiden beri gelenek olan silah yapıcılığı evlerde değil, dahada modernize olsun diye bir silah fabrikası açılmıştır. Bu sayede silahı ile ünlü Kürtün İlçesi, bu ününü resmileştirmiştir. (KÜSSAN A.Ş). **Kürtün Barajı ve HES, Harşit Çayı üzerinde, Gümüşhane iline bağlı Kürtün ilçe merkezine 7 km. uzaklıkta, Özkürtün Beldesinde inşa edilmiştir. Gümüşhane-Torul- Tirebolu Devlet karayolu üzerinde bulunan baraj, Gümüşhane iline 48 km uzaklıkta bulunmaktadır.**

5. TRABZON YÖRESİ

Doğuda İyidere, batıda Harşit Çayı doğusundan geçen Trabzon-Giresun il sınırı arasında kalan ve güneyden Zigana Dağlarının zirve kısmını oluşturan Çakırgöl Dağı (3063m) ile Soğanlı Dağlarının zirve kısımları tarafından sınırlanan Trbzon Yöresinin sahil kuşağında yer alan en büyük yerleşme **215.000** nüfuslu Trabzon şehridir. M.Ö. VIII . yüzyılda Miletliler tarafından masayı andıran sekiler üzerine kurulmuş olması nedeniyle **Trapezus** adı verilmiştir. Şehir merkezi kuzeyden güneye doğru Boztepe'nin üzerine kadar düzgün olmayan teraslar halinde yükselir. Degirmendere, Kuzgundere (ya da Tabakhane) ve Zağnos dereleri güneyden kuzeye derin boğazlarla yerleşim alanını bölmüştür. Tabakhane ve Zağnos dereleri arasında kalan ve düzgün olmayan yüksek bir masa formundaki alan üzerinde, eski yerleşim kalıntıları bulunmaktadır. Şehrin kurulduğu alan Degirmendere'den Ayasofya Mahallesi'ne kadar uzanmakta iken bugün Pelitli ve Beşirli Mahallesi'ni de kapsamaktadır. İlk tarihi doku Kuzgundere ile İmaret dereleri arasında yer almaktadır.

Osmanlı hükümdarlarından Kanuni Sultan Süleyman Trabzon'da doğmuştur. Bizans İmparatoru Jüstinian VI. Asırda Trabzonu bir üs olarak kullanarak İrana sefer düzenlemiştir. Bu bakımdan Trabzon öteden beri İran'ın Karadeniz'e açılan kapısı olmuş, önemli bir liman kenti ve ticaret merkezi olma niteliğini korumuştur. Bugün Karadeniz Teknik Üniversitesi sayesinde önemli bir eğitim-kültür merkezi duruma gelen Trabzon, sahip olduğu hava alanıyla da dışarıya açılmış bulunmaktadır.

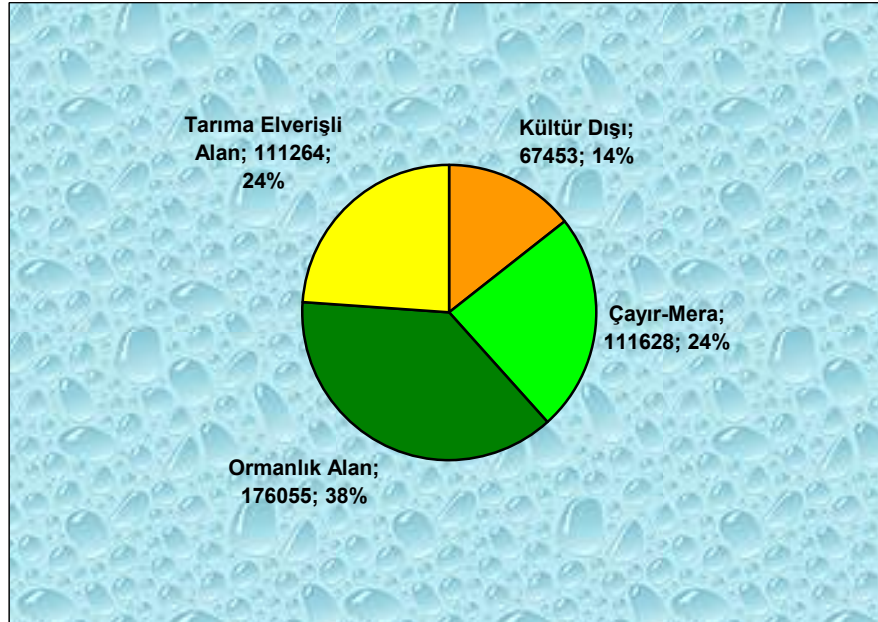
Trabzon yöresindeki engebeli arazi yapısı tarım alanlarını sınırlamıştır. Rize-Hopa yöresine göre kısmen yaz kuraklığı yaşanan Trabzon yöresinde çay alanlarında azalma görülür. Tarım alanlarında fındık, tütün, mısır, fasulye, patates ve çok az zeytin yetiştirilmektedir. Tarım arazisinin % 62,4'ünde bölgenin önemli geçim kaynağı fındık ve çay üretilmektedir. Hububat, mısır ve fasulye ekimine % 25,8, tütün ve patates üretimine % 8,4 ve sebze-yem bitkileri üretimine % 3,4'lük tarım arazisi ayrılmaktadır. Bir çiftçi ailesine düşen ortalama tarım arazisi 10,5 dekadır.

975.137 olan yöre nüfusunun 496.183'ü köylerde yaşamaktadır. Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanların sayısı ise 263.783'dür. Traktör ve benzeri araçların tarımsal faaliyetlerde kullanılması, arazi yapısı gereği olarak, pek mümkün değildir. Bu nedenle, tarımda emek yoğun bir üretim söz konusudur. Optimal ölçeklere sahip tarım işletmeleri yok denecek kadar azdır. Fındık, çay, tütün ve balık ürünlerinin dışında tarımsal üretim dahili ihtiyaçlar için yapılmaktadır. Yani Trabzon'da tarım kesiminde bir bakıma kapalı ev ekonomisi şartları geçerlidir.

Trabzon yöresinde tarımsal ürün olarak ilk aklı gelen fındıktır. Normal ürün döneminde gerçekleştirilen yıllık ürün miktarı 55 bin tondur. Bu miktar, Türkiye fındık üretiminin % 11'ini teşkil etmektedir. Fındık alanlarında alternatif ürün yetiştirme çalışmaları kapsamında 236 adet sera yapılmış ve üreticilere teslim edilmiştir. 2003 yılı fındık rekoltesi 42.170 bin ton iken, 2004 yılı fındık rekoltesi 14.586 tondur.

İkinci önemli tarımsal ürün olarak çay, ilin Araklı, Sürmene, Of, Hayrat, Vakfikebir ve Dernekpazarı ilçelerinde üretilmektedir. Bu yörelerde üretilen yıllık yaş çay miktarı 138 bin ton kadardır.

Trabzon'un merkez ilçe sınırları ile Akçaabat ilçesinin sahile yakın bazı köylerinde **tütün üretimi** de yapılmaktadır. Ancak bu ürüne olan talebin giderek azalması ve üretimindeki güçlükler nedeniyle üretim miktarı her yıl değişik miktarda olmaktadır (2001 yılında 2.015.000 kg., 2002 yılında 1.150.000 kg., 2003 yılında 1.100.000 kg. ve 2004 yılında 1.125.000 kg.'dir.)

Balıkçılık, Trabzon için önemli bir gelir kaynağı olmakla birlikte Karadeniz'in sürekli olarak kirletilmesi neticesinde, balık üretiminde hissedilir oranda bir düşme görülmüştür. Balık türlerinin en önemlisini teşkil eden hamsi üretiminde yıllar itibariyle dalgalanmalar yaşanmaktadır. Geçmiş yıllarda 50 bin tona kadar yükselmiş olan hamsi üretiminin bazı yıllar 1.000 tona kadar gerilediği görülmüştür. Trabzon'da halen 1.186 tekne sahibi balıkçılıkla işteğal etmektedir. Deniz balık avcılığına alternatif olarak iç sularda bugüne kadar 82 adet Alabalık İşletme Tesisi kurulmuş ve bugün itibarıyla 63 alabalık tesisi faaliyetini sürdürmektedir.

İlimizde hayvancılık daha çok süt ve süt mamulleri üretimine yönelik olarak yapılmaktadır. Daha çok büyükbaş hayvan beslenebilmektedir. Yıldan yıla yerli kara sığırdan melez ve saf inek tercihinine

doğru hızlı bir istek gözlenmektedir. Toplam büyükbaş hayvan sayısı 130.805, küçükbaş hayvan sayısı ise 94.459'dur.

SANAYİ

Trabzon İlinin ekonomik üretim sahaları olarak dokumacılık, balıkçılık, mobilyacılık, yorgancılık, kuyumculuk, bakircılık, kantarcılık gibi küçük sanatlar ile un-kepek-makarna, süt ürünleri, hazır giyim, mefruşat, ayakkabı, kereste, beton direk, lastik ve plastik ürünler, PVC boru, metal işlemeciliği, balık yağı, cam, çay, çimento, tıbbi malzeme (cerrahi iplik=katküt), ve fındık, tütün işleme sanayi gösterilebilir. Balıkyağı fabrikasında ilkel koşullarda yunus balıklarından üretilen yağın tamamı ihraç edilmektedir. İl hudutları içinde üretilen fındığın tamamı merkezdeki fındık fabrikasında kırılarak iç fındık haline getirilir. Makarna ve sabun fabrikası ilkel şartlarda çalıştığı için üretim maliyeti oldukça yükselmektedir.

Bağımsız Devletler Topluluğu piyasalarına en yakın yer konumundaki Trabzon'da, bu piyasaların ihtiyaçlarına yönelik üretim yapılması yolunda adımlar atılmaktadır. Kuruluşu tamamlanan Trabzon Organize Sanayi Bölgesi yanında, yeni sanayi bölgelerinin kurulması yolunda talepler bulunmaktadır.

Ekonomik etkinlikler içinde turizmin ağırlıklı bir yeri vardır. Daha önce çeşitli tarihsel mekanları ve Doğu Anadolu'ya geçiş noktası olması nedeniyle Batılı turistleri ağırlayan Trabzon, sınır kapılarının açılması ve BDT'nin oluşmasıyla yepyeni bir turizm hareketi; "bavul turizmi" ya da "ticaret turizmi" ile karşı karşıya kalmıştır.

TRABZON SERBEST BÖLGESİ

Trabzon Serbest Bölgesi 38.000 m² kamu arazisi üzerine Yap İşlet Devret modeline göre Serbest Bölgeler Kanunu'nun 2'inci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu'nun 06.04.1991 tarih ve 91/1693 sayılı kararı ile kurulmuş ve ilk ticari faaliyetine 03.07.1992 tarihinde başlamıştır. Trabzon Serbest Bölge Kurucu İşleticisi şirket (TRANSBAŞ) sermayesinin, % 4 hissesi Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğüne ait olup, % 96'sı yabancı sermayeye aittir. Serbest Bölgede 7'si yabancı 8'i yerli olmak üzere 15 firma ticari faaliyet yapmakta ve bu firmalarda toplam 60 kişi istihdam edilmektedir. Trabzon Serbest Bölgesi ilk ticari faaliyete başladığı günden bugüne kadar toplam 674 milyon Dolar ticaret hacmine ulaşmıştır. 2004 yılı sonu itibariyle ticaret hacmi de 15,316 milyon Dolar'dır. 2004 yılı Haziran ayı sonu itibariyle Trabzon Serbest Bölgesinde işlem gören ürünlerin % 16'sını tarım ürünleri (bitkisel ürünler), % 84'ünü de Sanayi ürünleri (İşlenmiş petrol ürünleri) almıştır. Trabzon Serbest Bölgesinden yapılan işlemlerden (Yurtdışından giriş ve Türkiye'ye çıkışlarda) % 0,5 oranında fon tahsil edilerek Türkiye ekonomisine büyük katkıda bulunmaktadır.

Kaplıca ve içmeleri:

Ayazma İçmesi ve Madensuyu: Akçaabat İlçesi sınırları içerisinde Karadag Yaylası'ndadır. Dünyada en az madeni bulunan, gazlı bir sudur. CO₂ gazı fazladır. Doğal bir sofradır. Mide rahatsızlıklarında şifa verir. Su sıcaklığı 6 derecedir. **Eksişu:** Trabzon yakınındadır. Sülfatlı, klorürlü, bikarbonat ve magnezyum bileşimlerinden oluşur. Serbest CO₂'de bulunduğu için içimi hoş bir sudur. Madensuyu olarak değerlendirilir. Mide ve bağırsak rahatsızlıklarına yararlı olup 14 derecedir. **Kisarna Madensuyu:** İl merkezine 7 km. uzaklıkta, Kisarna Köyü'ndedir. Bizans döneminden beri bilinmektedir. Ülkeimizin ünlü bir maden suyudur. CO₂ 'ce zengindir. Silis oranı da yüksektir. Bulduğu yer denizden 80 m. yüksektir. Su sıcaklığı 15 derecedir. Mide, sindirim yolları ve böbrek hastalıklarında çok faydalıdır. Kaynak çevresinde dinlenme tesisleri bulunur. Şişelenerek pazarlanır.

Doğal ve Tarihi Güzellikler

UZUNGÖL

Trabzon'a 99 Km. ve Çaykara ilçesine 19 Km. uzaklıkta, deniz seviyesinden 1090 m. Yükseklikte bulunan Uzungöl, dik yamaçları ve muhteşem orman örtüsü ile Alplerin güzelliğini geride bırakmaktadır. Vadinin ortasında bulunan ve yamaçlardan düşen kayaların Haldizen deresinin önünü kapatmasıyla oluşmuş göl "Uzungöl" olarak bilinir ve çevreye aynı ad verilmiştir. Özellikle yakınındaki "şerah" köyünün yöreye uygun tarzda yapılmış eski ahşap evler, doğanın güzelliğini tamamlar. Yerli ve yabancı turistlerin büyük ilgisini çeken Uzungöl, sahip olduğu turistik potansiyeli bakımından çok zengindir. Çevrede trekking, kuş gözlem, botanik amaçlı turların yanı sıra daha yükseklerdeki dağların arasındaki göllere veya yakınlarındaki Şekersu, Demirkapı, Yaylaönü gibi diğer yaylalara geziler düzenleme olanağı vardır. Yaban hayatı bakımından Uzungöl çevresindeki dağlarda ayı, kurt, yaban keçisi, tilki, Kafkas dağ horozu gibi hayvan türleri barınmaktadır. Trabzon'a 99 Km. ve Çaykara ilçesine 19 Km. uzaklıkta, deniz seviye-

sinden 1090 m. Yükseklikte bulunan Uzungöl, dik yamaçları ve muhteşem orman örtüsü ile Alplerin güzelliğini geride bırakmaktadır. Vadinin ortasında bulunan ve yamaçlardan düşen kayaların Haldizen deresinin nn kapatmasıyla oluşmuş gl "Uzungöl" olarak bilinir ve çevreye aynı ad verilmiştir. Özellikle yakınındaki "Şerah" köyünün yöreye uygun tarzda yapılmış eski ahşap evler, doğanın güzelliğini tamamlar. Yerli ve yabancı turistlerin büyük ilgisini çeken Uzungöl, sahip olduğu turistik potansiyeli bakımından çok zengindir. Çevrede trekking, kuş gözlem, botanik amaçlı turların yanı sıra daha yükseklerdeki dağların arasındaki gllere veya yakınlarındaki Şekersu, Demirkapı, Yaylan gibi diğer yaylalara geziler düzenleme olanağı vardır. Yaban hayatı bakımından Uzungöl çevresindeki dağlarda ayı, kurt, yaban keçisi, tilki, Kafkas dağ horozu gibi hayvan türleri barınmaktadır.

SERA GL

Akabat ilçesi Yıldızlı Belediyesi sınırları içerisinde, denize 2 km. mesafededir.1950 yılında meydana gelen bir toprak kayması sonucunda oluşmuştur.

SUMELA MANASTIRI

Maçka İlçesi Altındere Köyü sınırları içinde sarp bir tepenin orta kesimindeki mağara etrafında kurulmuştur. İlk oluŐumu 4.yüzyıla kadar indirilirse de, bugün ayakta olan kalıntılar en erken 13-14.yüzyıllara aittir.

Vadiden görülen dıŐtaki balkonlu kısım ise Osmanlı Döneminde, 19.yüzyıl ortalarında özellikle iç mekânlarda Türk mimarisi esas alınarak yapılmıştır. Manastır topluluğunu; ana kaya kilisesi (mağara), iki Őapel, ayazma, hizmet birimleri, keşiş ve ğrenci odaları ile misafirhane oluşturur. Ayrıca manastıra vadideki dereden su getiren kemerler dıŐta görülebilir. Kaya kilisesi ve ona bağlı Őapelin i ve dış duvarları İncil'den alınan konuların iŐlendiđi fresklerle kaplıdır. Doğal konumu ve kültürel zenginliği ile dünyaca ünlü olan manastır, 1923 yılında boŐaltılmıŐtır. Daha sonra geçirdiği yangın, doğa koŐulları ve çeşitli yağmalar sonucu kısa sürede harabe halini almıştır.1972 yılında ren yeri olarak ziyarete açılan yapıda Kültür Bakanlığınca başlatılan geniş programlı

restorasyon çalışması devam etmektedir.

AYASOFYA MÜZESİ

İstanbul'un Latinler tarafından işgal edilmesinden sonra kaçan ve Trabzon'da 1204 yılında yeni bir devlet kuran Komnenos ailesinden Kral I.Manuel (1238-1263) tarafından 1250-1260 yılları arasında

yaptırılan ve bir manastır kilisesi olan Ayasofya adı "Kutsal Bilgelik" anlamına gelir. Geç Bizans Kiliselerinin en güzel örneklerinden biri olan yapı, kare-haç planlı olup, yüksek bir kubbeye sahiptir. Kuzey, batı ve güneyinde revaklı üç girişi bulunmaktadır. Yapı ana kubbenin üzerine değişik tonozlarla örtülmüş ve çatıya farklı yükseltiler verilerek kiremitle örtülmüştür. Bölgenin 1461 yılında Osmanlılar tarafından fethedilmesine kadar geçen dönemde önemli bir kilise olan

Ayasofya, bu tarihten sonra da önemini koruyarak faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak 1670 yılında görülen ihtiyaç üzerine camiye çevrilmiş ve 1864 yılında da restore edilmiştir. I.Dünya Savaşı yıllarında Ruslar tarafından işgal edilen Ayasofya, askeri karargah, hastane, depo ve savaştan sonra yine cami olarak kullanılmıştır. 1958-1962 yılları arasında Edinburg Üniversitesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü işbirliği ile restore edilerek, 1964 yılında müzeye çevrilmiştir.

TRABZON YÖRESİNDEKİ ÖNEMLİ YERLEŞMELER VE ÖZELLİKLERİ

Trabzon yöresindeki önemli yerleşmeleri Karadeniz kıyısında ve iç kısımda olmak üzere doğudan-batıya doğru şu şekilde sıralamak mümkündür.

Karadeniz kıyısındaki yerleşmeler (doğudan-batıya doğru): Of, Sürmene, Araklı, Arsin, Yomra, TRABZON, Akçaabat, Çarşıbaşı, Vakıfkebir, Beşikdüzü.

İç kısımdaki yerleşmeler (doğudan-batıya doğru): Hayrat, Dernekpazarı, Çaykara, Köprübaşı, Maçka, Düzköy, Tonya, Şalpazarı.

KARADENİZ KIYISINDAKİ YERLEŞMELER:

OF

Trabzon'a 52 km mesafededir. Of, doğuda Rize, batıda Sürmene, güneyde Çaykara'ya komşu olup, kuzeyinde Karadeniz bulunur. İlçede Osmanlı döneminde bir kütüphane bulunmaktaydı. Gümüşhaneli Hacı Ahmed tarafından "Hacı Ahmed Kütüphanesi" adı altında (1282 H.) tarihinde kurulmuş olup, 8000 adet kitabı vardır. İklim itibarıyla çay yetiştirmeye müsait olan Of'un fındık bahçeleri sökülerek yerlerine çay fideleri dikilmiştir. Of halkının temel geçim kaynağı durumunda bulunan çay, merkezde ve nahiyelerinde bulunan birçok çay fabrikası tarafından işlenmektedir. Diğer yörelerde olduğu gibi, Of sahilleri de doğal plaj görünümündedir. 1990 nüfus sayımına göre merkez nüfusu 14.884'tür.

SÜRMENE

Sürmene ilçesi, doğuda, Of, batıda Araklı, güneyde Gümüşhane'ye komşu olup kuzeyi Karadeniz ile çevrilidir. Tarihi geçmiş M.Ö. V. yy. kadar uzanmaktadır. 1854 yılında ilçe durumuna getirildiği salnamelerden anlaşılmaktadır.

Denizi, tabiatın yeşillikleriyle kucaklaşan Sürmene halkı geçimini tarım, hayvancılık, balıkçılık ile; ağaç ve metal aletler yapımından sağlar. Tarım ürünü olarak çay başta gelir. İlçede bu çayı işleyecek çay fabrikası vardır. Köylerde büyük baş hayvan besiciliği yapılmakta olup, sahil boyunda balıkçılık

nemli bir gelir kaynağıdır. 6 km doğusundaki Yeniay'da 800 - 900 tonluk büyük deniz motorları yanısıra küçük tonajlı feribot dahi yapılabilmektedir. Ayrıca el tezgahlarında bıçak, kaŐık, keser, kazma vb. bir çok alet yapılmaktadır. Bunların içinde en ilgi çekici olan Sürmene bıağıdır. Trabzon'a 39 km uzaklıkta bulunan Sürmene'de eski Osmanlı mimarisinin tipik rneği olan ahşap yapılara sık sık rastlanmaktadır.

ARAKLI

Trabzon'un 33 km doğusunda olup, 372 km² lik bir arazi üzerinde kurulan bir kıyı ilçesidir. Araklı geniş bir düzlüğün içine kurulmuş olduğu için kentleŐmeye son derece elverişlidir. Düzgün sahilleri doğal plaj durumundadır. İlçede ay üretimi önemli bir yer tuttuğu için çay fabrikası da mevcuttur. Tabiat güzellikleri yanında fındık ve çay bahçeleri ile ünlüdür. Sahilleri tabii plaj halinde olup, kamping için müsait yerler vardır. İlçenin güneyini ladin ve kayın ağaçlarının meydana getirdiği bir ormanlık kaplar. Burada kurt, akal, tilki gibi hayvanlar bulunur. Doğal liman, rüzgarlı havalarda balıkçı teknelerinin sğınma yeridir. İlçeye bağlı YeŐilyurt Beldesi sınırları içerisinde bulunan YılantaŐ Yaylası, yayla turizmi açısından önemli bir yer tutmaktadır.

ARSİN

Yomra ilçesine bağlı bir bucak iken 04.04.1959 tarihinde ilçe haline getirilmiştir. Trabzon'a 21 km uzaklıkta bulunan ilçe arazisinin verimli olduğu söylenebilir. Özellikle ilçe merkezinin kurulduğu alan yerleŐmeye son derece elverişlidir. Halk geçimini genellikle tarım ve hayvancılıkla sağlar. Bunun yanında ilçede fındık üretimi de önemli bir yer tutar.162 km² araziye sahip bulunan Arsin'in doğal güzelliği ve sahilleri meşhurdur. İlçe merkezinin nüfusu 6784'tür. Batı ve doğu sahillerinde kamping için uygun yerler vardır.

YOMRA

Doğusunda Arsin, batısında Maçka ve Merkez ilçeleri, güneyinde Gümüşhane ile çevrili olan Yomra ilçesinin kuzeyinde Karadeniz bulunmaktadır. Trabzon'a uzaklığı 14 km olan Yomra'nın yüzölçümü 207 km², toplam nüfusu 30.727 dir. 1953 yılında belediye olan Yomra,1957 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla ilçe durumuna getirilmiştir. Sosyo- ekonomik açıdan oldukça gelişme gösteren Yomra, aynı zamanda bir sanayi yöresi durumundadır.

TRABZON (Bilgisi başlangıçta verilmiştir)

AKÇAABAT

Akçaabat, Trabzon'un 13 km. batısında, deniz kenarında ve deniz seviyesinden 10 metre yüksekte kurulmuş Şirin bir ilçedir. Eski adı Pulathane'dir. Batısında Çarşıbaşı, güneyinde Düzköy ve Maçka ile çevrili bulunan ve Düzköy ilçesi ana yolu olan Söğütlü vadisini bünyesinde barındıran Akçaabat, yörede bulunan yaylaların geçiş noktasındadır. Akçaabat Limanı, tarih boyunca bu yöreye gelen deniz taŐıtlarının en güvenilir barınağı olmuştur. Akçaabat, bir liman kenti olmanın yanı sıra tarihin akışı içinde **tütünü, tereyağı, zeytinlikleri, balıkçılığı, Salı günleri kurulan açık pazarı, son yıllarda nlenen köftesi** ile Doğu Karadeniz'in kıyı kentleri arasındaki özel konumunu korudu. Karadeniz Bölgesi'nde yer almasına ve coğrafı olarak bu bölgenin özelliklerini taŐımasına rağmen iklim olarak Akdeniz iklimi özelliklerini taşıyan ilçenin yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılıktır. Bu iklim özelliğinden dolayı Akçaabat'ta **zeytin ve narenciye** yetiŐir.

Akçaabat köftesi

Nüfus, özellikle sahil kesiminde yoğunlaşmıştır. İlçe, hayvancılık alanında gelişmiş olup, hayvansal ürünleri işleyen sanayi tesisleri vardır. **Akçaabat, köftesi ile Türkiye’de ün salmıştır.** 1930 yıllarında Akçaabat’lı lokantacılarının ortaklaşa yaptıkları, etlerin (Öküz ve Dana) bir araya getirilerek bir arada çekilen kıyma birbirlerine bağlanabilmesi için belirli ölçüde ekme ve az miktarda sarımsak karışımı ile kendilerinin yemesi için yaptıkları köfteden çok büyük bir damak zevki yakalamışlardır. Bu damak zevkini artık lokantalarda kömürlü, ızgaralı ocaklarda pişirilmek kaydıyla öncelikle bölgeye tanıtımı yapılmıştır ve o tarihten günümüze kadar tüm dünyaya tanıtımı sağlanmış olup Akçaabat Belediyesi tarafından her yıl Ağustos ayında belirli gününde Festival olarak tanıtım için gerekli şenlik ve şölenler sürdürülmektedir.

Bu yörede hayvancılıkla uğraşan insanların yetiştirmiş olduğu Dana ve Öküz'ler (1 veya 2 yaş grubunda olmak kaydıyla) yetiştirici köylüler tarafından sabahları yemleri verilirken yemlerine katılan tuz ve yörenin otlarının bu hayvanların üzerindeki etlerine vermiş olduğu tad ile köfteye ayrı bir damak lezzeti vermektedir. Akçaabat bölgesinin dışındaki illerden gelen hayvanların etinden bu lezzetin yakalanması mümkün değildir.

Bir Dana veya Öküz'ün ön kol etleri, bir miktar kaburga eti (döş), işkembe yağı ve böbrek yağı gerekli temizlik ve ayrışmalar yapıldıktan sonra karışım harmanlanarak kıyma makinasının normal kafesli olmak kaydıyla makine başında kıyma geçilir. Yapılacak kıyımın miktarına göre belirli miktarda sarımsakla çekime başlanır. Sarımsakla çekime başlarken belirli gramajda ekme katılır. Bu katılan ekme etin zerreciklerinin birbirine yapışmasını ve kaynaşmasını sağlar. Fazla veya az katılan ekme köftenin damak tadını bozar. Belirli gramajda katılması uygun görülür. Çekim olayı bittikten sonra çekilen kıyma makine önünde harmanlanarak ve tuzu atılarak yoğrulmaya başlanır. Bu yoğurma esnasında fazla veya az yoğrulma sağlıklı olmayabilir, normal kıvamı verildikten sonra rulolar haline getirilir ve normal gramajlarda kesime başlanır. Kesilen köfteler avuç içerisinde yuvarlanarak bastırılmış olarak düzgün bir şekilde tepsi- lere dizilir. İki veya üç sıra olan tepsiler dinlendirilmek üzere soğuk hava depolarına yerleştirilir. Dinlendirildikten sonra pişirmeye hazır bir konuma gelmiştir.

Akçaabat Köftesi'nin bir özelliği de pişirilme yerinin standartlara uygun olmasıdır. Bu standartlar belirli ölçülerde ocaklar olup bu ocakların yanabilmesi için odun kömürü kullanılmaktadır. Ocak yanmaya başladıktan sonra hazır olan köftelerin ızgaraya sıralanabilmesi için önce ızgara tel fırçası ile silinir belirli bir miktar böbrek yağı ile silinir ve belirli sıralarda köfte ızgaraya serilmeye başlanır. Serilen köftelerin takip edilmesi kaydıyla çevrilerek pişirilme olayı gerçekleştirilir, ve servise hazır vaziyete getirilir.

Piyaz: Dz taze marul önce seçilip yıkandıktan sonra bir süzgeç içerisinde sızması beklenir.Sızması bittikten sonra belirli bir miktar avuç içine alınarak keskin bir marul bıaı ile kıyımı yapılır.Kıyılan marul tabaa serilir, bir gün önceden haŐlanıp bekletilmeye alınan Kelkit fasulyesi üzerine serpilir.Aynı Şekilde kıyılmış halde kuru soğan katılarak harman edilmiş vazyette tabaa konulur. Zeytinyağı ve limonu eklenerek servise hazır vaziyete getirilir.

Ayran:Akçaabat Kftesinin yanından ayrılmaz ieei ayranın yapılıŐı, Yourdu derin bir kaba koyarak çatalla veya el mikseri ile ırpıttıktan sonra üzerine iyice karıŐıncaya kadar azar azar süt eklenir, soğuk suyu ve tuzu karıŐtırdıktan sonra soğuk olarak servis yapılır.

KızarmıŐ Biber ve Domates : KızarmıŐ Biber ve Domates ile Akçaabat Köftesi'nin lezzeti bir başka damak tadı oluŐturuyor.Bu iki malzemenin köfte yanında yenilmesi mutlak sretiler tercih edilir.

Yöresel EkmekTrabzon yöresine özgü kocaman, taze, sıcakık, mis gibi Vakfikebir ekmeği ile Akçaabat Köftesi'nin tadı bir başka olur.Köftenin vazgeçilmez yan yiyeceklerinden biridir
*****AFİYET OLSUN*****

Akçaabat'ın kıyıları tabii birer plaj niteliğinde olup, kamp kurmaya uygun yerler vardır. Özellikle Mersin Köyü ve Akçakale Kamping ve plaj için de elverişlidir. Kıyı boyunca uzanan tütün ve zeytin bahçeleri ilçenin doğal görünümüne renk katar. İlçenin bir diğer turistik varlığı da **Sera Gölü**'dr. **Sera Gölü**, Akçaabat merkezinden 5 km. uzaklıkta bulunan Sera Gölü'nün genişliği 150-200 metre, uzunluğu ise yaklaşık 4 km.dir. 1950 yılında oluşan ve bir set gl olan Sera Gölü : Trabzon'dan ilçeye giriŐte Derecik adını alan yerde bulunan ve Akçaabat'ın doğal güzelliği ile bilinen turizm yerlerinden biridir. Trabzon ile Akçaabat arasında denize dökülen Sera deresi vadisinin sahile 3 km mesafede 1950 yılında meydana gelen bir yer kayması sonucu kapanmasıyla oluşmuştur. Gl ve çevresinin görünmeye değer tipik bir grnŐ vardır. Akçaabat Trabzon'un en çok nüfusa sahip olan ilçesidir. Merkez nüfusu 50.290 kişidir.

Sera Gölü

ÇARŞIBAŞI

Vakfikebir'e bağlı bir bucak merkezi iken yakın geçmişte ilçe haline getirilmiştir. 1990 sayımına göre merkezde 6073, toplam 19.324 nüfusa sahiptir. Trabzon'a 36 km mesafede bir sahil ilçesidir.

VAKFIKEBİR

Vakfikebir 1461 yılında Osmanlı devleti topraklarına katılmıştır.xix. y.y sonlarında Trabzon vilayetinin Merkez sancağına bağlı bir kaza olarak yönetilen VAKFIKEBİR , 20 temmuz 1916 da uğradığı Rus işgalinden , 14 Şubat 1918'de kurtulmuştur.İlçenin kuzey kıyısında yer alan Vakfikebir kenti Osmanlı Devleti yönetimine girmeden önce, küçük bir balıkçı köyüydü. Bir fırtına sırasında YAVUZ SULTAN SELİM'in annesi GÜLBAHAR HATUN Allah'ım ilk karaya bastığım yeri VAKF edeceğim demiştir fırtına dindikten sonra ilk olarak Vakfikebir'e ayak basan GÜLBAHAR HATUN o zaman adı fol pazarı olan ilçemize VAKF İSMİNİ vermiştir. Vakfikebir Fol pazarı Büyük Liman adıyla anılmıştır.Vakfikebir Belediyesi 1894 yılında kurulmuştur. 1990 yılı nüfus sayımına göre 21.078 merkez ve 38.936 toplam nüfusa sahip olup, Trabzon'a 45 km mesafededir. Büyük Liman diye de anılan ilçede halkın başlıca geçim kaynağını fındık, tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır olup, **tereyağı ve büyük somun ekmeği ile Türkiye'de meşhurdur**. Son yıllarda ilçede turizm yatırımlarına ağırlık verilmekte olup, çeşitli turistik tesisler yapılmaktadır. Sosyo - ekonomik açıdan oldukça gelişmiş olan ilçe, civarının ticari merkezi durumundadır. Vakfikebir, Trabzon - Samsun asfaltı üzerinde ve Trabzon'a 45 km mesafede olup, kıyı şeridinde uzanan doğal plajlar ve bir ormanı andıran fındık bahçeleri ile güzel bir görünüm meydana getirir.

BEŞİKDÜZÜ

1987 yılına kadar Vakfikebir ilçesinin bucağı durumunda olan Beşikdüzü, 04.07.1987 tarihinde çıkarılan bir kanunla ilçe olarak kabul edilmiştir. Trabzon'a 50 km uzaklıkta bulunan Beşikdüzü ilçesi sahil şeridi üzerinde olup sosyo - kültürel açıdan oldukça gelişmiştir. Bu gelişmede hiç kuşkusuz halen **Öğretmen Lisesi** olarak hizmet veren **Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nün** payı büyüktür. Bu gelişmelere paralel olarak ilçede turizm yatırımlarına da ağırlık verilmiştir. Halk geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. İlçede fındık üretimi de önemli bir yer tutar. Denizi ve doğal güzelliği yerli ve yabancı herkesin ilgisini çekmektedir.

İÇ KISIMDAKİ YERLEŞMELER

HAYRAT

Trabzon'a 67 km uzaklıkta olan Hayrat, Of ilçesine bağlı bucak merkezi iken yakın tarihte ilçe olmuştur.1990 sayımına göre merkez nüfusu 4173, toplam nüfusu 20.453'tür.

DERNEKPAZARI

Çaykara ilçesine bağlı bucak merkezi iken yakın tarihte ilçe olmuştur. 1990 sayımına göre merkez nüfusu 2651, toplam nüfusu 7549 olup, Trabzon'a 79 km mesafededir.

ÇAYKARA

Trabzon'un güney doğusunda, 76 km mesafede bulunan Çaykara bir dağ yerleşmesi olup denizden yüksekliği 280 metredir. İlçenin köyleri ile birlikte nüfusu 21.674'tür. (1990 nüfus sayımına göre) 1925 yılında Kadahor adıyla Of a bağlı bir bucak iken 11.06.1949'da ilçe olmuştur. Çaykara'nın Soğanlı dağları kışın kar yüzünden geçit vermez. İlçe merkezinden 25 km güneydoğuda, Llungöl bucağının hemen yanında eski devirlerde toprak kayması sonucu meydana gelmiş olan ve aynı adı taşıyan göl "Uzungöl" bulunur. Civar tepeler göl kıyısından itibaren çam ağaçları ile kaplı olup, gölde alabalık bulunur. Yüksek zirvelerin çoğu yayla olup, dağ çiçekleri ve pınarlar dikkat çeker. Bu yaylalardan en tanınmış, Sultan Murat yaylasıdır. Burada I. Dünya Savaşı sırasında kazılmış siperler ve şehitlerin mezarları vardır.

KÖPRÜBAŞI

Sürmene'ye bağlı bucak iken yakın geçmişte ilçe olmuştur. 1990 nüfus sayımına göre merkez nüfusu 4285, toplam nüfusu 14.339'dur. Trabzon'a 52 km mesafededir.

MAÇKA

Maçka, Trabzon - Gümüşhane karayolu üzerinde ve Trabzon'a 29 km uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 365 metre olan ilçenin yüzölçümü 1000 km²'dir. 1990 nüfus sayımına göre ilçe nüfusu ise 7.000 kişidir. Çam ormanlarının süslediği vadilerin ortasındaki bir dere yatağına kurulmuş olan ilçe merkezi, doğal güzellikler bakımından Trabzon'un en şirin yerlerindedir. İlçenin 17 km kadar güneyindeki Meryemana Manastırı (Sumela) Trabzon ili ve Maçka ilçesinin turizm gelirleri bakımından önem arz etmektedir. Tamamıyla yüksek dağlardan oluşan Maçka arazisi 2000 metreye kadar ormanlarla, daha yükseklerde ise otlaklar ve dağ bitkileri ile kaplıdır. Yayla denilen bu yüksek yerler manzarası, temiz havası ve kaynak suları ile doğal güzellikler yönünden eşsizdir. **Meşhur Zigana geçiti de buradadır.**

Ünlü ve Trabzon ilinin turizm potansiyeli en yüksek yörelerinden biri olan Şolma Yaylası, Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. Turizm bakımından Doğu Karadeniz'in ve Trabzon'un en önemli ilçelerinden olan Maçka'da birçok tarihi eser bulunuyor. Dünyaca ünlü Sümela Manastırı'nın da bulunduğu ilçede, Vazelon ve Kuştuş manastırları da büyük ilgi görüyor. Turizm bakımından Doğu Karadeniz'in ve Trabzon'un en önemli ilçelerinden olan Maçka, sınırları içerisinde yer alan tarihi eserlerle adeta tarihe ev sahipliği yapıyor. Trabzon-Gümüşhane karayolu üzerinde bulunan Maçka, denizden 365 metre yükseklikte bulunuyor. Çam ormanlarının süslediği vadilerin bir dere yatağına kurulmuş olan ilçe, doğal güzellikler bakımından Trabzon'un en güzel ilçeleri arasında yer alıyor. Tamamıyla yüksek ormanlardan oluşan Maçka'nın sınırları, 2000 metreye kadar ormanlarla, daha yükseklerde ise yaylalar ve değlara kadar oluşuyor.

Tu-
mından

rizm bakı-
Doğu Ka-

radeniz'in ve Trabzon'un en önemli ilçelerinden olan Maçka'da birçok tarihi eser bulunuyor. İlçede bulunan tarihi eserler ise şunlar:

-Sümela Manastırı: İlk olarak 4. Yüzyıl'da Atinalı iki keşiş tarafından mevcut bir mağarayı genişleterek yapılan kilise, 6. ve 13.yüzyıllarda da genişletilmiştir. Meryem Ana'ya ithaf edilen manastır ismini Latince'deki "Panaghia Tou Menas" dan (Karadağın Bakiresi) almaktadır. 1461 yılında bölgenin Osmanlı egemenliğine girmesinden sonra da faaliyetlerine devam etmiştir. Su kemerleri, kilise ayazma, mutfak, öğrenci odaları, kütüphane, erzak depoları ve mahzenler bulunan manastırdaki fresklerin bir bölümü tahrip edilmiştir. Trabzona 47 kilometre, Maçka'ya 17 kilometre uzaklıkta Altındere Milli Parkı içinde bulunan manastıra, yaz aylarında turizm acentalarının tarafından günü birlik turlar düzenlenmektedir. **-Vazelon Manastırı:** Maçka'ya 8 kilometre uzaklıkta Gümüşhane karayolu üzerinde çam ormanları arasında yer almaktadır. Manastırın ilk kurucusu ve yapım tarihi bilinmemektedir. bununla birlikte bazı araştırmacılar MS 270 ve MS 317 tarihleri arasında kurulduğunu belirtiyorlar. Günümüze oldukça büyük değişikliklerle gelebilen manastır, imparator Justinianus onartmıştır. Bugünkü görünümünde manastırın sağır duvarlı birinci katına batısına merdivenle çıkılmakta ve buradan da küçük bir hole ulaşılmaktadır. Bu girişin iki yanındaki koridorlar ve çevresinde üçerden altı oda yer almaktadır. Son derece harap ve perişan durumdaki manastırda yalnızca yapı kalıntıları vardır. Manastır 1923 yılında terk edilmiştir. Vadi

boyunca akan ırmakta kültür balıkçılığı manastıra yakın bir alanda yetiştirilmektedir. Manastıra günü birlik turlar acentalar tarafından düzenlenmektedir. **-Kuştu Manastırı:** Maçka'nın Esiroğlu Beldesi Kuştu Köyü'nde bulunan manastır, vadiye hakim bir tepe üzerinde kurulmuştur. Diğer manastırlar kadar önemli olmamakla birlikte gelen yabancı turistlerin büyük ilgisini çekiyor. İlçenin Şolma Yaylası; merkeze 22 km. uzaklıkta çam ormanları ile çevrilmiş, soğuk suyu düz çimenleri ve çeşitli kokulu çiçekleri ile görülmeye değer bir yayla konumundadır.

Maçka ilçesinde turistik değerlere sahip görülmeye değer birçok yayla vardır. Bunlardan bazıları; Kiraz Yaylası, Lapazan Yaylası, Gulindağı Yaylası, Maura Yaylası ve Lişer Yaylalarıdır. Lişer Yaylası her yıl 7 Temmuz günü çevre yaylalar ve köylerden gelen insanlar ile "Soğuksu Şenlikleri"ni kutlamaktadır. Maçka İlçesi'nde turistik değerlere sahip görülmeye değer bir çok yayla da bulunurken, yaylalar arasında en önemlileri ise Kiraz, Lapazan, Gulindağı, Maura ve Lişer yaylaları yer alıyor.

20 Şubat 2002 Çarşamba

Talim Terbiye 'buluşturmadı'

Coğrafyanın piri Prof. Erinç'in kitabındaki "Maçka'da buluşalım" türküsü örneği, 'fuhuşa teşvik' olarak değerlendirildi....

Prof.Dr.Sırrı ERİNÇ

24.01.1918- 06.02. 2002

(Büyük coğrafyacı, Rumelili göçmen bir ailenin çocuğu olarak **24 Ocak 1918'de İzmit'te** doğmuştu. Birinci Dünya Savaşı'nın acılarının sarılmaya başlamasıyla beraber aile İstanbul'a geldi ve Sırrı Bey İstanbul Erkek Lisesi'ni parlak bir öğrenci olarak bitirdi. Daha lise çağlarında doğa bilimlerine, fakat özellikle Jeoloji ve fiziki coğrafyaya merak sarmıştı. Lisedeki coğrafya öğretmeni kendisini İstanbul Üniversitesi'ne götürerek daha sonra Türkiye Coğrafyası

alanında şöhret yapacak olan Prof. Dr. Besim Darkot'a ve Türkiye'de jeolojinin kurulmasında büyük emeği geçen Ord. Prof. Hamit Nafiz Pamir'e takdim etti. Erinç parlak geleceğine ilk adımı atmıştı. Sırrı Erinç, birkaç yıl önce yapılan bir ameliyat hatasının ardından giderek kötüleşen sağlığının **6 Şubat 2002** Cuma akşamı tamamen iflasi sonucu **84 yaşında** ebediyete intikal etmiştir.)

ÖNAY YILMAZ İstanbul

O yıllarca yazdığı kitaplarla bizlere coğrafyayı öğretti. İlkokuldan başlayıp lise sonuna kadar coğrafyayı onunla tanıdık, sevdik ve öğrendik. Ama şimdi o hayatta yok...

Bilime ilgisizliğe ve vurdumduymazlığa isyan ederek 8 Şubat'ta sessizce bu dünyadan ayrılan Prof. Dr. Sırrı Erinç, ölümünden bir süre önce duygu ve düşüncelerini Milliyet'le paylaştı. "Türkiye'ye coğrafyayı öğreten adam" olarak bilinen ve 1940'dan beri okullarda okutulan coğrafya kitabının yazarı Erinç, önce son depreme isyan etti, yazdığı kitaplarda sürekli depremin yolunun eğitim olduğunu vurguladığını hatırlattı.

Ama Prof. Erinç'in ölmeden önce son bir isyanı vardı ki, tam 'yurdum yetkililerinin ilginç! bakış açısını' olduğu gibi yansıtıyordu.

Prof. Erinç, iklimi anlatmak için son yazdığı coğrafya kitabına, örnek olsun diye **"Sen yağmur ol ben bulut Maçka'da buluşalım"** adlı ünlü Trabzon türküsünü koydu.

BulaŐmaya teşvik!

Ancak türkünün kitaba alınmasını, Talim Terbiye Kurulu yasakladı. Erinç, lmeden önce son dersini de, Türkiye'nin gençlerini geleceğe hazırlayan yetkililerin 'bakış açısına' Şöyle veriyordu: "Trabzon kıyıda, Maçka'da yukarıdadır. Hava kütlesi geldiği zaman yukarı çıkınca soğur. Soğumanın neticesinde yoęunlaŐma olur. Bu rneği bu sebeple verdim ama kitaptan bu kısmı çıkarmıŐlar. Gerekçesi ise çok komik. Verdiğim bu örnekle, kızlı erkekli gençleri 'buluŐmaya!!' teşvik ediyormuŐum."

Divane AÇık Gibi

(Trabzon-Hasan Tunç-Cemile Cevher)

**Divane AÇık Gibi De
Dolanırım Yollarda
Kız Senin Sebebune
Kaldım İstanbullarda**

**Baban Beni Babamdanda
Bir Kerecik İstesin
Allahın Emri İle
Gelinim Olsun Desin,**

**Al Őalım Yeşil Őalım Da
Dünyayı DolaŐalım
Sen Yağmur Ol Ben Bulut
Maçka'da Buluşalım**

DÜZKÖY

Akçaabat'a bağlı bucak merkezi iken yakın tarihte ilçe olmuştur. 1990 sayımına göre merkez nüfusu 4691, toplam nüfus 20.775'dir.

Trabzon'a 40 km uzaklıkta bulunan ilçede yayla turizmi n plandadır. Ayrıca ilçeye bağlı alky Beldesinde bulunan mağara fazla tanınmamasına rağmen son zamanlarda yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

TONYA

Vakfikebir ilçesine bağlı bir bucak iken 1955 yılında ilçe haline getirilmiştir. Denizden yksekligi 700 metre ve denize uzakligi 23 km'dir. Yzlm 265 km², nüfusu 11.032'dir. Sahilden oldukça içeride bulunması dolayısıyla ilçenin iklimi sahile nazaran serttir. Özellikle kiŐ aylarında yağan kar, toprak üzerinde uzun bir müddet kalır.

Vakfikebir'e 23 km mesafede bulunan Tonya'nın Trabzon'a uzakligi ise 68 km'dir. Tonya, yeŐiliklerle, ormanla kaplı bir ilçedir. Tabiat güzelliklerine sahip Şirin ilçe olan Tonya'nın köyleri tab yayla durumunda olduklarından yazın ilçe dışından gelen insanlarla dolup taŐar. Bunlardan zellikle Erikbeli yaylaları doğa güzelliği yönünden özellik taşırlar. Turizm potansiyeli yükse bu yaylalar, Turizm Bakanligı'nca "Turizm Merkezi" ilan edilmiştir.

ŞALPAZARI

Şalpazarı Vakfikebir ilçesine bağlı bucak durumun da iken 04.07.1987 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla ilçe haline getirilmiştir. Trabzon'a 65 km uzaklıkta bulunan Şalpazarı ilçesinin sosyal yapısına baktığımızda kültürel Őive özellikleriyle, giyim kuŐamlarıyla ayrı bir özellik arzettiği görülür. Şalpazarı halkı geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Arazisinin dağlık ve verimsiz olması nedeniyle eğitim - öğretime büyük önem verilmektedir. Nüfusun büyük bölümü geçimlerini temin etmek maksadıyla yurt içi ve yurt dışında gurbette bulunmaktadır. 1990 sayımına göre merkez nüfusu 5772, toplam nüfusu 21.459'dur.

6. GİRESUN YÖRESİ

Bu yörenin sınırlarını, doğuda, Harşit Çayı doğusundan geçen **Trabzon-Giresun il sınırı**, batıda Melet Çayı doğusundan geçen **Giresun-Ordu il sınırı** ve güneyden **Giresun Dağları** (Karagöl 3095m, Sarıyer 2919m, Balaban 3332m.) **zirvelerinden geçen su bölümü çizgisi** belirlemektedir. Yöre Karadeniz kıyısında, doğuda **Beşikdüzü** (Trabzon)-**Eynesil** (Giresun) kasabaları arasında yer alan **Kale Burnu**'ndan başlamakta ve batıda **Piraziz** (Giresun) kasabasını içine alarak son bulmaktadır. Giresun yöresinin güneyinde Yukarı Kelkit Oluğu yer almaktadır. Bu ünitedeki **Şebinkarahisar ilçesi** idari alan bakımından Giresun ili içinde bulunmakla birlikte coğrafi yöre ayırımına göre Giresun yöresinde yer almamaktadır.

Kıyı gersinde yükselen Giresun Dağlarını, Karagöl Dağı (3095 m.), Sarıyer Dağı (2919 m.) ve Balaban Dağı (3332 m.) oluşturmaktadır. Karagöl Dağındaki Eğribel Geçidi (2075 m.) ile Şehitler Geçidi (2475 m.) Giresun'u Yukarı Kelkit Oluğu içinde yer alan Şebinkarahisar'a bağlamaktadır. Şebinkarahisar'ın bağlı olduğu Giresun il merkezine bağlantısı bu geçitleri ve Aksu Çayı vadisini izleyen yollarla sağlanmaktadır. Bu yollar kışın karla ve çığlarla kapandığı için ulaşım çok zor koşullarda yapılmaktadır.

Giresun şehri, **Aksu ve Batlama vadileri** arasında denize doğru uzanan bir yarımada üzerinde kurulmuş olup, bu yarımadanın doğusunda ve 2 km. açığında Doğu Karadeniz'in tek adası olan **Giresun Adası (Aretias)** bulunmaktadır. Karadenizin tek adası olan Giresun Adası(Aretias) adeta şehrin simgesi durumuna gelmiştir. Şehrin adı, eski adı olan "**Kerasus**" kelimesinden gelmektedir. Bu ismin kaynağında iki rivayet vardır. **Birincisi yetişen bol miktardaki kirazdan geldiği, ikincisi de şehrin üzerine kurulu olduğu yarımadanın denize doğru bir boynuz gibi uzanmasındandır.** Eski yunanca'da "**boynoz**" **Kerastan** anlamında idi.

Şehrin kimler tarafından nerede kurulduğu hala tartışmalıdır. Şehir hakkında Roma ve Bizans ve Rum Pontus imparatorluğu dönemine ait tatminkar bilgiler olmasada, Romalı idareci Arrien Farnakia'nın eski adının Kerasus olduğunu belirtmiş ve buranın Sinop'lular tarafından kurulduğunu yazmıştır. Böylece araştırmacıların M.Ö. 183'te Sinop'u alan Pontus Kralı Farbakies'in Giresunun bu günkü bulunduğu yarımada da Farnakia adlı yeni bir kale inşa ettirdiğini, sonraları buraya Kerasus adını verdiğini ileri sürmelerine sebep olmuştur.

Giresun Adası:

Karadeniz'in tek adası olan Giresun Adası kıyından bir mil açıkta yer almaktadır. 40.000 metrekare alana sahiptir. Adada özellikle Akdeniz defnesi ve Yalancı Akasya başta olmak üzere 71 tür doğal otsu ve odunsu bitki türü bulunmaktadır. Sonradan 10 adet ağaç türü daha ilave edilmiştir. Karadenizde Karabatak ve martıların doğal olarak ürediği Ada aynı zamanda göçmen kuşların uğrak ve dinlenme yeridir. Hakkında bir çok efsaneler anlatılan, Amozanların ve bir çok kavmin yaşadığı Ada'da mitolojik çağlara ait birçok kalıntıların bulunmaktadır. İkinci derece sit alanıdır. Yaz mevsiminde yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olan Ada günübirlik olarak ziyaret edilerek piknik yapılmaktadır. Ayrıca halk arasında Mayıs 7 si şenlikleri olarak bilinen 20 Mayıs Uluslararası Aksu Festivalinde Ada etrafında küçük ve orta boy teknelerle özel turlar düzenlenmektedir.

Giresun Kalesi: Kenti ikiye bölen yarım adanın üstüne kurulmuş olup, 500 metrelik bir yol ile ulaşılabilir. Kalenin M.Ö.2. yüzyılda Pontus Kralı 1.Farnakes tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. Kalenin çeşitli yerlerinde, oyulmuş taş mağralar ve tapınak örnekleri bulunmaktadır. Gazi (Topal) Osman Ağanın mezarı da kalede bulunmaktadır.

Akarsular ve Göller:

Giresun ilinin kuzey bölümünde, Giresun dağları ile Kuzey Anadolu dağları'nın bazı kesimlerinden doğan çok sayıda küçük akarsu vardır ve bu nedenle kıyı şeridi sık vadiler ağıyla yarılmıştır. İl topraklarındaki akarsuların tümü, dağların dik yamaçlarından büyük bir hızla aktığından oluk biçimli derin vadiler oluşmuştur. başlıca akarsuları:

Aksu: Karagöl bölgesinden doğar, merkez ilçenin doğu sınırında Karadeniz'e dökülür. uzunluğu 60 km.dir.

Harşit ayı : Gümüşhane il sınırındaki Vavuk Yaylası'ndan doğar, üzerinde **Doğankent I ve II hidroelektrik santralleri vardır.** İl içindeki uzunluğu 50 km. olup, Tirebolu ilçesinden denize dökülür.

Gelevera Deresi : Balaban dağları'ndan doğar, uzunluğu 80 km. olup Espiye ilçesinin dĐĐusundan denize dökülür.

Yağlı Dere :Erimez dağları'ndan doğar, Espiye ilçesinin batısından denize dökülür.

Pazar Suyu :Karagöl ve Yrcek bölgelerinin sularının birleŐmesi ile oluşur. Uzunluğu 80 km. olup, Bulancak ilçesinin batısından denize dökülür.

Batlama Deresi :aldağ'ın batı yamacının güneyinde Bektaş Yaylası'ndan doğar. Uzunluğu 40 km. olup, Giresun'un batısında denize dökülür.

Bölgede önemli büyüklükte göller yoktur. Ancak, kara gl kütlesinin kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğu yamaçları 10 kadar buzyalağı (Őirk) tarafından oyulmuŐtur.

Doğal bitki rts:İklim zellikleri ve yükseltiye bağlı olarak değişir. Bitki örtüsünün daĐılıŐın da ilin iki kesimi arasında farklar vardır. İlin kuzey kesiminde kıyıda ihtibaren 800 m. yükseltiye kadar fındık bahçeleri ile kaplıdır. Bu fındık bahçelerinin arasında yer yer Kızıl ağaç, kestane ykseldikce grĐen, meşe ve kayınlar dan oluşan ormanlar bulunur. 1600 metreden sonra da köknar, ladin ve sarıamlardan oluşan ormanlara rastlanır. 2000 metreden sonra ise gr ayırılar ile kaplı yaylalar yer alır. Giresun Dağları'nın güneyindeki oruh-Kelkit Vadi Oluğu'na bakan kesimde ise, daha çok meŐelerden oluşan kurakçıl ormanlar ve bozkır bitkileri ön plana çıkar.

Ekonomik Faaliyetler:

Giresun yöresinde istihdamın büyük bir kısmı tarım ağırlıklı olmasına rağmen, kırsal nüfus başına düşen tarımsal ürünler üretimi, ülke ortalamasının altındadır. Bunun temel nedeni, tarımsal verimliliğin düşük olmasıdır. Giresun ili tarımsal hasılasının, ülke tarımsal hasılası içindeki payı binde 8.5 gibi düşük düzeydedir. İlin yer aldĐĐı Karadeniz Bölgesi'nin sosyo-ekonomik geliŐmiŐlik düzeyi itibariyle ülke ortalamaları altında kalmasının temel nedenleri; Engebeli arazi yapısına sahip olması ve coğrafi koŐulların tarım ve sanayi için elverişli olmamasıdır. Bölgede halen tarım sektörü aĐırlĐĐını korumakla birlikte, tarımsal arazinin kk parçalardan oluşması tarımsal verimliliği düŐürmektedir.

Tarım: İl arazisinin %25'i tarım alanı, %34' orman ve fundalık alan, %18'i ayır ve mera ve %25'i tarım dışı araziden oluşmaktadır. Bol yağış alan kıyı kuşağında bitki örtüsü zengindir. Bu kesimde 800 m ykseklĐe kadar fındık ve diğer meyve ağaçları ile genellikle yaprağını döken ağaçlar yer almaktadır. 800-1200 m ykseklilikler arasında iğne yapraklı ağaçlara, 2000 m ykseklilikte ise uçsuz bucaksız yaylalar yer almaktadır. Sahil kesiminde tarımsal faaliyetler içersinde **Fındığın tartıŐılmaz bir üstünlüğü vardır.**Fındığın dışında ailenin geçimliği Şeklinde **hayvancılık ve sebzecilik** görülmektedir. Son yıllarda **seracılık** nem kazanmaya başlamıştır.Sahil kesimdeki önemli sayılabilecek bir faaliyet de **balıkçılıktır.** Son yıllarda kültür balıkçılığı de giderek yaygınlaŐmıŐtır. **Tirebolu- Eynesil bölgesinde çay yetiştiriciliği fındıktan sonra ikinci sırada** olup, çoğu ailenin geçim kaynağını teşkil etmektedir. **Alucra ve Çamoluk** ilçelerinde tarımsal yapı sahil kesimden tamamen farklı bir özellik gösterir. Çayır-mer'a alanları ve buna bağlı olarak **hayvancılık** nem arzetmektedir. **Hububat, Meyvecilik, Sebzecilik ve son yıllarda da tütün rtetimi** yaygınca yapılan tarım faaliyetleri arasındadır.

Hayvancılık: Yörede, büyük ve kk baş hayvancılığı, sahil kesimde otlakların az olması, yem bitkisi ekiliŐ alanlarının dar olması ve girdi fiyatlarının yüksek olması nedeniyle düşük sayıdadır. Yüksek kesimlerde ise nüfusun düşük olması nedeniyle hayvan sayısı düŐüktür. Bütün bu etkenlere rağmen **Alucra, Çamoluk, Dereli gibi ilçelerde hayvancılık halen en önemli geçim kaynaklarından birisidir.** 2000 m ykseklilikteki yaylalar yaz aylarında hayvancılık için önemli bir yere sahiptir. Sun'i Tohumlama ve Tabii tohumlama çalışmaları ile yerli ırkların ıŐlahı çalışmaları devam etmektedir.

Kümes Hayvanları ve Arıcılık, önemli geçim kaynaklarından birisi de arıcılıktır. 1997 sonu rakamlarına göre ilde toplam **107.875 adet kovan** bulunmaktadır. **1.150 ton bal üretilmektedir.**

Kümes hayvancılığı daha çok ihtiyaç karŐılamaya yöneliktir. Ticari amaçlı **4 adet Yumurta tavukçuluğu yapan işletme bulunmaktadır.** Toplam kapasiteleri 18.400 dr. 1 adet de 2.300 kapasiteli Broiler tavukçuluk yapan işletme bulunmaktadır.

Su rnleri, Giresun Merkez ilçenin ve bunla birlikte 8 ilçenin sahilde bulunması nedeniyle balıkçılık, Giresun ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. 116 km sahil Şeridi bulunan ilde, 1997 yılın-da denizden toplam 25.147.475 kg deniz ürünü avlanmıŐtır.

Son yıllarda devlet desteği ile kültür balıkçılığında da önemli bir ilerleme sağlanmıştır. 1997 yılı rakamlarıyla il genelinde 65 adet Alabalık tesisi bulunmakta olup, toplam kapasiteleri 301 ton/yıl'dır.

Deniz Balıkçılığı: İl genelinde deniz balıkçılığı önemli bir geçim kaynağı olmasına rağmen, tüm balıkçılık potansiyeli kullanılamamaktadır. Giresun'da balıkçılık, kıyı balıkçılığı biçiminde yürütülmektedir. Avlanan balıklar hamsi, palamut, torik, tivsi, sargan gibi göçmen balıklar ile kefal, kötek, karagöz, barbun, kalkan, mezgit ve istavrit gibi yerli balıklardır.

Yaylacılık: Giresun ilinin güneyinde yer alan dağlar kıyıya doğru alçalarak belirli kesimlerde düzlükler oluştururlar. 1750-2200 m yükseklikteki bu düzlüklerde pek çok yayla vardır.

Bu yaylalara bölge halkı eskiden hayvan otlatmak ve sahildeki yaz sıcaklarından kaçıp serin ve temiz dağ havası almak için çıkmakta iken, günümüzde daha çok temiz dağ havası almak ve dinlenmek için çıkmaktadırlar. Yaylaya çıkışlar çoğu zaman günübürlük olmaktadır.

Önceden yaylaya yürüyerek gidilirken; ulaşımın sağlanması ile otomobiller ile gidilmekte. Bu yaylaların bir çoğunda yılın belirli haftalarında şenlikler düzenlenmektedir. Yaylaların çoğunda **Haziran Temmuz aylarında kar görmek ve bir ağacını kara diğer ağacını ise çiçeklerle süslenmiş yeşil çimlere basmak ve uçsuz buçaksız güzel bir manzara** seyretmek mümkündür.

Bu yaylaların çoğunda düzenlenen şenlikler, eskiden bu yaylalara yapılan **OTÇU göçlerinden doğmuştur**. Otçu göçü, Yaylalara Mayıs ayı içerisinde normal göç yapılır. Mısırların bir-iki karış büyüdüğü zaman aralarında biten yabancı otlar çapalanır. Bu çapalama işine ot kazımı denir, bu işlemde bir hafta sonra ikinci ot kazımı yapılır. Ot kazma işleminden sonra “**cenikliler**” dinlenmek için topluluklar halinde yaylaya giderler. Bu zamanda yaylaya giden topluluklara OTÇU GÖÇÜ denir. Bu göç esnasında insanlar yol boyunca yiyip içip eğlenirler, çeşitli konaklama bölgelerinde konaklayarak bir iki gün içinde yaylalara çıkmakta ve Yaylada kaldıkları 10-15 günlük zaman içinde çeşitli kır pazarlarında piknik yapıp eğlenmekte idiler. Zamanla yaylalara araba yolu yapılması ile bu pazar yerlerinde şenlikler ve festivaller düzenlenmeye başlandı. Bu yaylalardan bazıları:

Kümbet Yaylası: Giresun il merkezine 60 km. mesafeye bulunmakta olup, turizm merkezi durumundadır. Bu yayla Giresun ilinin en gözde yaylası olup, **Giresun - Dereli ve Şebinkarahisar** yolu üzerinden iki şekilde ulaşmak mümkündür. Birinci yoldan gidilince 41 km. asfalt 19 km ise stabilize yol ile ulaşılır. Şebinkarahisar yolundan devam edilerek İkisü, Uzundere üzerinden gidilir ise 80 km asfalt, 12 km stabilize yol ile ulaşılır.

Bu yaylanın 2 km. kuzey batısındaki **Aymaç Mevkinde, Her sene Temmuz ayının 2. pazar günü Kümbet şenlikleri kutlanmaktadır**. Aymaç Mevki doğal güzellikler yönünden zengin, çevre manzarasına hakim bir tepedir.

Bektaş Yaylası: Giresun Merkezden Evrenköy, Erimez, Yavuzkema1 üzerinden gidildiğinde yaklaşık 56 km. uzaklıkta bulunan Bektaş Turizm merkezi çevresindeki Kulakkaya Yaylası, Melikli Obası Yaylası, Kurttepe mevki ve Alçakbel Orman İçi Piknik Alanı ile birlikte bir bütün teşkil eder.

Bektaş Yaylasında elektrik, su, telefon gibi altyapı mevcuttur. Yaz aylarında oldukça kalabalıklaşan yaylada 80 yatak kapasiteli ve 2 yıldızlı bir otel bulunmaktadır. Ayrıca Kurtepe mevkiinde günübürlük kullanım tesisleri, manzara seyir terasları bulunmaktadır.

Kulakkaya Akçabel mevkinde bulunan Orman İçi Eğitim Tesisleri ve bitişiğindeki Orman içi Piknik Alanı günübürlük kullanımlara hizmet verirler. Burada organize bir piknik sahası, çocuk parkı, restoran ve 3 adet dağ evi bulunmaktadır.

Kulakkaya Yaylası: Giresun'a yaklaşık 45 km. mesafede bulunan yayla, 1500 rakımında ve ilginç doğa güzelliklerine sahiptir. Giresun şehir merkezinden itibaren Kayadibi'ne kadar 7 km. asfalt olup, devamı 36 km stabilize dir. Yol üzerinde bulunan Destup Kayası ve suyu; doğal güzelliklere sahip Erimez Mevkii, Gelin Kayası ayrı birer ilgi odağıdır.

Giresun'un eskiden beri çok bilinen ve gidilen bir yaylası olup, Çevre yaylalara nispeten düşük rakımlı oluşu, daha uzun mevsimli ve ulaşımının kolay olması nedenleri günübürlük yaylaya çıkanların daha çok tercih ettikleri bir yayla olmuştur.

Sis Dağı Yaylası: Trabzon ile Giresun il sınırında bulunan Aladağ'ın en yüksek tepesi Ali-meydan (sis) dağı (2182 m.) üzerinde geniş bir alana yayılmış küçük yaylalar topluluğundan oluşmaktadır. Görele ilçesinden 40 km. mesafede bulunmaktadır. bu dağ Ordu il merkezinden de görülmektedir. Sahile kuş bakışı en yakın yayla konumundadır.

Su ve elektriğin mevcut olduğu yaylada, Her yıl Temmuz ayının üçüncü Cumartesi günü **Sis Dağı Şenlikleri** kutlanmaktadır. Bu dağ C statüsünde Milli Park olarak korunmaya alınmıştır.

Anastos Yaylası: Alucra ilçesinin güneydoğusunda yaklaşık 10 km. uzaklıkta bulunan yayla-ya Kamışlı Köyü üzerinden ulaşılmaktadır. Elektrik ve suyu bulunan yaylada, yapraklı ve iğneli ağaçlardan oluşan karma bitki örtüsü güzel bir manzaraya sahiptir.

Tamdere Yaylası: Dereli sınırları içersinde bulunan yaylaya Giresundan 70 km.'lik asfalt yol ile ulaşılmaktadır. Şebinkarahisardan ise 27 km.'lik bir yol ile ulaşılmaktadır. Suyu ve elektriğı olan yayla Giresun-Şebinkarahisar yolu üzerinde kurulmuştur.

Karagöl Yaylası: Dereli ilçesinin güneybatısında;Giresun-Ordu-Sivas illerinin birleşme noktasına yakın bir konumdaki 3107 m. zirveli Karagöl Dağında bulunan ; **Karagöl buzul gölü** çevresinde kurulmuştur.

Kazıkbeli Yaylası: Daha çok bir kır pazarı olup, Her çarşamba pazarı kurulmaktadır. Yayla Gümüşhane'nin Kürtün ilçesi sınırları içinde olmasına rağmen, Genelde Giresun'un Titebolu, Espiye , Görele, Eynesil, Güce, Doğankent ilçelerinden insanlar, Kazıkbeli çevresindeki yaylalara çıkmaktadır.

Pazar yeri tam dağın zirvesinde olup, Temmuz ayında kar görmek mümkündür. Kazıkbeli pazarına daha çok günü bilik eylene gelenler katılmaktadır.

Kazıkbeli Yaylasına birkaç türlü ulaşım mümkündür. Birinci ulaşım Tirebolu-Doğankent-Kürtün Üzerinden, İkinci ulaşım Sahilden Güce üzerinden, Üçüncü ulaşım ise Alucra ilçesinden.

Diğer Yaylalar: Giresun ili ve ilçelerinde yaylacılık çok gelişmiş olduğundan, Yukarda belirtilen yaylalardışında çok sayıda yayla bulunmaktadır. Bu yaylalarda genellikle hayvancılık yapılmakta olup Haziran-Temmuz aylarında dinlenmek amacıyla da kullanılmaktadır.

Bu yaylalardan en çok bilinenleri; Bulancak ilçesinde Paşakonağı ve Sanalan, Derli ilçesinde Çağman ve Isırganlı yaylaları, Alucra ilçesinde Çakrak, Güllüce, Tohunluk, Seydişih, Aydın, Çamlı, Ak-yatak, Ağlıkkıran, Yaylaları, Tirebolu ilçesinde, Kavraz, Ağaçbaşı Yaylaları, Espiye ilçesinde, Çalal, Günlük, Karadoğa, Karaovacık Yaylaları, Eynesil ilçesinde, Panayır, Kanatdüzü yaylaları, Şebinkarahisar ilçesinde Kınık, Eğribel, Başyayla ve Tutak Yaylalarıdır.

Ormancılık: İl genelinde ormanlık alanlar oldukça geniş yer kaplamaktadır. Giresun ili arazisinin 236 hektarlık alanını, yani %40'ını ormanlık alan oluşturmaktadır. Bu alanın, % 25'i normal koru alanı, %24'ü bozuk orman alanı ve %51'i de çok bozuk orman alanıdır. Bu ormanları oluşturan ağaç türleri ibrelilerden; **ladin, sarıçam, köknar.** Yapraklılardan; **kayın, kızılbaş, kestane, gürgen, meşe, kavak, akça-ağaç ve karaağaçtır.** Bu ağaç türlerinden, **ladin, kayın ve çam** türleri saf ormanları meydana getirdiğı gibi librelili yapraklı karışımı ve yapraklıların kendi aralarında karışımından da orman şekilleri meydana gelmiştir.

Madencilik: Giresun yöresi, metalik madenler açısından çok önemli bir potansiyele sahip olmasına karşın, endüstriyel ve enerji hammaddeleri açısından çok sınırlı bir potansiyele sahiptir. Bu Metalik maden yatakları masif tip (Cu, Pb, Zn) yatak ve zuhurlar çok önemli bir konuma sahiptir.

İlde , M.T.A.'nın bu güne kadar yapmış olduğu arama çalışmaları sonucu 43 adet Bakır, Kurşun, Çinko, 7 adet Demir, 3 adet Magnezyum, 1 adet Sb molibden ve 1 adet Sb yatak ve zuhur tesbit edilmiştir. Bunlardan ekonomoik açıdan önem taşıyan büyüklükte 15 adet bakır, Kurşun, Çinko, 4 adet Demir, 6 adet illit-kaolen-bentonit-alunit, 4 adet granit-mermer, 1 adet barit ve 2 adet uranyum yatağı mevcuttur.

Metalik madenler, Espiye, Görele ve Tirebolu yörelerinde sahil kesimlerde yer alır. Enerji hammaddesi olan uranyum'a ise Şebinkarahisar yöresinde rastlanmaktadır.

GİRESUN'DA BİR TON ALTIN VAR

Maden Tetkik Arama (MTA) tarafından uydu fotoğraflarıyla Türkiye'deki maden yataklarını ortaya çıkarmak amacıyla yürütülen çalışmalar sonucu Giresun'da altın ve uranyum yatakları tespit edildi.

07 Ağustos 2003 Perşembe 11:44

ATAKAN ÇITLAK

GİRESUN - Maden Tetkik Arama (MTA) tarafından uydu fotoğraflarıyla Türkiye'deki maden yataklarını ortaya çıkarmak amacıyla yürütülen çalışmalar sonucu Giresun'da altın ve uranyum yatakları tespit edildi.

Uydu fotoğraflarına göre, bölgede bilinen bakır, çinko, bentonit madenleri dışında Görele İlçesi'nde bir ton kapasiteli altın damarları ile Şebinkarahisar İlçesi'nde de 300 ton kapasiteli uranyum yatağı bulunduğu saptandı. Yine Espiye İlçesi'nin Lehnoz mevkiinde yaklaşık 2 buçuk milyon ton kapasiteli bakır, 2 milyon 312 bin ton kapasiteli çinko, Espiye İlçesi Kızılkaya mevkiinde 5 buçuk milyon ton kapasiteli, Tirebolu İlçesi Harkköy mevkiinde 6 milyon ton kapasiteli, Tirebolu İlçesi Harşıt-Köprübaşı mevkiinde ise 10 milyon ton kapasiteli bakır-çinko, pirit ve kurşun yataklarının olduğu belirlendi. Tespit edilen çinko, bakır, pirit ve kurşun madenlerinden bazılarının işletilmeye başlanıldığı da verilen bilgiler arasında yer aldı.

Giresun Ticaret ve Sanayi Odası (GTSO) Başkanı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu (TOBB) üyesi İbrahim Yamak, özellikle Türkiye ekonomisine büyük katkısı olacak olan altın ve uranyumun yeryüzüne çıkarılması gerektiğini söyledi. Yamak, yaptığı açıklamada, Giresun'un maden kaynakları bakımından oldukça zengin olmasına karşın, bölgeye yeterli ilginin gösterilmemesi nedeniyle madenlerin ekonomiye katkılarının sağlanamadığını öne sürdü. Bugün altın ve uranyumun dünyada oldukça önemli iki maden olduğuna dikkat çeken Yamak, 'Onlarca ülke, altın damarlarından çıkardıkları altınları satarak ülke ekonomilerini ayakta tutmaktalar. Biz özellikle yurt dışından milyarlarca dolar para ödeyerek altın ithal etmekteyiz. Yine uranyumda oldukça önemli bir madendir. Ancak kendi kaynaklarımızı kullanmıyoruz' dedi.

IMF ve Dünya Bankası'nın kapısını kredi alabilmek için aşındırdığımızı vurgulayan Yamak, 'Ülkemizde oldukça fazla miktarda olduğu bilinen altın ve uranyum madenlerinin çıkarılmaması düşündürücüdür.

Bu iki maden yatakları yeryüzüne çıkarılmasıyla ekonomiye büyük oranda katkıları sağlanabilir. Eğer bu yapılırsa bir daha IMF ve Dünya Bankası'na kredi için ihtiyacımız kalmaz' diye konuŐtu.

Hürriyet

Ekonomi 15 Ekim 2009

Giresun'da altın bulundu

Giresun'un Bulancak ilçesine bağlı **Aydındere beldesinde** bir madencilik Őirketi tarafından yapılan kazıda, bölgede önemli derecede altın rezervinin olduğu bildirildi.

Beldeye bağlı **Kirazren mevkesinde** yaklaşık 4 yıldır faaliyetlerini sürdüren AytaŐ Madencilik alıŐanları, bir süre önce yaptıkları kazı çalışmaları sırasında altın rezervi ile karŐılaŐtı.

Madencilik sektöründe 1992 yılında faaliyete başlayan firmanın sorumlusu Ahmet Aydoğdu, AA muhabirine yaptığı açıklamada, uzman kiŐilerin srdrd araştırma ve inceleme çalıŐmalarıyla, bölgede altın rezervinin yüksek oranda olduğunun tespit edildiğini söyledi.

Yapılan alıŐmaları bilimsel olarak takip eden mühendislerin bulunduğunu ifade eden Aydoğdu, "Bölgede yüksek oranda altın, kurşun ve çinko bulunuyor. alıŐmaları Şirket olarak sürekli takip ediyoruz. Altınla ilgili yapılan analizlerde, özellikle belirli bölümlerde rezervin mükemmel olduğu ortaya çıktı" dedi.

Amaçlarının, Türkiye başta olmak üzere bölgeye katkı sağlamak olduğunu vurgulayan Aydoğan, "Memlekete katkıda bulunmak, istihdam yaratmak istiyoruz. Bizim arzuladığımız para değil. Elbette ki emeğin karŐılığı alınacaktır ama o bölge fakir ve insanların yaŐamı üst seviyede değil. O bölgeye faydalı olursak, bizim için çok daha sevindirici olacak" diye konuŐtu

Sanayi: Yörede imalat sanayi genel olarak **tarım ve ormana dayalıdır**. İlde **23 adet fındık kırma tesisi** mevcut olup, bunların **5 adedi entegre fındık kırma tesisidir**. Taş sektöründe de 13 adet yatırım mevcuttur. İmalat sanayinde iki adet KİT kuruluşu bulunmaktadır. (**ÇAYKUR Tirebolu ay fabrikası, Seka Aksu Müessesesi Giresun**) Bunun dışında 92 özel işletme bu sektörde çalışmaktadır.

Silah sanayi: Doğu Karadeniz Bölgesinde **1991'de başlatılan hafif silah sanayi** projesi **1995 yılında 16 Őirketle, 7 adet esnaf kuruluŐunun katılımı ile GİRMAŐ GİRESUN MAKİNA SANAYİ A.Ő.kurulmuştur**. Bu firma hafif silah üretmekte olup, teslimatı M.K.E.K.'na yapmaktadır. Üretilen tabancalar; **Yavuz 16, (Kalimra :9*19 mm. Barabellum, Őarjr kapasitesi 15+1 mermili) ve otanak 5'lisi (38 mm. Kalibreli, Tanburlu, 5 mermili)**. Tabancaların namlu parçaları M.K.E.K.'nun sorumluluğunda ithal edilirken, Şimdi namluda bu Şirket tarafından imal edilmektedir. Diğer yandan kapasite artırımını çalışmaları devam etmektedir.

Enerji retimi: Giresun ili elektrik enerjisini enterkonnekte sisteminden (ulusal enerji aı) temin etmektedir. İlde enerji üretiminde faaliyet gösteren sadece **Harşit ayı** zerindeki **Doankent Hidroelektrik Santralidir**. Doankent Hidroelektrik Santralinin yıllık ortama üretimi 250.000.000 kwh'dir. İlde tüketilen elektiriğin büyük bir çoğunluğu meskenlerde tüketilmektedir.

Ulaşım-ticaret: Sahilden geçen Karadeniz Otoyolu ulaşımı rahatlatmış bulunmaktadır. Ancak iç kısımdaki yerleşmelerle olan bağlantılarda sorunlar yaşanmaktadır.

Deniz yolu ile ulaşım, ilin yurt dışına açılan önemli bir kapısıdır. Giresun limanı 1959 yılında hizmete girmiştir. Doğuda Çamburnu, batıda Piraziz arasında ki deniz alanını kapsar. Limanın şilep, yolcu, motor, balıkçı ve klavuzluk olmak üzere 5 adet rıhtımı bulunmaktadır. Liman, Türk ve yabancı gemilere yükleme ve boşaltma yapabilecek her türlü kolaylığa ve imkana sahiptir. Limanın yükleme ve boşaltma kapasitesi 1.797.000 yıl/ton'dur. Liman'a ihraç maddeleri arsında fındık, un, maden ve karışık yük gelmekte olup, ithal edilen maddeler ise tomruk, budağ ve kömürü kapsamaktadır.

Dünyaca kalitesi bilinen **Giresun fındığı** halkın temel geçim kaynağını oluşturmaktadır. Bu fındığın işlenerek iç ve dış pazarlara hazırlanması ilde kurulu bulunan modern tesislerde yapılmaktadır. Bu fındık önceki yıllarda işlenmeden ihraç edilirken günümüzde , tesislerde işlenerek kavrulmuş, kıyılmış, beyazlatılmış, un ve püre haline getirilmiş şekilde ihraç edilmektedir.

Maden olarak, **Kurşun konsantresi ve barit madenide** önem arz etmektedir. Bu madenler dış ülkelere ihraç edilerek önemli döviz girdisi sağlanmaktadır.

İlde ayrıca **kereste ve ağaç parke üretimi** yapılmakta, **SEKA Aksu Kağıt Fabrikası gazete kağıdı üretmektedir.**

İlde ticari hayatı canlandıran önemli faktörlerden birisi de kıyı ticaretidir. Sovyetler birliğinin dağılması ile ortaya çıkan Bağımsız Devletler Topluluğu ve özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine olan kapıların açılması sonucunda, bu ülkelere önemli ölçüde ihracat yapan firmalar kurularak, önemli ölçüde gelir sağlanmaya başlandı.

İhrac edilen önemli ürünler şöyle sıralanabilir; **Fındık, maden, buğday unu, gazete kağıdı, kiremit, gofret, bisküvi, inşaat malzemesi, fotoğraf kağıdı, çeşitli sebzeler, jüt çuval, margarin, çuval dikme makinası.**

Turizm: Giresun ili, sahip olduğu doğal ve tarihi değerler açısından turizme oldukça elverişlidir. Bölge de turizm sezonu, ülkenin diğer turizm yörelerinde olduğu kadar uzun süreli deyildir. Buna rağmen son yıllarda turizm hareketlerinde önemli bir gelişme kaydedilmiş, turizm sektörü daha çok tarih ve doğa turizmüne doğru kaydırılmıştır. Doğa turizmi açısından bölgede bulunan yaylalar önemli bir kaynaktır. Bu yaylalardan **Dere-li/kümbet yaylası** 20 Mayıs 1991 tarih ve 20876 sayılı, **Dereli/Yavuzkema-Kulakkaya yaylası** 20 Eylül 1991 tarih ve 20997 sayılı ve **Bulancağ/Bektaş yaylası** 5 Mart 1990 tarih ve 20452 sayılı Resmi Gazetelerde Bakanlar Kurulu Kararları yayımlanarak **Turizm Merkezi olarak ilan edilmişlerdir.**

GİRESUN YÖRESİNDEKİ ÖNEMLİ YERLEŞMELER VE ÖZELLİKLERİ

Giresun yöresindeki önemli yerleşmeleri Karadeniz kıyısında ve iç kısımda olmak üzere doğudan-batıya doğru şu şekilde sıralamak mümkündür.

Karadeniz kıyısındaki yerleşmeler (doğudan-batıya doğru): Eynesil, Görele, Tirebolu, Espiye, Keşap, GİRESUN, Bulancağ, Piraziz.

İç kısımdaki yerleşmeler (doğudan-batıya doğru): Çanakçı, Doğan kent, Güce, Yağlıdere, Dereli.

KARADENİZ KIYISINDAKİ YERLEŞMELER:

EYNESİL

Kuzey kıyı şeridinde yörenin en doğu ucunda Trabzon il sınırında yer almaktadır. Eski bir koloni yerleşmesi olan Eynesil'in nüfusu 10677'dir. Giresun'a uzaklığı 75 km.dir. Arkeolojik Sit Alanı ilan edilen ve altında çeşitli mağaralar bulunan Eynesil Kalesi

kısmen tahrip olsa bile gezilebilecek bir alandır. Ouzluolu Hamamı eŐmesi ve ren Köyü köprüsü tarihi değer taşıyan diğer yapılarıdır

GÖRELE

Eskiden Şimdiki Görele'nin bir kilometre doğusunda **Philokaleia** Şehri bulunuyordu. Görele , Cenevizliler tarafından bir sömürge koloni Şehri olarak kurulmuş ve "**Go-relle**" adını taŐıyordu. **Osmanlılar zamanında bir süre "Yavebolu"** adıyla anılmıştır (yerinde olmayan Şehir anlamına gelmektedir). 27214 nüfuslu Görele'de ekilip dikilebilir alanların çoğunda **fındık**, bir kısmında **ay** yetiştirilmektedir. Diğer kısımların çoğunluğu orman ve ayır ve mera alanı bulunur.

Ekonomik yapı çoğunlukla fındık tarımına, hayvancılığa, balıkcılık, arıcılık ve ormancılıa dayanır. Fındıın yanı sıra, halk kendi ihtiyaını karşılamak amacıyla mısır, sebze, meyve ve çay tarımı da yapmaktadır. İlçede sanayi kuruluşu sayılabilecek firmalar, fındık ürünü işleyen beş adet Őirketten oluşmaktadır. Bunun dışında ilçede metal dorama, mobilya, oto sanatkarlıı yaygındır. Görele pidesi, koz helvası, gaynana, dövme kar dondurması, hoŐmak, yala gibi yemekleri ünlüdür. Ayrıca Görele yöresinin el sanatları arasında, beŐik, minyatür gemi yapımı, dövme, aa oymacılıı, balama ve ud yapımı yaygın olarak devam etmektedir.

TİREBOLU

Karadeniz sahilinde bir inci gibi duran yapısıyla Tirebolu bölgeye ayrı bir güzellik sunmaktadır. YerleŐimi oldukça eski tarihlere dayanır. **Tirebolu'nun ismi, Yunanca  Şehir demek olan Tri+Polis'ten** gelmiştir. Şehir bu adı bir görüŐe göre, "yanyana bulunan üç burun üzerinde ve onların arkasında kurulmuş olmasından" diğer bir görüŐe göre de

"Merkez, Bedrama ve Andoz adlarında  kaleden dolayı almıştır."

Nüfusu 16112 olan Tirebolu, Giresun'a 45 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Doğa turizmi yönünden büyük bir potansiyele sahip olan ilçede kumsal sahillere bulunmaktadır. Devam eden altyapı çalışmaları tamamlandığında ilçe; yayla turizmi, sağlık turizmi ve gençlik turizmi yönünden aranılan bir cennet haline gelecektir. Bedrama Kalesi, Saint Jean Kalesi (Merkez Kale) nemli tarihi yapıların başında gelmektedir. Bedrama Kalesi sahilinden 15 km. içeride Harşıt ayının dousundadır. Saint Jean Kalesi ilçenin merkezinde Şirin bir yarımada üzerinde bulunmakta, halen mesire yeri olarak kullanılmaktadır.

Ekonomik yapı çoğunlukla fındık tarımına, hayvancılığa, balıkçılık, arıcılık ve ormancılığa dayanır. Fındığın yanı sıra, mısır, sebze, meyve ve çay tarımı da yapılmaktadır. Deniz balıkçılığı yanında son yıllarda alabalık yetiştiriciliği de büyük gelişme göstermiştir. Ayrıca arıcılık son yıllarda önemli bir gelişme göstermiş. Tirebolu'da başlıca sanayi kuruluşları olarak; biri Çay-Kur'a, üçü de özel sektöre ait olmak üzere **dört Çay Fabrikası**, biri Fiskobirlik'e ait olmak üzere **dört fındık kırma fabrikası** ile **kereste fabrikaları** bulunmaktadır. **İlçenin meşhur yaylaları olan, Kazikbeli, Güvende, Karaovacık, Yaşmaklı Ağaçbaşı... yaylalarında Haziran, Temmuz aylarında çeşitli şenlikler düzenlenmektedir.** Tirebolu ve yöresinde il çevresinde olduğu gibi iğne oyası, örme, semercilik, ağaç oymacılığı, el kilim ve halıcılığı, hartama ve tabanca süslemeleri önemli el sanatları arasındadır.

ESPIYE

Tirebolu'nun batısında yer alan 13000 nüfuslu Espiye'nin XIII. yüzyılın ilk yarısında Trabzon Rum İmparatorluğu döneminde kurulduğu sanılmaktadır. **Espiye'de Milattan Sonra birinci yüzyılda bakır madeni bulunmuş ve işlenmiştir.** Espiye o tarihlerde yerleşim merkezi olarak kullanılmış olup, Cenevizlilerden kalma eserler bulunmaktadır. Fatih Sultan Mehmed Han döneminde Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra idari taksimatta Dikmen Me-

likliği olarak yer almıştır. **Önceleri Tirebolu ilçesine bağlı bir nahiye olan Espiye 1957 yılında ilçe merkezi olmuştur.** Espiye, Karadeniz kıyısında olmasına rağmen iskele ve liman olmaması yüzünden deniz yolu kullanılmamaktadır. İlçenin tüm köylerinde yol olup bu yolların çoğu stabilize edilmiştir. Son yıllarda betonlaşma çalışmaları sürdürülmektedir. Ekonomik yapı çoğunlukla fındık tarımına, hayvancılığa, balıkçılık, arıcılık ve ormancılığa dayanır. **Fındığın yanı sıra, mısır, sebze, meyve ve çay tarımı da yapılmaktadır.** Deniz balıkçılığı yanında son yıllarda alabalık yetiştiriciliği de büyük gelişme göstermiştir. Ayrıca arıcılık son yıllarda önemli bir gelişme göstermiş.

Andoz Kalesi-Espiye

Doğa turizmi yönünden büyük bir potansiyele sahip olan ilçede güzel kumsal sahiller bulunması- na rağmen, Espiye'de turizm çok gelişmemiş olup ekonomiye bir katkısı yoktur. Daha çok i turizm ha- kimdir. Yayla turizmi geliştirmek için yayla Şenlikleri düzenlenmektedir. İlçenin önemli tarihi eserleri arasında, **Andoz kalesi** tarihi yapılardan en göze çarpanıdır.

KEŞAP

Keşap

Sahil kenarında Giresun'a 10 km. uzaklıkta kurulu bulunan Keşap'ın nüfusu 9500'dr. Giresun il merkezinin 12 km doğusunda, Giresun-Trabzon Devlet Karayolu zerinde, Keşap Deresinin ikiye böldü- ğ vadinin yamaçlarına kurulmuş tipik bir Karadeniz kentidir. Güneybatısında Giresun ve Dereli, doğu- sunda Espiye, güneydoğusunda ise Yağlıdere yer almaktadır. Milli Mücadele döneminde Hüseyin Avni Bey ve Gazi (Topal) Osman Ağa'nın nderliklerinde 42 ve 47. alayları kuran yöre halkı Atatürk'ün vgsye layık büyük zaferlere imza atmışlardır. Keşap adı; Türkçe olmayıp, anlamı da tam olarak bilin- memektedir. Ancak, içici ve güzel, hoş anlamına gelen 'KeŐ' ile su anlamına gelen 'ab' kelimelerinin bir- leŐmesinden meydana geldiği düŐünülmektedir. Bununla beraber yöre adının Romalılar devrinde Cassici- pi olduğu ve zamanla Keşap'a dönüŐtüęü de ileri sürülmektedir.

YemyeŐil ve gr bitki örtüsü içinde en çok pay fındık ağalarınınıdır. Kıyının hakim bitki örtüsü olan fındık ağaçları 700 metre ykseklige kadar varlık gösterir. Burdan sonraki yerler ise ormanlıktır. Ekonomik yapı çoğunlukla fındık tarımına, hayvancılığa, balıkçılık, arıcılık ve ormancılığa dayanır. Fın- dığın yanı sıra, mısır, sebze, meyve, ve çay tarımı da yapılmaktadır. 1992 yılından bu yana kivi üretimi de yapılmaktadır.

Deniz balıkçılığı yanında son yıllarda alabalık yetiştiriciliği de büyük gelişme göstermiştir. Ayrıca arıcılık son yıllarda önemli bir gelişme göstermiş. 3 fındık kırma, bir çay , iki parke ve bir un fab- rikası bulunmaktadır.

GİRESUN (zellikleri başlangıçta verildi)

BULANCAK

Giresun şehrinin hemen batısında yer alan 32000 nüfuslu Bulancak, 1887 yılında belediye teşkilatına sahip olan eski bir yerleşme olup, eski adı **Akköy**'dür. 1934 yılında ilçe merkezi olmuştur. Şimdiki adını ise Bulancak çayından almıştır. Giresun ilinin en hızlı gelişen ilçe merkezlerinin başında gelmektedir. Sahil şeridinde kurulu olan Bulancak'ı doğuda Giresun şehri merkezi, güneyde Dereli batıda ise Piraziz kuşatmaktadır. Giresun il merkezine 15 km uzaklıkta bulunan Bulancak, Piraziz ilçesi ve kovanlık beldesine asfalt yol ile bağlı olup, tüm köy yolları stabilize edilmiştir. **Giresun'un en çok gelişmiş ilçesi olup, Deniz yolu ile taşımacılık imkanlarına da sahiptir. 261 m uzunluğundaki deniz iskelesi Karadenizin en uzun iskelesidir.** Tarımsal ürün olarak çoğunlukla **FINDIK** üretilmekte, bunun yanı sıra ise **hububat, sebze ve meyve** de tarım alanlarında yer almaktadır. Hayvancılık ise yüksek köylerde yaşayan halkın geçim kaynağıdır. İlçede deniz balıkçılığının yanı sıra son yıllarda tatlı su balıkçılığında gelişmektedir. Ayriyeten arıcılıkta gelişmektedir. Bulancak, sanayi yönünden de gelişme göstermiş olup, fındık mamülleri, balık unu ve yağı, konfeksiyon, mobilya üreten kuruluşlar tesis edilmiştir.

PİRAZİZ.

Giresun ilinin en batısında DoĒu-Orta Karadeniz Bölgeleri sınırında yer alan kasabasıdır. İl merkezine 25 km. uzaklıktadır. Bilinen eski eserleri arasında, Eren Mahallesi, Kirekuyusu mevkiindeki 19.Y.Y. yapısı Beyler KonaĒı sayılabilir. Gkeali Köyündeki Őeyh İdris Türbesi ve Nefsi Piraziz Köyündeki Piraziz Türbesi dikkat çekmektedir. Piraziz’de **4 adet fındık kırma fabrikası** ile **fiskobirlik** mevcuttur.Ayrıca **5 adet su deĒirmeni** mevcut olup, İlçe halkına hizmet etmektedir.Bunların yanı sıra, **3 adet, Avize Atölyeleri** bulunmakta olup, **kristal Avize** yapılmaktadır.

Piraziz’de ekonominin yükselmesi yönünden büyük bir yeri olan **ProGıda Anonim Őirketi** Yabancı ve Türk ortaklıklarından ibarettir. Genel MdrlĒ İstanbulda olup burada Őubesi bulunmaktadır. Pro-Gıda **i fındığı doĒrudan kalibre yaparak, yaparak, kavurarak, yurt dışına ihraç etmektedir.**120 kadar işi çalışmaktadır.

İ KISIMDAKİ YERLEŞMELER

ÇANAKÇI

Denizden 17 kilometre içerde bulunan anakı kasabasının Giresun’a uzaklıĒı 78 km dir.Yükseklik 150 m’dir, anakı Deresinin iki yakasına kurulmuş olup adını bu yöredeki aĒa çanak ustalarından aldıĒı söylenmektedir. 6640 nüfusu bulunan anakı, 1960 yılında Görele ilçesine baĒlı bir bucak merkezi iken 1991 yılın da ilçe merkezi yapılmıştır. İlçeyi Greleye baĒlayan yol asfalt olup tüm köy yolları sıtabilizedir. Çanakçı ve civarındaki alanlarda fındık, çay, sebze ve meyve yetiştirilmekte olup yer yer seralara raslanmaktadır. Son zamanlarda kivi’de yetiŐtirilmeye başlanmıştır. Ayrıca bölgede büyük ve küçük baş hayvan yetiŐtiriliciĒinin yanında, tatlı su balıkcılıĒıda yapılmaktadır. Fazla ticari olmasa da kümes hay-tirilmekte ve pılmaktadır. vanları yetiŐ-arıcılık ya-

Çanakçı

DOĞANKENT

İçinden Harşit Çayı'nın içinden aktığı Doğankent

Doğuya bir geçit konumunda stratejik bir konuma sahip yerde kurulmuştur. İlçeden Harşit çayı geçmektedir. **Kürtün-ü Zir** olan eski adı, 500 yıl önce Manastır Bükü olarak değiştirilmiştir. O dönemlerde halkın çoğunluğu hristiyanlardan oluşmuştu. İdari olarak Nahiye Müdürlüğü statüsünde iken, Nahiye Müdürü Kürtün-ü Zir ve Şimdiki Gümüşhane ilçesi olan Kürtün (Kürtüm-ü Bala) yı birlikte idare etmiş. İl olarak Gümüşhaneye, orası da Sancak olarak Trabzon sancağına bağlı idi. **I.Dünya savaşından sonra Harşit adını alan ilçe**, 1916 yılında Ruslar tarafından işgal edilmiştir.

Rusların işgali 1918 yılına kadar sürmüştü, fakat Harşit çayının batısına geçememişlerdir. **Kürtün-ü Zir** (Doğankent), 1952 yılına kadar Gümüşhane ili Tirebolu ilçesinin bir bucak merkezi iken 1961 yılında Giresun'a bağlanmış ve DOĞANKENT adını almıştır. 1990 yılında ise ilçe merkezi olmuştur. Kasabanın içinden akan Harşit Çayı'nın adının nereden geldiğine bakılacak olursa; Harşit kelimesi farsça olup, güneşin en sıcak yeri anlamı taşır. Başka bir rivayete göre bu kelime **taş ve çakıllık** anlamındadır. 3800 nüfuslu Doğankent kasabası ve civarında fındık en önemli tarım ürünü olup, bunun yanı sıra çay, mısır, fasulye ve patates yetiştirilmekte. Bir çok köy orman köyü olduğundan, orman köylüsünü kalkındırma amaçlı kooperatifler bulunmaktadır. Ayrıca bu alanda büyük ve küçük baş hayvan yetiştiriliciliğinin yanında, tatlı su balıkçılığında yapılmakta. Fazla ticari olmasada kümes hayvanları yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır. **1967 yılında ilçe merkezinde Hidroelektrik Santrali kurulmuş**, bu santral yöreye büyük canlılık getirmiştir.

GÜCE

Güce

3500 nüfuslu Güce, Giresun-Gümüşhane karayolunun 32. Km'sinde Sahilden 15 km. içerde Harşit ayı vadisinde yer almaktadır. Osmanlı'ların kuruluş yılarında Doğu Anadolu'dan gelen Gceftaroğul-ları denilen bir sülalenin ilçeye yerleŐtiĐi ve Güce isminin burdan geldiği bilinmektedir. Güce, nceleri Tirebolu ilçesine bağlı bir bucak merkezi iken iken 1990 yılında ilçe merkezi olmuştur. Güce'de ekilip dikilebilir alanların çoğunda fındık, bir kısmında çay yetiştirilmektedir. Diğer kısımların çoğunluğu or-man ve ayır ve mera alanı bulunur. Ormanlık alanların bitimiyle birlikte yaylalara çıkılmaktadır. Eko-nomik yapı çoğunlukla **fındık tarımına, hayvancılığa, arıcılık ve ormancılığa** dayanır. Fındığın yanı sıra, halk kendi ihdiyacını karşılamak amacıyla **mısır, sebze, meyve ve çay** tarımı da yapmaktadır. Güce ve civarında son yıllarda **alabalık yetiŐtiriliciĐi** de büyük gelişme göstermiştir. Ayrıca arıcılık da son yıllarda önemli bir gelişme göstermiş ve toplam kovan sayısı 1870'e ulaşmıştır. Özel Şirkete ait **bir adet çay fabrikası** bulunmakta olup, bunun yanı sıra küçük ölçekli **ağaç doğrama atölyeleri** bulunmaktadır.

YAĞLIDERE

4336 nüfuslu Yağlıdere kasabası, sahilinden 14 km. içerde kurulan küçük bir yerleşim alanıdır. Yağlıdere'nin bugün bulunduğu yerin ilk defa yerleşim yeri olarak seçilmesi, yöre halkının Cuma namaz-larını kılmak, ihtiyaçlarını gidermek ve alıŐveriŐ yapmak amacıyla **AĞdarı bknde 1811 yılında** büyük bir cami yapmaları ile başlar. Cami yapılmasından sonra, etrafta tuzcu, kalaycı, demirci ve gazcı gibi zaruri ihtiyaç maddeleri satan işyerleri kurulmuştur. İŐyerlerinin çoğalıp geliŐmesi, meskun inŐaatların yapılmasıyla ilçe yapısal oluŐumunu tamamlamıŐ ve "**CAMİYANI**" ismini almıştır. Yağlıdere ayı kenarında yerini alan ilçe merkezi, sonraları bu çayın ismini almıştır. 19.yüzyılda Tirebolu ilçesine bağlı iken 1957 yılında Espiye'nin ilçe olmasıyla buraya bağlı bir bucak merkezi olmuştur. 1987 yılında ise ilçe yapılmıştır.

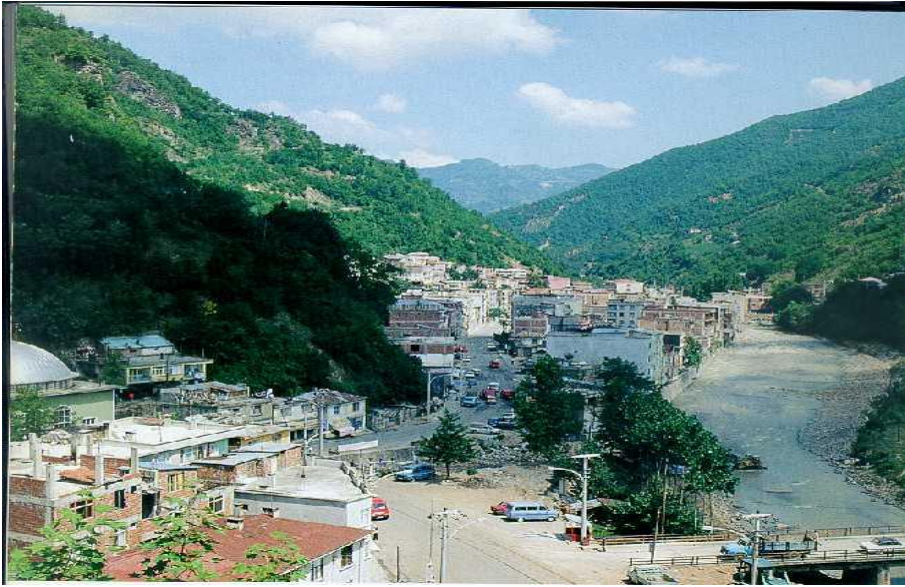
dıŐarı ile kara yolu ile sun il mer-km. uzaklık- Yağlıdere, km. uzaklık- asfalttır.

Kasabanın bağlantıları olup, Gire-kezine 47 ta bulunan sahile 14 ta olup,

Ekonomik yapı çoğunlukla fındık tarımına, hayvancılığa, arıcılık ve ormancılığa dayanır. Fındığın yanı sıra, halk kendi ihtiyacını karşılamak amacıyla mısır, sebze, meyve ve çay tarımı da yapmaktadır. İlçede, son yıllarda alabalık yetiştiriliciliği büyük gelişme göstermiştir. Ayrıca arıcılık da son yıllarda önemli bir gelişme göstermiş ve toplam kovan sayısı 2700'e ulaşmıştır. Sanayi kuruluşu sayılabilecek nitelikte olup özel şirkete ait iki adet fındık kırma tesisi ile küçük ölçekli ağaç doğrama atölyeleri bulunmaktadır.

DERELİ

Çayı vadisi içinde yer alan 8124 nüfuslu Dereli kasabası, aynı zamanda Giresun-Şebinkarahisar karayolunda güzergâhında bulunmaktadır. İlçeyi sahile bağlayan Şebinkarahisar karayolu asfalt olup tüm köy yolları sıtabilizedir. Son zamanlarda bazı köy yollarında betonlama çalışmaları yapılmaktadır. Dereli ve civarında fındık en önemli tarım ürünüdür. Büyük ve küçük baş hayvan yetiştiriliciliğinin yanında, tatlı su balıkçılığında yapılmaktadır. Fazla ticari olmasa da kümes hayvanları yetiştirilmekte ve arıcılık yapılmaktadır.

7. YUKARI KELKİT OLUĞU YÖRESİ

Kuzeyden Gümüşhane Dağları ile Giresun Dağları; güneyden Pulur Dağı, imen Dağı, Refahiye Dağları ve Kızıldağ tarafından sınırlanan Yukarı Kelkit Oluğu, Kelkit-Şiran kasabalarından itibaren Kuzey Anadolu Fay Zonu (KAF Zonu) içinde yer alan tektonik bir çukurluk olup, kaynaklarını doğdaki Gümüşhane Dağlarından ve Pulur Dağından alan Kelkit ayı, bu oluk içinde doğudan batıya doğru aktmaktadır. Oluğun güneye bakan yamaçları yağmur gölgesinde kaldığı için meŐelerle; kuzeye bakan yamaçları ise çok yerde ardıç ve kızılamlarla bezenmiŐtir. Jeolojik yapının killi kolay ayrıŐabilen fliŐlerden oluşması nedeniyle Yukarı Kelkit Oluğu sık sık heyelanların meydana geldiği bir ortamdır. Bu yüzden oluk içinde karayolu ulaşımı sık sık kesintiye uğramaktadır. Yukarı Kelkit oluğu içindeki **Kelkit ve Şiran ovaları** yörenin belli baŐlı ovaları durumundadırlar. Kelkit ayı vadi tabanını oluşturan ve Kelkit-Şiran ovaları olarak tanınan ovalardan Kelkit Ovası,yaklaşık 1450-1750m.ler arasında yer almaktadır. Doğuda Mormuş DzlĞu üzerinde bir eŐik ile Bayburt Ovasından ayrılan Kelkit Ovası,Doğu-Batı yönünde eğimli olup,toplam yzlcm 280 km2 kadardır. Pleistosene ait eski alüvyonların hakim olduğu Kelkit Ovası ,batıda engebeli bir saha ile Şiran Ovası'ndan ayrılmıştır. Şiran ayının drenaj alanının oluşturan Şiran Ovası yaklaşık 1250-1500 m' ler arasında yer alır.

Yukarı Kelkit Oluğu içinde yer alan yerleşmeler doğudan-batıya doğru Şu Şekilde sıralanmaktadır: Köse, Kelkit, Şiran, Alucra, Şebinkarahisar, Çamoluk, Gölova, Akıncılar. Bu yerleŐmelerden **Köse, Kelkit ve Şiran Gümüşhane iline; Alucra, Şebinkarahisar ve Çamoluk Giresun iline; Gölova ve Akıncılar Sivas iline bağlı** ilçe merkezleridir.

KÖSE

Kelkit ayının kaynak kısmında adır Dağının güney eteğinde (1650 m.)yer alan 8153 nüfuslu Köse kasabası Gümüşhane iline bağlı bir ilçe merkezidir.

Köse ve civarının ekonomisi genellikle tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tarım ürünlerinden buğday, yem bitkileri, patates ve fasulye yetiştirilmektedir. Bu civardaki tarım alanlarının sulanması için 2 adet gölet (Köse göleti ve Salyazı göleti) inşa edilmiştir. Besi hayvancılığı hızla gelişme göstermektedir. Bu kesimin önemli bir gelir kaynağını ise nakliyecilik ve yolcu taşımacılığı oluşturmaktadır. İlçemizde sanayi gelişmemiştir. Köse' de belediyeye ait 10 ton/saat kapasiteli bir **yem fabrikası** bulunmaktadır. Salyazı Kasabasında ise süt fabrikası mevcuttur.

KELKİT

Yukarı Kelkit Oluğu içinde döz bir alüvyon arazi üzerinde yer alan 19000 nüfuslu Kelkit'in ekonomisinde en büyük yeri tarım ve hayvancılık kaplar. Bu civarda genel olarak mera hayvancılığı yapılmakta ise de, son yıllarda ahır besiciliğine yönelik hayvancılık yapılmaya başlanmıştır. Kelkit'in simgesi haline gelen zilli kilim dokumacılığı da son yıllarda büyük önem görmektedir.

ŞİRAN

Yukarı Kelkit Oluğu içinde Kelkit ayı'na kuzeyden karışan Şiran Deresi tarafından sulanan bir düzlüğün kenarında yer alan 12000 nüfuslu Şiran da Gümüşhane'ye bağlı bir ilçe merkezidir. Şiran Farsça bir kelime olup, **aslanlar** anlamına gelmektedir. Bu civarda sebzeçilik ve meyvecilik gelişmektedir. Meyvelerden elma üretimi önemlidir. Hayvancılık ilçenin diğer bir önemli geçim kaynağıdır. Koyun, kırkeisi ve sığır ciddi manada beslenen hayvanlardır. Ayrıca arıcılık da yapılmaktadır. Sanayi tesisi olarak 25 ton günlük kapasiteli bir süt fabrikası ile bir boya fabrikası mevcuttur.

ALUCRA

Kelkit oluğunun kuzey yamacında Şebinkarahisar civarında Kelkit ayı ile birleşen AvutmuŐ ayı'nın yukarı çığırında yer alan Alucra 14365 nüfuslu büyükçe bir kasabadır. Bayburt ve Gümüşhane'ye Şiran-Kelkit-Köse zerinden; Giresun'a ise Şebinkarahisar üzerinden bağlantılıdır. 1933 yılına kadar il merkezi durumunda olan Őebinkarahisarın bu yılda ilçe olması nedeniyle Alucra da Giresun iline bağlanmıştır. 1500 m. rakıma sahip Alucra'da linyit, demir, bakır, kurşun gibi önemli maden yatakları bulunmaktadır. AvutmuŐ ayının kolları üzerinde suni göletler oluŐturularak balık yetiŐtiriliciđi yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca arıcılık yapılmakta olup yıllık 50 ton civarında bal üretilmektedir.

ŞEBİNKARAHİSAR

Şebinkarahisar (Karahisar-ı Şarki)

Yukarı Kelkit oluğunun batı kesiminde Kelkit ayına karışan AvutmuŐ ayının kuzeyindeki bir kırıklı tepenin güneye bakan yamacında ve eteklerinde yer alan Şebinkarahisar 37000 civarında nüfusu barındırmaktadır. 1473 yılında Otlukbeli savaşında, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın Fatih Sultan Mehmet'e yenilmesinden sonra, Şehir Osmanlı devletinin idaresine girdi.

Şehir Osmanlılar zamanında **Karahisar-ı Şarkî** adıyla sancak merkezi olmuş ve şehzadeler şehri haline gelmiştir. Evliya Çelebinin Şehir hakkında verdiği bilgilerde, şehrin adının, kalesinin taşlarının siyah olmasından geldiği yazılmaktadır. Şebinkarahisar, 1923 yılında il merkezi oldu. 11 ekim 1924 yılında Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, Erzurum ve çevresinde meydana gelen deprem dolayısıyla gittiği Erzurum'dan dönerken şehri ziyaret eder ve halka hitaben bir konuşma yapar. Bu ziyaretin hatırası olarak Karahisar-ı Şarki olan şehrin ismi buradaki **şap (alünit) maden** yataklarından dolayı Şebinkarahisar olarak değiştirilmiştir. Şebinkarahisar 1933 yılında ilçe merkezi haline getirilerek Giresun iline bağlanmıştır. Bağlı olduğu Giresun il merkezine uzaklığı 118 km'dir. Ulaşım bağlantısı kış aylarında çok zor sağlanmaktadır. Şebinkarahisar ilçesinin idari alanı içinde 25 bin hektar orman arazi bulunmakta olup, sarıçam, köknar, kavak, meşe başta gelir. Şebinkarahisar ve civarındaki alanlar madencilik açısından oldukça zengin yataklara sahiptir. **Linyit, granit, şap, pirit, uranyum ve çinko-kurşun** gibi önemli maden yatakları bulunmaktadır. En fazla yer kaplayan tarım bitkileri **buğday** ve **arpadır**. Bunların dışında **sebze ve meyve (elma,armut,kiraz,dut)** ile **tütün** önemli ürünler arasındadır. Coğrafi yapının özelliklerinden dolayı yörede hayvancılık gelişmiştir. Yörede 42 bin hektarlık çayır ve mera bulunduğundan çok sayıda büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanı yetiştirilmektedir. **Kılıçkaya Baraj gölü balıkçılık** açısından iyi bir potansiyel oluşturmaktadır. Ayrıca arıcılık yapılmakta olup, 10.000 civarında kovan bulunmaktadır. Şebinkarahisar, çoğunluğu büyük şehirlere olmak üzere canlı hayvan, hayvansal ürünler, bal ve tarımsal ürünler pazarlamaktadır. Bunlar ilçenin gelir getiren en önemli kalemleri durumundadır. Miktarı bilinmemekle beraber peynir, tereyağı ve balda ilçenin gelir getirici ürünlerindedir. Bu ürünler köylüler ve yaylacılardan tüccarlarca satın alınmakta ve özellikle İstanbul'a pazarlanmaktadır. Tarım ürünleri meyve kuruşu, pestil ve pekmez olarak satışa sunulmaktadır. Bu ürünlerde diğerleri gibi büyük şehirlere gönderilmekte, ayrıca bakkal ve marketlerde ilçe halkına ve ziyaretçilere pazarlanmaktadır.

Şebinkarahisar civarında Kelkit Çayı üzerine inşa edilmiş olan Kılıçkaya Barajının Göleti

Yörede imalat yapan atölyelerin dışında önemli bir sanayi kuruluşu yoktur. Madencilik ile uğraşan **Ber - Oner, Başaran Süt fabrikası, Doruklu Süt fabrikası, Şebin tavukculuk** bölgenin önemli kuruluşlarıdır. Çok eski tarihlerden bu yana şap madeni merkezi sayılan ilçede halen kurşun-çinko madeni işletilmektedir.

DİKKAT!!! BU DERS NOTLARININ TÜM HAKKI PROF.DR. ALİ ÖZÇAĞLAR'A AİT OLUP, BAŞKA AMAÇLARLA KULLANILAMAZ VE YAYINLANAMAZ.

Ber-Oner Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ő. Flotasyon Tesisi: Tesis Dereköy Tutak Dağı kurşun-çinko madeninden elde edilen ham cevheri iŐleyerek kurşun ve çinko konsantresi elde etmektedir. retime 1992 yılında başlayan Tesisin kuruluş alanı 10 ve kuruluş alanı 5 ha'dır. Tesisin hammaddesi, adı geçen madenden kamyonlarla getirilip fabrika tarafından işlenmektedir. Tesisin günlük ham cevher işleme kapasitesi 300 tondur. Buna bağlı olarak 43 ton konsantre üretebilme kapasitesi bulunmaktadır. Fabrikanın ürettiği konsantrenin tamamı ihraç edilmektedir. Bu ürünün pazarladığı ülkeler arasında Bulgaristan, Romanya, in ve İtalya bulunmaktadır. İhraç edilen miktar değişmektedir. Ancak, yıllık ihracat ortalama olarak 15.000 ton civarındadır. Fabrikada alıŐanların sayısı 43' dr. Bunlardan 2'si mühendis, 5'i idari personel geri kalanı iŐçidir.

Doruklu Süt Fabrikası: İlçe Merkezinde 1998 yılının basında kurulan bu tesis; peynir, yoğurt ve tereyağı üretmek amacıyla kurulmuştur. Günlük 1000-1500 kg. süt işleyen bu tesis 2001 yılında kapanmıŐtır.

Has Hisar Yem Fabrikası: 1999 yılı basında iŐletmeye açılmıştır. 10 kişinin çalıştığı fabrikada kapasite 100 ton/gün'dür. Halihazırda günlük ortalama üretim 20 tonu bulmaktadır. Sığır- Koyun- Kuzu Besi Yemi ile İnek- Koyun Süt Yemi retilmektedir. Genelde üretilen yemler Kelkit Havzası Yöresi ile Karadeniz sahil Őeridine hitap etmektedir.

ÇAMOLUK

Alucra'nın güneyinde Kelkit ırmağı kenarında kurulmuş olan 4192 nüfuslu **Çamoluk kasabası**'nın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmakta olup tarım ürünü olarak buday başı çekmektedir.

GÖLOVA

Eski adı **Ağvanis** olan Gölovadan, Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde bahsetmektedir. Cumhuriyet döneminde Suşehri ilçesine bağlı bir bucak merkezi iken 1972 yılında belde statüsü kazanan Gölova, 09.05. 1990 tarihinde kabul edilen yasa ile ilçe merkezi olmuştur. Köseadağı sıradağlarından, Keldağ, Kızıldağ sırasına kadar uzanan 30 km uzunluk ve 15 km genişlikte bir çanak içerisinde yer alan Gölova, Karadeniz, İç ve Doğu Anadolu Bölgelerinin birbirlerine en çok yaklaştıkları ve bu üç bölgemizin de çeşitli özelliklerini taşıyan bir sahada bulunmaktadır. Gölova doğuda Refahiye, güneyde İmranlı, batıda Akıncılar, kuzeyde Çamoluk ilçeleri ile komşudur. Ortalama rakımı 1300 m. olan Gölova, Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerindedir ve Birinci Derecede Deprem Bölgesidir. **Sarıçiçek Yaylalarından (Kızıldağ) doğan Çobanlı Çayı İlçenin en önemli akarsuyu olup, Gölova baraj gölünün de kaynağı ve besleyicisidir.** Ayrıca İlçemize bağlı Yaylaçayı Köyünden Kelkit Çayı geçmektedir. Karasal İklim ile Karadeniz İklimlerinin özelliklerini barındıran karma bir iklime sahip olan Gölova, İç ve Doğu Anadolunun karlı soğuk kışlarından daha ılık, Karadeniz Bölgesinin aşırı yağışlarından daha az yağışlıdır. Doğal bitki örtüsü bozkırdır. İlçenin ancak % 20' lik kısmını ormanlık ve fundalıklar oluşturmaktadır.

Gölova ve çevresinde temel ekonomik etkinlik tarım ve hayvancılıktır. Ancak bu alanlardaki faaliyetler rantabl olmayıp küçük aile işletmeciliği şeklinde ve iç pazara yöneliktir. İlçede özellikle büyükbaş hayvancılık yaygındır. Halen (4661) büyükbaş hayvan mevcut olmakla birlikte, bu sayının (5) misli hayvanın faydalanabileceği mera ve yayılım alanı vardır. Büyükbaş hayvanlar çoğunlukla yerli ırktan oluşmakta, suni tohumlama çalışmaları ile kültür ırkı ve melez hayvan sayısı arttırılmaya çalışılmaktadır. İlçemizin günlük süt rekoltesi (17,5) tondur. İlçede günlük sütün değerlendirilebileceği mandıra, süt fabrikası ve benzeri bir tesis bulunmamaktadır. Eskiden yoğun olarak yapılan küçükbaş hayvancılık son yıllarda gerileme göstermiştir. Halen İlçe genelinde (850) adet civarında fenni arı kovanı bulunmaktadır. Ayrıca her yıl bahar döneminde başta Ordu ili olmak üzere civar il ve ilçelerden yaklaşık (1600) adet fenni kovan gezgin arıcularca İlçemizde konaklatılmaktadır. Gölova Baraj Gölünün oluşması ile birlikte yeni bir iş kolu olarak balıkçılık ortaya çıkmıştır. Gölde bulunan balığın en iyi bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla Su Ürün- leri Kooperatifi kurulmuştur. Bu Kooperatif tarafından yılda ortalama (8) ton balık (sazan, aynalı sazan, tatlı su kefalı) iç pazara satılmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin temelini hububat tarımı ve yem bitkileri teşkil eder. Toplam tarım arazisinin yaklaşık % 30'u ekilmemektedir. İstanbul ve diğer büyük illere göç, gübre, mazot gibi tarımsal girdi fiyatlarının yüksek olması ve tarım ürünleri fiyatlarının düşük oluşu ekilebilir tarım alanlarının ekilmeyişinin başlıca nedenleri arasındadır. **Gölova Baraj Gölü** sulama amaçlı olmakla birlikte, İlçe merkezi ve köyleri tarımsal alanları sulamada gölden yararlanmamaktadır. İlçemiz tarım arazilerinin de Baraj Gölünden sulanabilmesi amacıyla D.S.İ.nce hazırlanan

proje henüz uygulamaya konulmamıştır. İki un fabrikası dışında sanayi açısından kayda değer bir tesis bulunmamaktadır.

AKINCILAR

Akıncılar kasabası, Kızıldağın kuzey eteğinde bulunan Karadağ'ın Kelkit vadisine bakan yamaçlarında Samsun-Erzurum karayolunun 4 km. güneyinde kurulmuştur. 1962 yılına kadar adı Yukarı Ezbider olan ve Suşehri ilçesine bağlı bir bucak merkezi iken bu tarihten sonra adı değiştirilerek "AKINCILAR" olmuştur. Akıncılar adı yağışlarda Karadağ'dan çıkan sel akıntılarının burayı sık sık

tehdit etmesinden dolayı verilmiştir. Ezbider' de I. Dünya ve Kurtuluş Savaşlarından sonra azalan nüfus 1924'de Selanik'ten getirilen 100 hane Muhacirin iskanıyla yeniden artmaya başlamıştır. Yakın çevresindeki köy ve kasabalardan, hatta 1932'den itibaren zaman zaman Gümüşhane'den göçerek gelen aileler yreleşmenin büyümesine katkıda bulunmuştur. 1939 Erzincan depreminde çok büyük hasar gören Ezbider depreme dayanıklı ahşap binalarla yeniden inşa edilmiştir. Günümüzde ise çok katlı betonarme binalar yapılmaktadır. Nüfusun artışıyla Belediye teşkilatının kurulması yeniden gündeme gelmiş ve 1958 yılında şimdiki belediye kurulmuştur. 1990 yılında çıkarılan Kanunla İlçe merkezi olmuştur.

Kuzeyinde bulunan Kelkit çayı Giresun İli topraklarıyla İlçe toprakları arasında sınır çizerek akmakta olup, aynı çay üzerinde bulunan Kılıçkaya Barajının göl alanı İlçe topraklarının bir bölümü üzerinde bulunmaktadır. Kelkit çayının bir kolu olan Şeyhniyar çayı, İlçe topraklarından doğarak yine İlçe sınırları

içerisinde Kılıçkaya Barajına dökülmektedir.

Akıncılar ve civarındaki kırsal yerleşmelerde genellikle tarımla uğraşmaktadır. Başta hayvancılık olmak üzere tahıl bitkileri, meyvecilik ve sebzeçilik yapılmaktadır. Ezbider Ovasında elma ve kavun fazla üretilmektedir. Sebzeçilik oldukça ileri gitmiştir. Sebzelerin tamamı üretilmekte ve çevre ilçelere pazarlanmaktadır. Eski adıyla "**Ezbider Kavunu**" tadıyla çevresinde ünlüdür. Genellikle Akıncılar' daki üretici malını Refahiye, İmranlı, Gölöva, Şebinkarahisar, Alucra, Çamoluk, Mesudiye, Koyulhisar ve Suşehri pazarlarına ulaştırmaktadır. Fenni arıcılık gelişmiş olup, ilçede kaliteli bal üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda Akıncılar ve köylerinde besicilik artmış ve önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. Endüstri bitkilerinden şe-

kerpancarı ve **ayçiçeği** üretimi yapılmaktadır. Yıllık ortalama sadece Akıncılar kantarı, Erzin-
can Şeker Fabrikasına 40.000 ton şekerpancarı sevk etmektedir. Tarım makine ve aletleri günü-
müz tarımına uygun bir şekilde oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Hemen hemen her evde
bir traktör vardır. Ovada arazi sulak olup, DSI'nin Sulama Projesi tamamlanmıştır. Gölova Bara-
jı'nın suları Akıncılar Sulama Birliği İdaresi altında ilçe topraklarını sulamaya başladıktan sonra
verim daha da artmıştır.